પ્રગતિ સાહિત્ય મંદિર

ଧରାସ୍ୱର୍ଗ

ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରମଣି ଦାସ

ଦ୍ୱିତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ

ପ୍ରକାଶକ :—

ଚୌଧୁରୀ ଶ୍ରୀ ଲୋକନାଥ ନନ୍ଦ

ପ୍ରୋପ୍ରାଇଟର୍ :—

ସାରସ୍ୱତ ଭଣ୍ଡାର

ବାଲୁବଜାର

ପୋ: ଅ: ଚନ୍ଦନୀଚୌକ—କଟକ

୧୯୪୫

ମୂଲ୍ୟ ଟ ୧ା

ଠନ୍ ଠନ୍ ହୋଇ ବାଜିଲା ଛ' ।

କୁମାରୀ ରେଣୁକା ଦାସ ଆଜି ସାହିତ୍ୟ ସମାଜ ମଣ୍ଡପରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଆଧୁନିକ ନୃତ୍ୟ କଳା ଦେଖାଇବେ । ସେଥିପାଇଁ ଛ'ଟା ନ ବାଜୁଣୁ, ମଣ୍ଡପର ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ଧାଡ଼ିର ଚୌକି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲାଣି । ଅଦୁର ଅନେକ ଲୋକ ସ୍ଥାନ ନ ପାଇ ପ୍ରତି ଦରଜାରେ ଠିଆ ହୋଇ ପରଦା ଆଡେ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ ସମାଜର ଆଗ ପଡ଼ିଆଟି ମଟର, ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି, ରିକ୍ସାରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ।

ସାଡ଼େ ଛ'ଟା ବାଜିବାକୁ ମୋଟେ ପନ୍ଦର ମିନିଟ ବାକି । ହଠାତ୍ ପରଦା ଆଢୁଆଳରେ ଧଳା ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ବଦଳରେ ନାଲି ଆଲୁଅ ଜଳି ଉଠିଲା, ତା' ପରେ ପରେ ନାନା ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରର ମଧୁର ଝଙ୍କାର । ଦର୍ଶକମାନଙ୍କର ଚିତ୍ତ ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସମସ୍ତେ ମନ୍ତ୍ରମୁଗ୍ଧ ପରି ପରଦା ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

ଆଖି ପିଛୁଳାକେ ଆଉ କେତୋଟି ବିଭିନ୍ନ ରଙ୍ଗର ଆଲୁଅ ଜଳି ଉଠି ଆସ୍ତେ ପରଦା ଦୁଇପାଖକୁ ଅପସରି ଗଲା । ତା' ପରେ ଦର୍ଶକମାନେ ଯାହା ଦେଖିଲେ, ସେଥିରେ ଏ କୁମାରୀ ରେଣୁକା କମ୍ବା ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି କେଉଁ ଅମର ଶିଳ୍ପୀର ଶବ ପ୍ରତିମା ତାହା ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ପଛ ପଟରେ ସୁନ୍ଦର ନୂତନ ପରଦାଟିଏ । ପରଦା ଉପରେ ଶିଳ୍ପୀର ତୁଳୀ ମୁନିରେ ଫୁଟି ଉଠିଛି ବୃନ୍ଦାବନ ବନ—ନାନା ଜାତି ସୁବାସିତ ପୁଷ୍ପଗଛଘେରା 'ଦେବ ମନ୍ଦିର' । ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ନବ ନଟବର ବେଶରେ ରାଧା-କୃଷ୍ଣ ମୂରତି । ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଦେବଦାସୀ ରୂପେ କୁମାରୀ ରେଣୁକା । କି ଚମତ୍କାର ବେଶଭୂଷା । ଫୁଲରେ ବେଣୀ, ଫୁଲରେ ମୁକୁଟ—ଫୁଲରେ ହାର—ଫୁଲରେ ବାଜୁ—ଫୁଲରେ ଖଡ଼ୁ, ହସ୍ତରେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଥାଳି ।

ନୂପୁରର ରୁଣୁଝୁଣୁ ଧ୍ୱନି—ମନମୁଗ୍ଧକର ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଲଳନା, ଏବଂ ପ୍ରାଣ ମତାଣିଆ ସଙ୍ଗୀତର ମଧୁ ସ୍ୱରରେ ମଣ୍ଡପଟି ସଚେତନ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳ ଆନନ୍ଦରେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

......ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା ଠନ୍ । ଝାଟ ପରଦା ଆଢୁଆଳରେ ଲୁଚିଗଲା ନର୍ତ୍ତକୀର ଶେଷ ହସ ଟିକକ—ଶେଷ ଲେଖା କାହାଣୀ—

ଶେଷ ବାମକର ଚାଳନା । ଆଗ ପରଦା ପଡ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସାହର କରତାଳିରେ ସଭା ମଣ୍ଡପ ଉଚ୍ଛଳି ପଡ଼ିଲା ।

ଏହାପରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଆଧୁନିକ ନୃତ୍ୟ ଗୀତ ପରେ ପରଦା ପଡ଼ିଲା । ଏ ହେବ ଶେଷ ନୃତ୍ୟ । ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳୀ କୁମାରୀ ରେଣୁକାର ନୃତ୍ୟକୁଶଳତାର ପ୍ରଶଂସା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶେଷ ନୃତ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ସମସ୍ତେ ଅପଲକ ନୟନରେ ପରଦା ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

ପରଦା ଦୁଇପାଖକୁ ଅପସରି ଗଲା । ସମସ୍ତେ ଦେଖିଲେ ନାନା ଜାତି ସୁଗନ୍ଧ ଫୁଲଭରା ଉଦ୍ୟାନଟିଏ । ବଗିଚା ମଧ୍ୟରେ ସୁନ୍ଦର ଘରଟିଏ, ଆଗରେ ନିର୍ମଳ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପୋଖରୀଟି । ତା, ଚାରିପାଖଯାକ ମାଳତୀର କୁଞ୍ଜ । ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ପରଶରେ ଚାରିଆଡ଼ ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଛି । ରାଧା ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଅପୂର୍ବ ବେଶରେ ହସ୍ତରେ ଫୁଲମାଳ ଧରି ଚାତକ ପରି ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି କୃଷ୍ଣଙ୍କର ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ।

ଏ ନୃତ୍ୟ ଓ ଅଭିନୟ କୁମାରୀ ରେଣୁକାଙ୍କର ଦେଖାଇ-ବାର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି—କଥା ନ କହି, ଗୀତ ନ ବୋଲି, ନିଜ ଅଙ୍ଗର ଭାବଭଙ୍ଗୀ, ହସ, ଆଖିଚାଳନାରେ କିପରି ମନର ଭାବ ସ୍ପଷ୍ଟ ପ୍ରକାଶ ପାଏ ତାହାହିଁ ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳୀଙ୍କୁ ଦେଖାଇ ଦେବା ।

ଦିନେ କୃଷ୍ଣ ରାଧାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବାକୁ କଥା ଦେଇଥିଲେ । ସେଥିପାଇଁ ରାଧାଙ୍କର ଆନନ୍ଦରେ ସୀମା ନ ଥାଏ । ଦିନ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଦାସୀପରିବାରୀଙ୍କୁ ଲଗାଇ ଭଲ ସୁବାସିତ ଫୁଲର ହାର ଚୂଆ, ଚନ୍ଦନ, ଅଗୁରୁ, ଅତର କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଭେଟିବା ପାଇଁ ସଜାଇ

ରଖିଲେ । ନିଜେ ପୀତାମ୍ବର ପାଟ, ହୀରାନୀଳା ମୋତମାଣିକ୍ୟର ଗହଣା ପିନ୍ଧି, ଚନ୍ଦନପାଟି ନାଇ, ଗଭାରେ ସୁବାସିତ ଫୁଲ ଖୋସି, ରାତଅଧ ସରକ୍କା ବଗିଚା ମଧରେ ଥିବା ଏକ ନିଭୃତ କୋଠରୀରେ କୃଷ୍ଣଙ୍କ ବାଟକୁ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

ଠିକ ସେତିକିବେଳେ ଦକ୍ଷିଣା ପବନ କେଉଁଠୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ବହି ଆସିଲା । ପବନ ପରଶ ପାଇ ଫୁଲର ବାସନାରେ ଚାରିଆଡ଼ ଆହୁରି ମହକି ଗଲା । ଏକେ ତ ଚାନ୍ଦିନୀ ରାତି । ଫୁଲର ମହକରେ ରାଧାଙ୍କର ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟ ମହକି ଉଠିଲା । ସେ କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଆସିବାର ବେଳ ହୋଇ ଗଲାଣି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରି ବିରହରେ ପାଗଳୀ ପରି ହୋଇଗଲେ । କେତେବେଳେ ସେ ଆନନ୍ଦରେ ପୋଖରୀ ଚାରିପାଖ, କେତେବେଳେ ବା ଫୁଲ ଗଛର ଡାଳ ଧରି ନାଚିଲେ । ପୁଣି କେତେବେଳେ ଗୃହ ଭିତରକୁ ଯାଇଁ ଦର୍ପଣ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ, ନିଜ ରୂପ ଆଉ କୃଷ୍ଣ ଆସିଲେ ଅଭିମାନ କରି କିପରି ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆ ହେବେ, ତା' ଅଭିନୟ କରି ନିଜେ ତାହା ଦେଖି ବିଭୋର ହେଲେ ।

......ନିଶା ସାଇଁ ସାଇଁ ଗଡ଼ିଲା, ଏତେବେଳଯାଏ ବି କୃଷ୍ଣଙ୍କର ଦେଖା ନାହିଁ । ରାଧା ହତାଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଆଜି ନିଦ ନାହିଁ । ସେ ବେଳେ ବେଳେ ଏକାକୀ ଯାଇଁ ବଗିଚାର ଫାଟକ ପାଖରେ-ଅନାଇ ଅସନ୍ତି । ପୁଣି ଫେରି ଆସି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ କେତେ କ'ଣ ଭାବି ବସନ୍ତି......।

......ରାତି ଶେଷ ପ୍ରହର । ସୁନ୍ଦର ଫାଟିଲା । ରାଧା ନିଶ୍ଚିତ କରି ଜାଣିଲେ ଯେ, କୃଷ୍ଣ ତାଙ୍କୁ ଦଗା ଦେଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର

ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଆଉ ରହିଲା ନାହିଁ । ସେ ରାଗ ଅଭିମାନରେ ଘର ଭିତରକୁ ଉଠିଯାଇଁ କୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ବନ୍ଦାପନା କରିବା ପାଇଁ ରଖିଥିବା, ଚନ୍ଦନ, ଅଗୁରୁ, ଅର୍ଘ୍ୟଥାଳି, ଫୁଲମାଳ ଗୋଡ଼ରେ ଅଡ଼େଇ ଦେଲେ । ନିଜ ବେକରୁ ଫୁଲହାର, ଦେହମୁଣ୍ଡରୁ ଗହଣାପତ୍ର ଓହ୍ଲାଇ ଗୋଟାଏ କଣକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲେ । ଚନ୍ଦନପାଣି ହାତରେ ଲିଭାଇ ମୁଣ୍ଡର ସୁସଜ୍ଜିତ ବାଳଗୁଡ଼ିକୁ ଅଡ଼ୁଆ କରୁ କରୁ ଆଖିରୁ ତାଙ୍କର ଧାର ଧାର ହୋଇ ଲୁହ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଛୁଆଙ୍କ ପରି କଇଁ କଇଁ ହୋଇ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଯାଇଁ ମୁହଁ ମାଡ଼ି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ସେତେବେଳକୁ କେତେ ଯୁବକଙ୍କର ଛାତି ଧପ୍ ଧପ୍ ହେଉଥିଲା । କେତେ ବିବାହିତ ଯୁବତୀ ରାଧାଙ୍କ ଦୁଃଖରେ ସମଦୁଃଖୀ ହୋଇ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ରହିଥିଲେ । କେତେ ଅବିବାହିତ ଯୁବତୀ ସରମରେ ମୁହଁରେ ରୁମାଲ ଦେଇ ଭିତରେ ଭିତରେ ହସୁଥିଲେ ।

କୁମାରୀ ରେଣୁକା ତାଙ୍କର ଅଭିନୟ ଶେଷ କରି ଦର୍ଶକ-ମଣ୍ଡଳଠାରୁ ବିଦାୟ ନେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମଣ୍ଡପରେ ହସ ହସ ମୁଖରେ ଠିଆ ହେଲାକ୍ଷଣି କରତାଳିରେ ଛାତ ପଡ଼ିଲା ଉଠିଲା ।

ଏହି ଗୋଳମାଳ ଭିତରେ ଜଣେ ସୁନ୍ଦର, ସବଳକାୟ ଯୁବକ ସାହେବୀ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ମଣ୍ଡପର ତଳେ ଠିଆ ହୋଇ କହି ଉଠିଲେ—"କୁମାରୀ ରେଣୁକା ଆଜି ମନର ଭାବକୁ କେବଳ ନିଜର ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ସୁପରିଚାଳନା ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଅଭିନୟର କଳାକୁଶଳତା ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ତାହା ଭଦ୍ର ଦର୍ଶକ-ଦର୍ଶିକାମାନଙ୍କୁ ଚିର ମୁଗ୍ଧ କରିଛି; ଏଥିରେ ତିଳେ ମାତ୍ର ସନ୍ଦେହ

ନାହିଁ । ଆମ ଓଡ଼ିଶା ପକ୍ଷରେ ଏ ବାସ୍ତବିକ ବଡ଼ ଗୌରବର କଥା । ଇଂଲଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତିରେ ଏଭଳି ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ପରିଚାଳନା ଦ୍ୱାରା କେହି କେବେ ନିଜର ମନର ଭାବ ସ୍ପଷ୍ଟ ଫୁଟାଇ ପାରନ୍ତି ବୋଲି ମୋର ମନେ ହୁଏ ନାହିଁ । ମୁଁ ଆଜି ଅନ୍ତରିକତା ସହିତ କୁମାରୀ ରେଣୁକାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ଏ ସୁନ୍ଦର ଅଭିନୟ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ସୁନାର ପଦକ ଉପହାର ଦେବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଉଛି ।"

ଯେଉଁମାନେ ଏହି ଭଦ୍ର ଯୁବକଟିଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ନ ଥିଲେ ସେମାନେ ଅପଣା ଅପଣା ଭିତରେ ପଚରା ପଚରି ହୋଇ ବୁଝି ନେଲେ ଯେ, ସେ ହେଉଛନ୍ତି ସୁରେଶଚନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ବିଲାତରୁ ଡ଼ାକ୍ତରୀ ପାଶ କରି ଆସିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଡ଼ାକ୍ତରଖାନାରେ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ସର୍ଜନ ।

କୁମାରୀ ରେଣୁକା ଏ ପୁରସ୍କାର-କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଭଦ୍ରତାଖାତିରରେ ଭଦ୍ର ଯୁବକଟି ଆଡ଼କୁ ସହାସରେ ଅନାଇ ମଣ୍ଡପ ଉପରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ରାତି ପ୍ରାୟ ୯ଟା । ସ୍ୱପ୍ନ ରାଇଜରୁ ଫେରି ଆସିଲା ପରି ଦର୍ଶକମଣ୍ଡଳି ଉଠି ଆସିଲେ । କ୍ଷଣକାଳ ମଣ୍ଡପଠାରୁ ରାସ୍ତାଯାଏ, ହସଖୁସି, ମଟରର ଘର୍ ଘର୍ ଶବ୍ଦ, ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିବାଲାର କୁହାଟ, ରିକ୍ସାର ଢମ୍ ଢମ୍ ଶବ୍ଦରେ ଘୋ ଘୋ ହୋଇ ଉଠିଲା । କିଏ ମଟରରେ, କିଏ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି, କିଏ ରିକ୍ସା, କିଏ ବା ସାଇକେଲରେ ଏବଂ ଅଧିକାଂଶ ରେଣୁକାର ପ୍ରଶଂସା କରି କରି ନିଜ ଘରକୁ ଚାଲି ଚାଲି ଗଲେ । ତରୁଣ କି ଚାଳିଶ ଜଣ କଲେଜ ପିଲା ଅଗ ପଛ ହୋଇ ରିକ୍ସାରେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ, ନିଜ ଭିତରେ

କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଁ ହେଉଁ କିଏ କହିଲା—'ବାସ୍ତବିକ ରେଣୁକାର ଅଭିନୟ ଅତି ଚମତ୍କାର ।'

କିଏ କହିଲା—'ଅଭିନୟ ସାଙ୍ଗକୁ ରେଣୁକାର ରୂପ, ଯୌବନ ଠିକ୍ ଖାପ ଖାଉଛି ।'

କିଏ କହିଲା—'ରେଣୁକାର ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଆଉ ଭସାଣିଆ ଆଖି ପରି ଆମ କଲେଜରେ ଯେତେ ଝିଅ ପଢ଼ୁଛନ୍ତି, କାହାରି ସେପରି ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ ।'

ଅନ୍ୟ ବକ୍‌ସାରେ କିଏ ସିଗାରେଟ୍ ଧୂଆଁ ଛାଡ଼ୁ ଛାଡ଼ୁ ନିଜ ସାଙ୍ଗକୁ କହିଲା—'ଅନୁଭବୀ ନ ହେଲେ ଏଭଳି ବିରହବ୍ୟଥାର ଅଭିନୟ ହୋଇ ପାରେନା । ଅନ୍ୟ ସାଙ୍ଗଟି ତାକୁ ଠେଲି ଦେଇ କହିଲା—ଯେଉ, ତୁ ବଡ଼ ଫାଜିଲ୍ ।'

ଅନ୍ୟ କିଏ ତା' ସାଙ୍ଗକୁ କହିଲା—'ଦୁନିଆର ସବୁ ମାଇକିନିଆ ଯଦି ଇମିତି ସୁନ୍ଦର ଆଉ ବେଶଭୂଷା ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତାହାହେଲେ ଏ ଦୁନିଆଁଟା କି ସୁନ୍ଦର ହୋଇଥାନ୍ତା ରେ...... ।'

କିଏ କହିଲା—'ରେଣୁକାକୁ ଜୀବନରେ ଯିଏ ପାଇବ, ତା' ଜୀବନ ଧନ୍ୟ ।' କଥାରେ ବାଧା ଦେଇ ତାର ଅନ୍ୟ ସାଙ୍ଗଟି ପରିହାସ କରି କହିଲା-'ତା' ନୁହେଁ ରେ, ସେ ଏକା କାହିଁକି, ଆଉ ପାଞ୍ଚଜଣ ବି ଧନ୍ୟ ।'

ଅନ୍ୟ କିଏ କହିଲା—'ବିଦେଶରେ ଯଦି ରେଣୁକା ପରି ଗୋଟାଏ ଝିଅ ଏଭଳି ଅଭିନୟ ଦେଖାଇ ପାରିଥାନ୍ତା, ତାହାହେଲେ ସେ ପୃଥିବୀରେ ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇ ସାରନ୍ତାଣି ।' କିନ୍ତୁ ବିଚାରୀ ଏ ଓଡ଼ିଶାରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ତାର ଭାଗ୍ୟ ଖରାପ । ଏହିପରି କିଏ

କେବେ ନିଜର ଚିତ୍ତବିନୋଦ କରିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛାକଲେ ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ ।

× × × ×

ରେଣୁକା ଦେବେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ଝିଅ । ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଓ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଆଧୁନିକ ରୁଚିସମ୍ପନ୍ନ । ସେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଦୀର୍ଘ ଓକିଲାତି ସମୟ ଭିତରେ ତେଲଙ୍ଗା ବଜାରରେ ବାର ଗୁଣ୍ଠ ଜମି ଉପରେ ଏକ ସୁନ୍ଦର ଦୁଇ ମହଲା କୋଠା ଏବଂ ବ୍ୟାଙ୍କରେ ତିରିଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ଜମା ରଖିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଯୁବକ ବେଳୁଁ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟ କଳା ପ୍ରତି ବଡ଼ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ଝିଅଟିକୁ ନାନା ସ୍ଥାନରୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଓସ୍ତାଦମାନଙ୍କୁ ମାସ ମାସ ଧରି ନିଜ ଗୃହରେ ରଖାଇ ରେଣୁକାକୁ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଦେଉଛନ୍ତି । ରେଣୁକା ପିଲା ଦିନୁ ବାପ ମାଆଙ୍କର ଅତି ସ୍ନେହଶ୍ରଦ୍ଧା-ବିଳାସରେ ବଢ଼ି ସଂସାରରେ କପରି ସାରା ଦିନ ଚଳିବାକୁ ହେବ ତାର ଧାରଣା ନ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ରେଣୁକାକୁ ଷୋଳ ବର୍ଷ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଷୋଳ ବର୍ଷ ଭିତରେ ସେ ଦିନେ ହେଲେ ରୋଷାଇ ଘର ଦୁଆର ମୁହଁ ଦେଖିଛି କି ନାହିଁ ସନ୍ଦେହ । ଘରର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଥା ତ ଛାଡ଼ । କେତେବେଳେ ଯଦି ରେଣୁ କେବଳ କୌତୁକରେ ମହନଭୋଗ ଟିକିଏ କରିବାକୁ ଚୁଲି ପାଖକୁ ଯାଏ, ତାହାହେଲେ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ପାଟି କରି ଉଠନ୍ତି,—'କିଏ କହିଲା ତୋତେ ରୋଷ ଘରକୁ ଯିବାକୁ । ଏଣେ ତିନି ତିନି ଜଣ ମାଷ୍ଟର ପୋଷା ହେଉଛନ୍ତି, ତୁ ଯାଇଁ ନିଆଁ ପାଖରେ ବସୁଛୁ । ହାତରେ ଯଦି ନିଆଁ ଲାଗି ଫୋଟକା ହୁଏ ତାହାହେଲେ ବେହେଲା କି ହାରମୋନିୟମରେ ହାତ ଦେଇ ପାରିବୁ ତ ?'

ରେଣୁକା ଟେନହେଲର ହୋଇ ସ୍ପେଷ ଘରୁ ଫେରି ଆସେ । ତା ଶୋଇବା ଘରେ ବସି କେତେବେଳେ ବୀଣା ଧରି ସୁର ଧରେ, କେତେବେଳେ ଗ୍ରାମଫୋନ ବଜାଇ ସେ ସୁର ସଙ୍ଗରେ ନିଜ ଗଳାକୁ ମିଳାଏ । ଗୁରୁଟା ବାଜିଲେ ନିଜର ବେଶଭୂଷାକୁ ସୁନ୍ଦର ଭାବେ ସଜାଇ ମଟରରେ ସହର ସାରା ବୁଲି ନ ଆସିଲେ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ମଧ୍ୟ ଯୁବତୀ ଝିଅ ନିର୍ଭୟରେ ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲି ଗଲେ, ସେ ଅନ୍ୟ କିଛି ଭାବିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ନିଜେ ଝିଅଟିକୁ ଇଂଲଣ୍ଡ, ଫ୍ରାନ୍ସ ପରି ଆଧୁନିକ ଦେଶର ଝିଅମାନଙ୍କପରି ଗଢ଼ି ପାରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରନ୍ତି ।

× × × ×

ଏହି ଅଭିନୟ ଯିବାର ଠିକ୍ ତିନିଦିନ ପରେ ହଠାତ୍, ପ୍ରାୟ ଦିନ ଦୁଇଟା ବେଳେ ଟେଲିଫୋନ ଘଣ୍ଟିଟା ଝଣ୍ ଝଣ୍ ହୋଇ ବାଜି ଉଠିଲା । ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସେତେବେଳେ ଉପର ମହଲରେ ତାଙ୍କ ଶୋଇବା ଘରେ ଶୋଇଥିଲେ । ଘରର ବାକିର ଭିତରୁ କିଏ ଶୋଇଥିଲା, କିଏ ବା ବଜାରଆଡ଼େ ବୁଲି ଯାଇଥିଲା । ଏତେ ବଡ଼ ଖଞ୍ଜାଟା ପ୍ରାୟ ନିଶୂନ । କେବଳ ଖଞ୍ଜା ଭିତରେ ସାରିଟିଏ ପିଞ୍ଜରା ଭିତରେ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ଉଡ଼ାଉଡ଼ି କରି କୁସ୍ତ କୁସ୍ତ ରଡ଼ି ଛାଡ଼ୁଥାଏ । ରେଣୁକା ନିଦବେଳା ସମୟ ପାଇ ଖଟ ଉପରେ ଖଣ୍ଡେ ସ୍ୱରଲିପି ବହି ଉପରେ ଆଖି ପକାଇ ବୀଣାରେ ସୁର ଧରିଥାଏ ।

ପୁଣି ଟେଲିଫୋନ ଘଣ୍ଟିଟା ଝଣ୍ ଝଣ୍ ହୋଇ ଉଠିଲା । ରେଣୁକାର ସୁର ସାଧନରେ ବାଧା ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ବୀଣାଟାକୁ ଖଟ

ଉପରେ ରଙ୍ଗ ଦେଇ ଟେଲିଫୋନଟା ଧରି କହିଲା—ଆପଣ କେଉଁଠୁ ଡାକୁଛନ୍ତି ? ଉତ୍ତର ଆସିଲା ମେଡ଼ିକାଲରୁ; ମୁଁ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ଖୋଜୁଛି, ଆପଣ କିଏ ? ରେଣୁକା କଥା ଟିକିଏ କାଁଲେଇ କହିଲା—ବାପା ଉପରେ ଶୋଇଛନ୍ତି । ମୋ ନାଁ ରେଣୁକା । ଆପଣଙ୍କର କ'ଣ କାମ ଅଛି କୁହନ୍ତୁ, ବାପା ଉଠିଲେ କହି ଦେବି ।

ସେଣୁ ହସ ହସ ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର ଆସିଲା—ନମସ୍କାର ! ଆପଣ ବୋଧହୁଏ ମୋତେ ଚିହ୍ନି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଖରାବେଳଟାରେ ଆପଣଙ୍କର ବହୁ ମୂଲ୍ୟ ସମୟ ନଷ୍ଟ କଲି ବୋଲି କ୍ଷମା ଦେବେ । ମୁଁ ସେ ଦିନ ଆପଣଙ୍କର ସୁନ୍ଦର ଅଭିନୟରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣପଦକ ଉପହାର ଦେବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲି । ସେଇ ସାମାନ୍ୟ ଉପହାରଟି ଆଜି ତିଆରି ସରିଥିବାରୁ, ତାହା ଆପଣଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠାଇ ଦେବା ପାଇଁ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଖୋଜୁଥିଲି ।

ରେଣୁକା ଆନନ୍ଦରେ ଗଦ୍ ଗଦ୍ ହୋଇ କହି ଉଠିଲା କିଏ ଆପଣ ସୁରେଶ ବାବୁ ! ସେ ଦିନ ଆପଣଙ୍କୁ ଚିହ୍ନି ନ ପାରିଥିବାରୁ ଏ ହତଭାଗିନୀକୁ ଶତବାର କ୍ଷମା ଦେବେ । ମୁଁ ଘରେ ଆପଣଙ୍କର ପରିଚୟ ବାପାଙ୍କୁ ପଚାରି ବୁଝିଛି । ଆପଣଙ୍କୁ ଆଜି ଚାରିଟା ବେଳେ ଆମ ଗରିବ ଘରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରହିଲା । ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ । ବାପା ଉଠିଲେ ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଏ ଖବର ଦେଇଦେବି ।

ସେଣୁ ଆନନ୍ଦରେ ଉତ୍ତର ଆସିଲା—ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ମୋର କାମ ଥିଲେ ବି ଆପଣଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା ନ କରି ରହି ହେବ

ନାହିଁ । ଅଚ୍ଛା, ନିଶ୍ଚୟ ଯିବ । ନମସ୍କାର । ରେଣୁକା ମଧ୍ୟ ନମସ୍କାର ଜଣାଇ ଖଟ ଉପରେ ଆସି ବୀଣା ଧରିଲା ।

ରେଣୁକାର ମନ ଆଜି ଭାରି ଫୁର୍ତ୍ତି । ସୁରେଶ ବାବୁ ଆଜି ଘଣ୍ଟା ବେଳେ ଆସିଲେ ତାଙ୍କ ଆଗରେ କି ଗୀତ ବୋଲିବ, ସେଇଆ ଭାବି ଭାବି ସଙ୍ଗୀତ ଖାତାଟାକୁ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ଲେଉଟାଇ ଗୀତର ରାଗିଣୀଗୁଡିକ ବୀଣାରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବାରେ ଲାଗିଥାଏ ।

ତିନିଟା ବାଜିଲା । ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଉପରୁ ଉଠି ଆସି ଦାଣ୍ଡ ଚେୟାରରେ ବସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରେଣୁକା ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କ କଥା କହି, ତାଙ୍କୁ ଆଜି ସେ ଘଣ୍ଟା ବେଳକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଛି ବୋଲି କହିଲା । ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ରେଣୁକାଠାରୁ ସବୁ କଥା ଶୁଣି ଭାରି ଖୁସି ହେଲେ । ଆଗରୁ ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କ ପାଇଁ ପାର୍କ ହୋଟେଲରୁ କିଛି ମାଂସ ତରକାରି, ମାଂସ ଚପ୍ ଏବଂ କେତୋଟି ଅଣ୍ଡା କିଣି ଆଣିବାକୁ ଚାକରକୁ ପଠାଇଲେ । ଘରେ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଚୁଲି ପାଖରେ ବସି ତର୍କାରି, ଆଉ ଲୁଚି ଛଣାଇଲେ । ଘଣ୍ଟା ବାଜିବାକୁ ଆଉ ପନ୍ଦର ମିନିଟ୍ ବାକି । ରେଣୁକା ତର ତର ହୋଇ ଗାଧୋଇବା ଘରକୁ ଯାଇ ମୁହଁ ହାତ ସାବୁନ ମାରି ଧୋଇ ଆସିଲା । ବଡ଼ ଆଇନା ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ବାଇଗଣି ରଙ୍ଗର ବ୍ଲାଉଜ, ସବୁଜା ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି, ମୁହଁରେ ସ୍ନୋ ପାଉଡ଼ର ମାରିଲା । ମୁଣ୍ଡର ଲମ୍ବା ବେଣୀଟିରେ ଦୁଇଟି ସୁନା ଫୁଲ ଖୋସି ବେଣୀର ମୂଳରେ ପତରମିଶା ଗୋଲାପଫୁଲ ଦୁଇଟି ଖୋସି ଦେଲା । ତା' ପରେ ହାତରେ ସୁନାର ଘଣ୍ଟିକୁ ବାନ୍ଧି, ସୁରେଶ ବାବୁ ଆସିଲେ, ତାଙ୍କୁ ଯେଉଁଠି ବସାଇବ, ସେଇଁ

ଟେବୁଲଟିକୁ ସଜାଇବାରେ ସେ ଲାଗିଲେ । ଟେବୁଲ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଚିଟ ବଟିସକରା ସିଲ୍‌କର ଟେବୁଲ କନା ପକାଇ ତା ମଝିରେ ଭଲ ଅଇନାଟିଏ ରଖିଲା ଏବଂ ଅଇନା ଦୁଇପାଖରେ ରୁପାର ଫୁଲ ଦାନୀରେ ସୁବାସିତ ଫୁଲ ତୋଡ଼ା ସଜାଇ, ଅଇନା ଆଗରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସଙ୍ଗୀତ ବହି ରଖିଦେଲା । ତା'ପରେ କୋଠରି ଭିତରେ କାନ୍ଥରେ ମରା ହୋଇଥିବା ନିଜର ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ଫଟୋ ଗୁଡ଼ିକ ପୋଛି ଯଥା ସ୍ଥାନରେ ବଜାଇବା ଯନ୍ତ୍ରପାତିଗୁଡ଼ିକ ସଜାଡ଼ି ରଖି ଦେଲା । ଘରଟିକୁ ସୁବାସିତ କରିବା ପାଇଁ ନିଜର ବିଛଣା, ଟେବୁଲ, ଘରର କାନ୍ଥ, ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଉପରେ ଅଗୁରୁ ଅତର କେତେ ବୁନ୍ଦା ଛୁଅଁ ଛୁଅଁ ଘଡ଼ିଟାକୁ ଅନାଇଦେଲା ସାଢ଼େ ଯାର ବାଜିବାକୁ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ ବାକୀ ।

ଫାଟକ ପାଖରେ ଶୁଭିଲା ମଟର ଘର୍ ଘର୍ ଶବ୍ଦ । ରେଣୁକା ସୁରେଶ ବାବୁ ଅସିଲେଣି ବୋଲି ଆଉ ଥରେ ନିଜ ରୂପକୁ ଅଇନା ଅଗରେ ଦେଖି, ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କୁ ପାଛୋଟି ଅଣିବାକୁ ହସି ହସିକା ଗୋଡ଼ରେ ଚଟି ଦ'ଟା ଗଳାଇ ଫାଟକ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲା । ସୁରେଶ ବାବୁ ସେତେବେଳକୁ ମଟର ଭିତରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସୁଥିଲେ । ରେଣୁକା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଯାଇ କହିଲା—ଷମା କରିବେ । ଆପଣଙ୍କୁ ପାଛୋଟି ନେବାକୁ ମୋର ଟିକିଏ ଡେ଼ରି ହୋଇଗଲା । ସୁରେଶବାବୁ ବାମ ହାତରେ ସିଗାରେଟ ଧରି ଭଦ୍ରତା ଦାଣିମାଣିରେ ହସି ହସି କହିଲେ—ମୋତେ ଅପଣ ବି ମାଫ୍ କରିବେ । ଦୟାକରି ଘଡ଼ିଟାକୁ ଚାହାନ୍ତୁ ତ ? ଯାରଟା ବେଳକୁ ଅସିବାକୁ କହି ମୋର ଯେ ସାଢ଼େ ଯାରଟା ହେଲଣି—

ଦୁହେଁ ପରସ୍ପର ଆଡକୁ ଅନାଇ ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ ହୋଇ ହସି ଉଠିଲେ ।

ଦୁହେଁଯାକ ଖୁସିଗପ କର କର ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ମୁହଁ ପାହାଚ ଉପରେ ହେଲା କ୍ଷଣି, ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଅଗ୍ରହରେ ହସି ହସି ତାଙ୍କୁ ପାଖରେ ବସିବା ପାଇଁ ଚୌକି ଦେଖାଇଦେଲେ । ସୁରେଶବାବୁ ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କର ଚୌକି ଉପରେ ବସିଲେ । ରେଣୁକା ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ପଛପଟେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ ।

ସୁରେଶ ବାବୁ ପକେଟରୁ ସୁନ୍ଦର ପଦକଟିଏ ବାହାର କର ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖାଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଁ ହେଉଁ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ରେଣୁକା ଆଡ଼େ ଅନାଇ କହିଲେ—ରେଣୁ ତୁ ଆଜି କାଲି ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ ହୋଇଗଲୁଣି, ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କର ତୁ ଏଇଠି ଠିଆ ହୋଇଛୁ ନା ? ଯା ତୋ ଘରେ ଜାଗା କର ଦେ । ରେଣୁ ଭୁଲ୍ ପଡ଼ି ହସି ହସିକା ଚାଲିଗଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ରେଣୁକା ଫେରଆସି ଦୁଆର ବନ୍ଧ ଅର ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲା—ବାପା, ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କୁ ଡ଼ାକି ଦଅନ୍ତୁ । ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ହସି ହସି ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼େ ଅନାଇ କହିଲେ—ଝିଅଟା ଏକବାରେ ପାଗଳୀ, ଏଇକ୍ଷଣି ଆପଣଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲା, ଏଇକ୍ଷଣି ତାକୁ ଲାଜ ମାଡ଼ିଲାଣି । ଆପଣ ଯାଆନ୍ତୁ ତା ସଙ୍ଗରେ । ସୁରେଶ ବାବୁ ସାହେବୀ ଟୋପିଟାକୁ ହାତରେ ଧର କେତେ ପାଦ ଚାଲିଗଲା ପରେ ଦେଖିଲେ—ରେଣୁ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତ ଠିଆ ହୋଇଛି । ସୁରେଶ ବାବୁ ତା' ପାଖରେ ଲାଗିଲା ପର ଛିଡ଼ା ହୋଇ ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ—ବାପ୍‌ରେ ଲାଜ ! ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ

କରି ଲାଜ କଲେ ଚଳେନା । ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କର କଥା ପଦକରେ ରେଣୁକାର ଲାଜ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲା । ସୁରେଶ ବାବୁ ତା ପିଠି ଥାପୁଡ଼ୋଉ ଥାପୁଡ଼ୋଉ କହିଲେ—ଅଚ୍ଛା, ଲାଜ ପରେ କରିବ, ଆଗେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରି କ'ଣ ଖାଇବାକୁ ରଖିଛ ଦେବ ଚାଲ ।'

ରେଣୁକା ତାଙ୍କର ପାଖେ ପାଖେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ କହିଲା—ଆପଣଙ୍କ ଭଳି ତ ଆମେ ବଡ଼ଲୋକ ନୋହୁ ? ଆମ ଘରେ ଅଛି ପଖାଳ ଆଉ ଖଟା । ଏହା କହି ରେଣୁକା ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ କରେଇ ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ପାଛିରେ ଲୁଗା ଦେଲା । ସୁରେଶ ବାବୁ ରେଣୁକା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଆନନ୍ଦରେ ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ-ବେଶ୍ ତ, କେବଳ ତା' ସାଙ୍ଗକୁ ଦି'ଟା କଞ୍ଚା ଲଙ୍କା ହେଲେ ଫାଷ୍ଟକ୍ଲାସ ଭୋଜି ହେବ । ରେଣୁକା ଲୁଗା ଭିତରେ କର୍ କର୍ ହୋଇ ହସି ଉଠିଲା ।

ସୁରେଶ ବାବୁ ରେଣୁକାର ଶୋଇବା ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲାକ୍ଷଣି, ଅତରର ସୁବାସରେ ଏବଂ ଘରର ସାଜ ସଜାରେ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ କାନ୍ଥରେ ମରା ହୋଇଥିବା ରେଣୁକାର ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର ଛବିଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଏଥି ଭିତରେ ରେଣୁକା ଘରର ଗୋଟାଏ କଣରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ଗ୍ରାମଫୋନ୍ ଦେହରେ ଗୋଟାଏ 'ଚାନ୍ଦନୀ ରାତେ ମନ ଯେ ମାତେ' ସାନ୍ତାଲି ଗୀତର ରେକର୍ଡ଼ ବସାଇ ଦେଇ ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କ ପଛପଟେ ଠିଆ ହୋଇ ଯାଇ କହିଲା—କ'ଣ ଏତେ ସେ ଅସୁନ୍ଦର ଛବିଗୁଡ଼ା ଦେଖୁଛନ୍ତି । ଆଗେ ଚେୟାରରେ ଆସି ଟିକିଏ ବସନ୍ତୁ ନା ?

ସୁରେଶ ବାବୁ ରେଣୁକା ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରି କହିଲେ—ବାସ୍ତବିକ୍ ମୁଁ ଆଜି ଏ ସବୁ ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ

ପଡ଼ୁଛି । ଏ ଘରଟି ଭିତରେ ରହି ମୋତେ କିମିତି ମନେ ହେଉଛି ଜାଣ ରେଣୁ ? ଠିକ୍ ସେହି କଳ୍ପିତ 'ସ୍ବର୍ଗ ରାଜ୍ୟର ଅପ୍ସରା ଭୁବନ ପରି ।'

ରେଣୁକା ନିଜ ପ୍ରଶଂସାରେ ମନେ ମନେ ଭାରି ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ କହିଲା—ଥାଉ ଥାଉ, ଆପଣଙ୍କ କଥା । ବୋଧ ହୁଏ ମୋ ଉପରେ ଖାଇବା ଜିନିଷ ଥଣ୍ଡା ହୋଇ ଯାଉଛି ବୋଲି ବିରକ୍ତ ହେଉଛି । ଆପଣ ଚୌକିରେ ବସନ୍ତୁ ।

ସୁରେଶ ବାବୁ ଚଉକିରେ ବସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୂର୍ବାପରି ହୁଅର ମୁହଁରେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସମସ୍ତ ଜିନିଷ ରେଣୁକା ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ରେଣୁକା ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ସଜାଡ଼ି ଥୋଇ ଦେଉଥାଏ । ସମସ୍ତ ଦେଇ ସାରିଲା ପରେ ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲା—ଆଉ ବସିଛନ୍ତି କାହିଁକି, ଆପଣ ଡ଼ାକ୍ତର ମଣିଷ, ଗରମ ଯୁଡ଼ି ଯାଉଛି ଯେ !

ସୁରେଶ ବାବୁ ସମସ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଜିନିସ ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଆଖି ପକାଇ କହିଲେ—ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଜିନିସ ଅନ୍ତତଃ ମୋ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଆପଣଙ୍କର ଯେ ଆସି ନାହିଁ । ରେଣୁ ତାଙ୍କ କଥାରେ ବାଧା ଦେଇ କହିଲା—ନା, ଆପଣ ବସନ୍ତୁ । ମୁଁ ପରେ ଖାଇବି । ଆପଣ ଡ଼ାକ୍ତର ମଣିଷ, ଏଇ ସାମାନ୍ୟ ଜିନିସ ଦେଖି ଡ଼ରି ଯାଉଛନ୍ତି ନା ! ଔଷଧ ପାନେ ଖାଇ ଦେଲେତ ..... ।

ସୁରେଶ ବାବୁ ରେଣୁକା ଆଡ଼େ ଅତି ସ୍ନେହପୂର୍ଣ୍ଣ ଚାହାଣୀରେ ଚାହିଁ ଖାଇବସିଲେ । ରେଣୁକା ଖଟ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇଥାଏ । ସୁରେଶ ବାବୁ ଲୁଚି ଖଣ୍ଡେ ମାଂସ ଝୋଳରେ ବୁଡ଼ାଇ ଖାଉ ଖାଉ ରେଣୁକା ଆଡ଼େ ଅନାଇ କହିଲେ—ବାସ୍ତବିକ୍ ମୋ

ମନରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ଲାଗିଲା ଯେ, ଆପଣ ଅନ୍ତତଃ ଏକା ଟେବୁଲରେ ବସି କିଛି ଖାଇଲେ ନାହିଁ । ବିଲାତରେ ଯିଏ ଯାହାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରେ, ସେ ନିଜେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଭଦ୍ରବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସହିତ ଖାଇ ବସି କେତେ ଖୁସିଗପ ପକାଏ, ମୁଁ ନିଜେ ଅନୁଭବ କରିଛି ବାସ୍ତବିକ ତାହା ବଡ଼ ପ୍ରୀତିକର । ଏଥିପାଇଁ ମୁଁ ଅବଶ୍ୟ ଆପଣଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେଉନାହିଁ । ଏଇଟା ଆମ ସମାଜର ଦୋଷ ।

ରେଣୁକା ଟିକିଏ ହସିଦେଇ କହିଲା—ଆପଣଙ୍କ ମନରୁ ଯେ କଷ୍ଟ ଟିକିକ କାଢ଼ିନେବା ପାଇଁ ମୁଁ ଗୋଟାଏ ଗୀତ ବୋଲୁଛି । କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚୟ ସବୁ ଖାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ସୁରେଶ ବାବୁ କହିଲେ—ଅଚ୍ଛା ହେଉ, କିନ୍ତୁ ଭଲ ଗୀତ ନ ହେଲେ ଏ ସବୁ ଆଉ ନ ଉଠେ ।

ରେଣୁକା ଖଟ ଉପରେ ବସି ବୀଣା ତାରରେ ତା'ର ସୁନ୍ଦର ଅଙ୍ଗୁଠି ଗୁଡ଼ିକ ଚାଳନା କରୁ କରୁ ଗାଇଲା—

ଆଶା ପଥରେ ଦୀପ ଜାଳି
କେବେ ଦେବତା ମୋର
ଆସିବେ ହସି ହସି,
ଦିବା ନିଶି ବସେ ଭାଳି—
ଆଶା ପଥରେ ଦୀପ ଜାଳି

ସୁରେଶ ବାବୁ ଖାଇସାରି ଫିଙ୍ଗର୍‌ପ୍ଲେଟରେ ହାତ ଧୋଇ ପକାଇଲେ । ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ଖଣ୍ଡେ ସିଗାରେଟ ଲଗାଇ ଧୂଆଁ ଛାଡ଼ୁ ଛାଡ଼ୁ, ରେଣୁକା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଉଠିଲେ—କଥାରେ ଅଛି, ପରଶମଣି ପରଶରେ ଲୁହା ସୁନା ପାଲଟିଗଲା ପରି, ଆପଣଙ୍କ ଅଙ୍ଗୁଠି ଗୁଡ଼ିକ ଚାଳନା ଦ୍ୱାରାହିଁ ଏହି

ସୁରଙ୍କ ଏବଂ ଆପଣଙ୍କର ବୀଣାଜଣା କଣ୍ଠରେଁ ଯେ କୌଣସି ଗୀତ ଯେ ପ୍ରାଣବନ୍ତ, ମନୋମୁଗ୍ଧକର ହୋଇ ଉଠୁଛି, ଏହା ଦେଖି ମୁଁ ବଡ ବିସ୍ମିତ ହେଉଛି । କିନ୍ତୁ ଆପଣଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନରେ ଟିକିଏ ମାତ୍ର ଏହା ଯେପରି ଖାପଛଡ଼ା ନ ହୁଏ ତାହାହିଁ ମୋର କାମନା ।

ରେଣୁକା କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ । ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ରହିଲା । ସୁରେଶ ବାବୁ ଉଠିପଡ଼ି ନିଜ ପକେଟରୁ ସୁନାର ପଦକଟି ବାହାର କରି ରେଣୁକାର ଲମ୍ବା ସୁନାର ହାରଟିରେ ଲଟକାଇ ଦେଲେ । ରେଣୁକା ଆନନ୍ଦରେ ତାଙ୍କ ଆଡ଼େ ଟିକିଏ ଚାହିଁ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ମୁରୁକି ହସି କହିଲା—ମୋର ଧନ୍ୟବାଦ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ।

ସୁରେଶ ବାବୁ ଟେବୁଲ ଉପରୁ ଟୋପିଟା ଆଣୁ ଆଣୁ କହିଲେ--ଭୋଜନ ତ ଗ୍ରହଣ କରିଛି, ତାର ଦକ୍ଷିଣା ସ୍ୱରୂପ ନିଜେ କୁମାରୀ ରେଣୁକାଙ୍କଠାରୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଗ୍ରହଣ କଲିଣି । ଏଥର ବିଦାୟ ହୋଇ ଯାଉଛି । ତେଣେ ବିଶେଷ କାମ—

ରେଣୁକା ଟିକିଏ ଅଭିମାନଭଙ୍ଗୀରେ ମୁରୁକି ହସି କହିଲା-- ବିଦାୟ ତ ନେଲେ,—ପୁଣି କେବେ ଆସିବେ ?

ସୁରେଶ ବାବୁ ଏ କଥାରେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଭାବି ଗଲେ ପୁଣି କାହିଁକି, କେଉଁଥିପାଇଁ, କେଉଁ ସ୍ପୃହା ଧରି ଆସିବି ? ଆଉ ତ ପଦକ ଦଅନିଅ ନାହିଁ । କେବଳ ଭଦ୍ରତା ଖାତିରରେ କହିଲେ ନିଶ୍ଚୟ, ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବି ।

ସୁରେଶ ବାବୁ ଆଗେ ଆଗେ ଚାଲିଲେ । ରେଣୁକା ତାଙ୍କର ପାଖେ ପାଖେ ଯାଉଥାଏ । ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି କ୍ଷଣକାଳ ରେଣୁକାର ପ୍ରଶଂସା ଗାଇ ନମସ୍କାର

କରି ମଟର ପାଖକୁ ଚାଲିଲେ । ରେଣୁକା ତାଙ୍କୁ ବିଦାୟ ଦେବା ପାଇଁ ମଟରରୁ ଯାଏ ଗଲା ।

ମଟର ଚାଲିବାକୁ ଘର୍ ଘର୍ ହେଲା । ସୁରେଶ ବାବୁ ରେଣୁକା ଆଡ଼େ ଅନାଇ କହିଲେ—ଆପଣଙ୍କୁ ଆଜି ଯେତେ ମୁଁ କଷ୍ଟ ଦେଲିଣି, ସେଥିପାଇଁ କ୍ଷମା ଦେବେ । ରେଣୁକା ମୁରୁକି ହସି କହିଲା—ଏତେ କ୍ଷମା ମାଗି ସାହେବୀ କଟକଣା ଦେଖାଇଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ । ଅଚ୍ଛା ନମସ୍କାର—

ମଟର ଚାଲିଲା ଆଗକୁ । ରେଣୁକା ମଟରଟି ରାସ୍ତା ବାଙ୍କରେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା ଯାଏ, ସେଇ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଥାଏ—

ବ୍ଲୁଷ ବରଷ ତଳର କଥା ।

ଦଶହରା ଛୁଟି । କଲେଜ ବନ୍ଦ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପିଲାସବୁ ଯିଏ କୁଆଡ଼େ ନିଜ ନିଜ ଘରକୁ ଚାଲି ଗଲେଣି । ଆଉ ଯିଏ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ରାତି ଗାଡ଼ିରେ ଚାଲି ଯିବେ ।

ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ ଗୋକୁଳ ନିଜର ଲୁଗା ପଞ୍ଜାବୀ ସୁଟକେଶରେ ସଜାଡ଼ୁ ସଜାଡ଼ୁ ତାର ସହପାଠୀ ବନ୍ଧୁ ମଦନକୁ କହିଲା—କାହିଁ, ସୁରେଶ ତ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଲା ନାହିଁ ! ଆଜି ରାତି ଗାଡ଼ିରେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ କି ନାହିଁ, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତ କିଛି ଖବର ବି ଦେଲା ନାହିଁ । ମଦନ କହିଲା—ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବ, ନ ଯିବାର ହୋଇଥିଲେ ଖବର ଦେଇ ସାରନ୍ତଣି । ଅଚ୍ଛା ଟିକିଏ ଅପେକ୍ଷା କର, ଯଦି ଏହି ଅଧଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ନ ଆସେ, ତାହାହେଲେ ମୁଁ ସାଇକେଲରେ ଡାକ୍ତରଖାନା ଚାଲିଯିବି ।

ଦୁଇ ବନ୍ଧୁଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ନ ସରୁଣୁ ସୁରେଶ ଜୋତା ମଚ୍ ମଚ୍ କରି ଆସି ଦୁଆରମୁହଁରେ ହାଜର । ସୁରେଶକୁ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ

ଦେଖି ହସି ପକାଇଲେ । ଗୋକୁଳ କହିଲା—କି ହୋ, ଡାକ୍ତର ବାବୁ ! ଆଉ ଦୁଇଘଣ୍ଟା ରହିଲା ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିବ । ତମର ଜଣ ଏତେବେଳ ଯାଏ ଦେଖା ନାହିଁ । ମୁଁ ଶୁଣିଲି ତମ, ବିରହରେ ତମର ଲୁଗାଛପା ପ୍ରେୟସୀଙ୍କ ମନର ଅବସ୍ଥା କ'ଣ ହେବ, ତାହାହିଁ ପରୀକ୍ଷା କରିବାକୁ କୁଆଡ଼େ ବଜାର ଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲ ? ମଦନ ହସି ଉଠିଲା । ସୁରେଶ ହସି ହସି କହିଲା-କେଉଁ ପ୍ରେୟସୀ ରେ…ଆମର ପ୍ରେୟସୀ ଦେଖିବୁ ଚାଲ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ । ଏଇକ୍ଷଣି ତ ଗୋଟିଏ ପ୍ରେୟସୀକୁ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଷ୍ଟୋଭ୍ ଖତମ୍ । ଆଉ ଯାଇଥିଲି କୁଆଡେ ? ସେଇଠୁ ଆସି ହଷ୍ଟେଲରେ ମୁହଁହାତ ଧୋଇ ତ ଆସୁଛି । ଅତି କଷ୍ଟରେ ମୁଁ ଆଠଦିନ ପାଇଁ ଛୁଟି ପାଇଛି । ସ୍ନେହକୁ ନେବା ପାଇଁ ତ ତୋ ବାପା ମନା କରିଥିଲେ; ତୁ ତାକୁ ନେବୁ ନା ନାହିଁ ?

ଗୋକୁଳ କହିଲା—ସେଇ କଥା ତ ଭାବୁଛି ! ବାପା ଲେଖି-ଥିଲେ, ଆର ପରୀକ୍ଷାରେ ଭଲ ନମ୍ବର ରଖି ନାହିଁ, ତାକୁ ପୂଜାରେ ଆଣିବୁ ନାହିଁ । ହଷ୍ଟେଲରେ ରହି ପଢ଼ାପଢ଼ି କରିବ । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଦେଖୁଛି ତାକୁ ନ ନେଲେ ପଢ଼ାପଢ଼ି ତ ଦୂରର କଥା, କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସେ ଛୁଟିତକ କଟାଇବ । ମୁଁ ଭାବୁଛି, ନେଇଯିବି । ବାପା ଦେଖିଲେ କିଛି କହିବେ ନାହିଁ ଯେ । ସ୍ନେହ ତ ସକାଳୁ ଦି' ଥର ଖବର ପଠାଇଲାଣି ।

ସୁରେଶ କହିଲା—ଯା' ନା ରଅଁଳ ! ସେ ଗାଡ଼ି ସମୟକୁ ଚାହିଁ ଏତିକି ବେଳୁ କାନ୍ଦିବଣି । ବାର ତେର ବର୍ଷର ଝିଅଟାଏ, ସେ ପୁଣି ହଷ୍ଟେଲରେ ରହି ପଢ଼ିବ, ଆଉ ତମେ ପୂଜାରେ ଯାଇଁ ସିଆଡେ ଖିର ପୁରିଚଳେଇବ । ଇସ୍, ଭାରି ପଢ଼ା ତ !

ମଦନ କହିଲା—ଗୋକୁଳର ବାପା ସେମିତି ଲେଖି-ଦେଇଛନ୍ତି । ସ୍ନେହ ନ ଗଲେ ପୁଣି ଲୋକ ପଠାଇବେ । ସେ ତ

ଭଲ ଲୋକ ନୁହଁନ୍ତି । ସ୍ନେହକୁ ନ ଦେଖିଲେ ପୂଜା କ'ଣ ଅଉ ତାଙ୍କୁ ସୁଖ ଲାଗିବ ?

ସୁରେଶ ଘଣ୍ଟାକୁ ଅନାଇ ଦେଲା, ଆଠଟା ବାଜି ଗଲାଣି । ଗୋକୁଳକୁ କହିଲା, ମୁଁ ଯାଉଛି, ଅଧଘଣ୍ଟା ପରେ ବିଛଣାପତର ନେଇ ଷ୍ଟେସନ ଯିବ । ତମେ ଏଇଠୁ ସିଧା ଗୋଟାଏ ବଗୀ କରି ବାହାରି ପଡ଼ । ସେଇ ବାଟେ ଗାର୍ଲସ୍କୁଲ୍ ହଷ୍ଟେଲରୁ ସ୍ନେହକୁ ନେଇ ଗାଡ଼ି-ବୁଲରି ଆଣିବ । କିନ୍ତୁ ଗୋକୁଳ, ଦେଖ, ମୁଁ ବାହାରିବା ପୂର୍ବରୁ ଏତିକି କହୁଛି, ତୁ ମୋତେ ଏଥର ଜବରଦସ୍ତି ତୋ ଘରକୁ ଡ଼ାକି ନେଉଛୁ । ଯଦି ଖୁବ ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଛର ଭୋଜି ନ ଦେଉ ତାହା ହେଲେ······ଜାଣିଥା

ଗୋକୁଳ କହିଲା—ହଉ ଆଗେ ତୁ ଚାଲ୍ ।

× × × ×

ଦ୍ୱିତୀୟ ଘଣ୍ଟି ବାଜିଲା । ଟ୍ରେନ ଆସିଯିବ ବୋଲି ସେଥି ଗାଡ଼ିରେ ଯିବା ଯାତ୍ରୀ ନିଜ ନିଜର ଜିନିସପତ୍ର ଧରି ଚଞ୍ଚଳ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ଗୋକୁଳ ତର ତର ହୋଇ ଯାଜପୁରରୋଡ଼କୁ ତ୍ରିଖଣ୍ଡ ଇଣ୍ଟରକ୍ଲାସ ଟିକଟ କିଣି ଆଣିଲା ।

ଗାଡ଼ି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଷ୍ଟେସନରେ । ଅଧଘଣ୍ଟା କାଳ ଲୋକ ଯିବାଆସିବା ପାଟି ଗୋଳରେ ଷ୍ଟେସନଟି ପୂରି ଉଠିଲା । ସ୍ନେହଲତାର ବାପା-ମନା କରିଥିଲେ, ଭାଇ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି ବୋଲି

ଆନନ୍ଦରେ ଆଉ ସୀମା ନ ଥାଏ । ସମସ୍ତେ ଯାଇ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲେ, ପୁଣି ଘଣ୍ଟି ବାଜିଲା । ଗାଡ଼ି ଆଗକୁ ଚାଲିଲା ଝୁସ୍ ଝୁସ୍ ହୋଇ ।

× × × ×

ବ୍ରାହ୍ମଣୀ କୂଳରେ ଅମ୍ବନଡ଼ିଆ ଗୁଆଗଛଘେରା ଏକ ପ୍ରକାଣ୍ଡ କରଣବସ୍ତି ; ନାଁ ନରେନ୍ଦ୍ରପୁର । ଆଖପାଖର ପାଞ୍ଚ-କୋଶ ମୁଲକରେ ପୁରୁଖା ପୁରୁଖା ଲୋକେ କହନ୍ତି, ତାଙ୍କ ଦେଖିବାରେ ନରେନ୍ଦ୍ରପୁରର ଅବସ୍ଥା ଯାହା ଥିଲା, ବର୍ତ୍ତମାନ ତା'ର କାଣିଚାଏ ସୁଦ୍ଧା ନାହିଁ । ସେତେବେଳକାର ଲୋକ ନାହାନ୍ତି କି, ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ବି ନାହିଁ ।

ସତକୁ ସତ ନରେନ୍ଦ୍ରପୁର ଅବସ୍ଥା ଆଜିକାଲି ଶୋଚନୀୟ ହୋଇ ଯାଉଛି । ଗାଁ ଲୋକଙ୍କ ମେଳ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଗାଁ ଭିତରେ ତିନି ଫାଙ୍କ୍ । ସବୁବେଳେ କଳିକଜିଆ ଲାଗି ରହିଛି । କିଏ ବିଦେଶରେ ଯାଇ ରହୁଛି, କିଏ ଘର ବାଡ଼ି ବିକି ଦେଲଣି । କେଉଁଠି ଖାଲି ଡିହ ପଡ଼ିଛି, କେଉଁଠି ଭଙ୍ଗା ଘର ; ମୋଟ ଉପରେ ଗାଁଟାରୁ ଯେ ଶ୍ରୀ ତୁଟି ଯାଇଛି, ଏକଥା ଯିଏ ଦେଖିବ ସେ କହିବ ।

ଗାଁ ଶେଷ ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ଘର । ତଳଉପର ହୋଇ ତିନି ସାହାଲି ପାଞ୍ଚଚାଳିଆ ଧୂଳିଅପିଠା ଖଞ୍ଜା । ଧାଡ଼ି ପାହାଚ ଗୁଡ଼ିକ ପଥରରେ ତିଆରି । ପାହାଚରୁ ଉଠିଗଲେ ମେଲା ଘର । ସେଇଠି ଯିବାଆସିବା ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ, ଅତିଥି ଅଭ୍ୟାଗତ ଅସି ରହନ୍ତି ।

ଗୋପାଳ ବାବୁ ସେ ଗାଁରେ କାହିଁକି, ଅଖ ପାଖ ଦଶ ଖଣ୍ଡି ଗାଁରେ ଅତି ଭଦ୍ରଲୋକ କହିଲେ ଚଳେ । ମାଲିମକଦ୍ଦମା, ନାଲ

ନିଜ ଭିତରେ କଳିତକରାଳ ତାଙ୍କ ଭାତକରେ ନ ଥିଲା । ସେ ଭଗବାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରର ଉପକାର ଯାହା ହୋଇ ପାରିବ ତାହା କରୁଥିଲେ । ତାଙ୍କ ଦୁଆରୁ ଗାଈ-ଆଇଲା ଭୋକୀଉପାସୀ କେହି କେବେ ନିରାଶରେ ଫେରିଯାଇଛି ବୋଲି କାହାଠାରୁ ଶୁଣିବାକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଗାଁର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଲୋକେ ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ କଳିତକରାଳ କରି ମାଲିମକଦ୍ଦମାରେ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେଉଥିଲା ବେଳେ ଭଗବାନ ଗୋପାଳବାବୁଙ୍କର ମନ ଜାଣି ତାଙ୍କ ଘରଟିକୁ ଧନ, ଜନ, ଗୋପଲକ୍ଷ୍ମୀରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ରଖିଥିଲେ ।

ତହିଁ ଆରଦିନ ଗୋକୁଳ, ସ୍ନେହଲତା ଓ ତାର ବନ୍ଧୁ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ନେଇ ଗାଁ ମୁଣ୍ଡରେ ପହଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଦିନ ୧୦ଟା ହୋଇଗଲାଣି । ବଳଦ ଗାଡ଼ି ଦୁଆରମୁହଁରେ ରହିଲା କ୍ଷଣି, ଗୋପାଳବାବୁ ଆଉ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ତୁଳସୀ ଦେବୀ ଆନନ୍ଦରେ ଘରୁ ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ ।

ସ୍ନେହଲତା ଆନନ୍ଦରେ ଆଗ ଗାଡ଼ିରୁ ଡେଇଁପଡ଼ି ବାପା ବୋଉଙ୍କ ପାଖରେ ଯାଇ ହାଜର । ତା' ପଛେ ପଛେ ଗୋକୁଳ ମଦନ, ସୁରେଶ ଯାଇଁ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲେ ଗୋପାଳ ବାବୁ ଆଗରୁ ମଦନ ଆଉ ସୁରେଶଙ୍କୁ ଗୋକୁଳର ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି । ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଗୋକୁଳ ସଙ୍ଗରେ ପ୍ରତି ଛୁଟିରେ ଆସନ୍ତି । ଆଜି ସେମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ଦେଖି ତାଙ୍କର ଆନନ୍ଦରେ ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜର ଖୁବ ଖବର ପଚାରୁ ପଚାରୁ, ସ୍ନେହକୁ ନିଜ ଆଡକୁ ଆଉଜେଇ ଆଣି ତାର ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲାଉ ବୁଲାଉ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ପଚାରିଲେ—ଏ ପାଗଳୀକୁ ମୁଁ ଆଣିବାକୁ ପରା ମନା କରିଥିଲି ।

କାହିଁକି ଆଣିଲ ? ସମସ୍ତେ କହିଲେ ଆମେ କଣ ତାଙ୍କୁ ଆଣିଛୁ, ସେ ତ ନିଜେ କାନ୍ଦ କାନ୍ଦ ଆମ ସଙ୍ଗରେ ଗୋଡ଼ାଇଛି । ସ୍ନେହ ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ଅଣ୍ଟା ପାଖରେ ହାତ ଗୁଡ଼ାଇ ତାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ହସି ହସି କହିଲା—ନାହିଁ ବାପା, ମୁଁ ପରା ଆସିବାକୁ ମନା କରୁଥିଲି । କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ପୁଣି ଅଜି ଏ ମଦନ ବାବୁ ମୋତେ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ିରେ ଯାଇଁ ନେଇ ଆସିଲେ । ଗୋପାଳ ବାବୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ହସି ହସି ସ୍ନେହ ଗାଲରେ ଗୋଟିଏ ସରୁ ଚୁପୁଡ଼ା ମାରି କହିଲେ—ସତେ ! ତୋର ତ ଜମାରୁ ଆସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନ ଥିବ । ଗୋପାଳ ବାବୁ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଅଉ କ'ଣ କଥା ଆରମ୍ଭ କରୁଥିଲେ, ତୁଳସୀ ଦେବୀ ତାଙ୍କୁ ଅଟକାଇ କହିଲେ—ତମେ ବଡ଼ ଟେପୁଆ ଲୋକ । ପିଲାଗୁଡ଼ାକ କାଲିଠାରୁ କଣ ଗଣ୍ଡାଏ ଗଣ୍ଡାଏ ଖାଇ ଆସିଥିଲେ ; ଆଗେ ଗାଧୋଇ ଖିଆପିଆ କରନ୍ତୁ । ତମେ ସନ୍ଧ୍ୟା-ବେଳକୁ ପଛକେ ଗପପେଡ଼ି ଖୋଲି ବସିବ ।

ସେଦିନ ଖିଆପିଆ ସରୁ ସରୁ ପ୍ରାୟ ଗୋଟାଏ ବାଜିଲା ।

× × × ×

ରାତି ପାହିଲେ ଦଶହରା । ସବୁ ଜାତି ସବୁ ଲୋକଙ୍କ ମୁଖରେ ଆନନ୍ଦର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହସ । ନରେନ୍ଦ୍ରପୁର ଗାଁ ସେମୁଣ୍ଡ ଗ୍ରାମ ଦେବତୀଙ୍କ ପାଖରେ ମହିଷାସୁରମର୍ଦ୍ଦିନୀ ଦଶଭୁଜା ଦେବୀ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । ଗାଁ ଟୋକାଙ୍କୁ ଦେବୀଙ୍କ ଆଗରେ ଚାମୁଣ୍ଡିଆ ବାନ୍ଧିବା, ଦେବବାରୁ ପଥର ଆଣି ଝୁଲାଇବା, ବାଜାବାଲାଙ୍କ ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିବାରେ ତର ନାହିଁ । ଦି' ଦିନ ହେଲା ଦି' ଜଣ ଲୋକ ଯାଇଛନ୍ତି, କେଉଁଠୁ ହେଲେ ବାଛି ବାଛି ଦି' ଦଳ ଯାତ୍ରାବାଲା ଆଣିବେ ।

ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳଠୁଁ ଦେବୀଙ୍କ ପାଖରେ ଦୋକାନ ବସିଗଲାଣି । କେଉଁଠି ମନୋହାରୀ ଦୋକାନ, କେଉଁଠି ବେଙ୍ଗ ବାଇଦ ପସରା; ଆଉ କେଉଁଠି କିଏ ମାଟିର ହାତୀ, ଘୋଡ଼ା, ବିଲେଇ, କୁକୁର, ସଖୀକୁଣ୍ଢେଇ ଦୋକାନ ସଜାଇ ଦେଲାଣି । ଦେବୀଘର ଡାହାଣ ପଟକୁ କାମିନୀ ସାହୁ ଗୁଲିଆ ଖଣ୍ଡେ ମାରି, ସେଠି ଦୋପାଟି ଉଖୁଡ଼ା, ଜିଲପି, ଖଜା ଏତକ ବେଶ୍ ସଜାଇ ଦେଇଛି । ଗାଁ ଛୁଆଙ୍କର ଆନନ୍ଦରେ, ଧାଁ ଧପଡ଼ରେ, ପଇସା ଅଧଲା-କର ଉଖୁଡ଼ା କି ଖଜା କିଣି ଖେଳକୌତୁକରେ ସୀମା ନ ଥାଏ । ସ୍ନେହଲତା କି ଗାଁ ଦାଣ୍ଡରେ ଛୁଆଙ୍କର ଦଉଡ଼ାଧପଡ଼ା ଦେଖି କେତେବେଳେ ସୁରେଶବାବୁ ମଦନବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କେତେ-ବେଳେ ବା ବାପାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯାଇଁ ତିନି ଚାରିଥର ବୁଲି ଆସିଲାଣି ।

× × × ×

ସବୁ ବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା ଏ ବର୍ଷ ଦଶହରାଟି ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ ଘରେ ମହାସମାରୋହରେ ହୋଇ ଯାଇଛି । ଗୋପାଳ ବାବୁ ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବର୍ଷ ଅପେକ୍ଷା ଏ ବର୍ଷ ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି ।

ପୂଜା ଯିବାର ପ୍ରାୟ ୩।୪ ଦିନ ପରେ । ପାଞ୍ଚଟା ବାଜିଲା । ସୁରେଶ ଗୋକୁଳକୁ କହିଲା,—ଆଉ ଦି' ଦିନ ରହିଲା, ମୋ ଛୁଟି ଶେଷ ହେବ । ସ୍ନେହକୁ ଡାକି ତୁ ଆ, ନଈଆଡ଼େ ଟିକିଏ ବୁଲି ଆସିବା । ଗୋକୁଳ କହିଲା,—ମୁଁ ତ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ଛୁଟିରେ ଆସିଲେ ନଈକୂଳରେ ବସି ମୋର ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳଟା କଟାଏଁ, କିନ୍ତୁ ଏଥର

ତମମାନଙ୍କ ପାଖରେ ରହି ବୁଲିଯାଇ ପାରିବାହିଁ । ଜଳଖିଆ ହୋଇଗଲାଣି, ଖାଇଦେଇ ବୁଲିଯିବା ।

ସୁରେଶ, ମଦନ, ଗୋକୁଳ ତିନିହେଁ ଲୁଗା ପଞ୍ଜାବୀ ପିନ୍ଧି ଦାଣ୍ଡରେ ଆସି ଠିଆ ହେଲେ । ଘର ଭିତରକୁ ସ୍ନେହଲତା ପୂଜାରେ ତାଂ ପାଇଁ ଆସିଥିବା ସୁନ୍ଦର ନୀଳ ଶାଢ଼ୀଟିଏ ପିନ୍ଧି ହସି ହସି ବାହାରି ଆସିଲା । ସୁରେଶ ତାଂ ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲା—ଖଣ୍ଡେ ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାକୁ ତୋତେ ଏତେବେଳ ଲାଗୁଥିଲା ନା ? ସ୍ନେହ-ଲତା ଟିକିଏ ତଳକୁ ଅନାଇ କହିଲା—ବୋଉକୁ ଅଣ୍ଟା ଚକିଟି, ସୁଗ୍ରି ଦେବାକୁ ଦେଉଥିଲି ଯେ, ହାତରେ ଶକଟା ଲାଗି ଧୋଉ ଧୋଉ ଟିକିଏ ଡେରି ହେଲା । ସୁରେଶ ଗୋକୁଳ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲା—କରେ, ମାଉସୀ ତ ଏଇଦିନୁ ଯାଂକୁ ପକା ଗୃହିଣୀ କରାଇବାକୁ ଲାଗି ଗଲେଣି । ମଦନ ତାଂ କଥାରେ କଥା ଉଠାଇ କହିଲା—ଆମ ଓଡ଼ିଆ ଘରେ ଏଇଦିନୁ ରନ୍ଧା ବଢ଼ା ଶିଖିବା ତ ଖୁବ୍ ଭଲକଥା ।

ସମସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ଚାଲିଚାଲି ହୋଇ ନଈ କୂଳେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ଗୋଟାଏ ଜାଗାରେ ବହଳିଆ ଦୁବ ଘାସ ଦେଖି ସୁରେଶ କହିଲା ଏଇଠି ବସିବା । ସମସ୍ତେ ସେଇଠି ଯାଇ ବସିଲେ ।

ଗୋଧୂଳି ବେଳା । ସାରା ଜଗତଟା ଧୂସର ରଙ୍ଗ ହୋଇ ଯାଇଥାଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗକୁ ବାରି ଜାତି ରଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗାଇ ଅସ୍ତ ହୋଇ ଯାଉଥାନ୍ତି । ଆର ପାଖ ଧାନକ୍ଷେତ ଆଡ଼ୁ ପବନ ଖିଲ୍ ଖିଲ୍ ହୋଇ ବହି ଆସି ନଈରେ ଖୁବ୍ ଛୋଟ ଛୋଟ ଢେଉ ଉଠାଉଥାଏ । ନଈ ଆରପାଖ କରେ କରେ ଛୋଟ ଡୁଙ୍ଗି ଡଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡିଏ ଚାଲିଛି, ଯିବ କାହିଁ କେତେ ଦୂରକୁ ।

ସ୍ନେହଲତା ଆଖପାଖରୁ ଛୋଟ ଛୋଟ ବାଲିଗରଡ଼ା ସଂଗ୍ରହ କରି ପାଣିକୁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି ଫୋପାଡ଼ୁ ଥାଏ ।

ପ୍ରଥମେ ସୁରେଶ ପକେଟରୁ ତିନିଖଣ୍ଡ ସିଗାରେଟ ବାହାର କରି ଅନ୍ୟ ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ, ନିଜେ ଖଣ୍ଡେ ଲଗାଇ ଧୁଆଁ ଛାଡ଼ୁ ଛାଡ଼ୁ କହିଲା—ଆଜି ଆମର ନଈକୂଳକୁ ଆସିବା ସାର୍ଥକ ହୋଇଛି । ବାସ୍ତବିକ୍ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହେବା ଦୃଶ୍ୟଟି ଅତି ଚମତ୍କାର ! ମଦନ ହାତ ଦେଖାଇ କହିଲା—ଖୁବ୍ ଦୂରରେ ଯେଉଁ ଛୋଟ ଡଙ୍ଗାଟିଏ ଯାଉଛି, ଦେଖା ଯାଉଛି, ସତେ ଯେପରି ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ ଯେଉଁଠି ବୁଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି, ଠିକ ସେଇଠି ମିଶିଯିବ । ମୋତେ କାହିଁକି ଏ ଦୃଶ୍ୟଟି ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉଛି । ସୁରେଶ କହିଲା—ବାସ୍ତବିକ୍ ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର !

ଗୋକୁଳ ସିଗାରେଟର ଶେଷ ଖଣ୍ଡ ନଈକରକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇ କହିଲା—ଖାଲି ସେତିକି ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ, ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ସମସ୍ତ ଜିନିଷହିଁ ସୁନ୍ଦର । ଆମେ ଆମ ଚାରିପାଖରେ ଯାହା ଦେଖୁଛେ, ସେ ସବୁଡ଼ିକର ଗୁଣ, ଉପକାରିତା ଯଦି ତନ୍ନ ତନ୍ନ କରି ଭାବି ବସିବା, ତାହାହେଲେ ଆମର ଭାବନା ଅଣ୍ଟିବ ନାହିଁ । ସେତିକିବେଳେ ଭଗବାନ ଯେ କି ବିରାଟ, କି ସୁନ୍ଦର, କି ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତିମାନ ତାହାହିଁ କଳ୍ପନା କରି ହେବ । ହେଇ ଅନାଅ, ସେ ଆଡ଼କୁ । ଏଇ ପାଞ୍ଚମିନିଟି ଆଗରୁ ପଶ୍ଚିମ ପଟଟି ଯେମିତି ରଙ୍ଗ ଥିଲା ଏଇକ୍ଷଣି କେତେ ଅଦଳ ବଦଳ ହୋଇଗଲାଣି । ଆଉ ଟିକିଏ ଗଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବ କୁଆଡେ ଅସ୍ତ ହୋଇଯିବେ—ଆକାଶ ପଟରୁ ଏ ରଙ୍ଗ ଅପେ ଅପେ ଲିଭିଯିବ । ତା' ପଛେ ଅନ୍ଧାର ମାଡ଼ି ଆସିବ, ପୁଣି ଆକାଶରୁ ଶୀତଳ ଜ୍ୟୋସ୍ନା ପୃଥିବୀବକ୍ଷରେ

ବକ୍ଷ ଜନ୍ମ ଉଠିବ । ଅଗଣିତ ତାରା ଏଇ ବିରାଟ ନୀଳ ଆକାଶରେ ଫୁଟି ଆଖିମିଟିକା ମାରିବେ । ଏ ସବୁର ମୂଳ ବିଷୟ ଯଦି ମନୁଷ୍ୟ ବସି ଭାବିବ, ତାହାହେଲେ ସେ ଭାବି ଭାବି, ଭାବି ପାରିବ ନାହିଁ—ତାର ମନ ସ୍ଥିର, ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇଯିବ ।

ଗୋକୁଳ ତାଁ କଥା ଶେଷ ନ କରୁଣୁ, ସୁରେଶ ବିଦ୍ରୂପ କରି ହାତ ଦେଖାଇ କହିଲା—ହେଇ ଦେଖ, ଲୋକଟାକୁ ଅଣଓସାରିଆ ଲେଙ୍ଗକୋଟ୍ ମଠା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ, ତା' ପରେ ପୁଣି ଧଳା କମିଜ, କାନ୍ଧ ଉପରେ ଗାମୁଛା, ଆଉ କାଖତଳେ ଛତାଦାଣ୍ଡି, ହାତରେ ବଟୁଆ ଧରି ପାନ ଖାଇ ଖାଇ ଯାଉଛି । ଆଉ, ତା' ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଛି, ହାତେ ଓଢ଼ଣା ଟାଣି ଏକ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ । ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଟାର ବେଶଭୂଷା ତ କିଛି କମ୍ ନୁହେଁ··· । ନାକ କାନରେ ଦଣ୍ଡି ବସଣି, କାପ, ମୁଣ୍ଡରେ ମଥାମଣି, ଗୋଡରେ ଚକ୍ରପଟି ପରି ପାହୁଡ଼, ତା' ଉପରେ ପୁଣି ପିନ୍ଧା ହୋଇଛି ସାତ-ଫୁଲିଆ ନାଲି ଲୁଗା । କି କଦର୍ଯ୍ୟ ବେଶଭୂଷା ! କି ଅସଭ୍ୟ ! ଭଗବାନ୍ ଏଭଳି ଜୀବଙ୍କୁ କାହିଁକି ସୃଷ୍ଟି କରିଛନ୍ତି କେଜାଣି ? ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ଏ ବି ଏକ ବିରାଟ ଦୃଶ୍ୟ, ନୁହେଁ ରେ ଗୋକୁଳ ?

ମଦନ ତା' କଥାରେ ବାଧା ଦେଇ କହିଲା—ବିଦ୍ରୂପ କରିବାର ତ ଏଥିରେ କିଛି ନାହିଁ । ବାସ୍ତବିକ୍ ସେମାନେ ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ଏକ ଦୃଶ୍ୟ ।

ଗୋକୁଳ ସୁରେଶ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ମୁରୁକି ହସି କହିଲା—ସୁରେଶ, ତୁ ଯେଉଁ ହାତେ ଓଢଣା ଆଉ ତାର ବେଶଭୂଷାକୁ

ଏତେ ଘୃଣା କରୁଛୁ, ସେଇ ଓଢ଼ଣା ତଳେ ଯଦି ତୁ ଥରେ ମାତ୍ର ତାର ସରମଗୁହାଣୀ ଦେଖନ୍ତୁ, ତାର ସରଳ ନିଷ୍କପଟ ମନର ଭାବ ବୁଝି ପାରନ୍ତୁ, ତାହାହେଲେ ତୁ କେବେ ଆଉ ତାକୁ ଦେଖି ହସି ହସି ଉଡ଼ାଇ ଦିଅନ୍ତୁ ନାହିଁ ।

ସୁରେଶ ଗୋକୁଳ ଆଡକୁ ଅନାଇ ହସି ହସି କହିଲା—ସେ ସବୁ ବାଜେ କଥା । ତାର ତେଲ ହଳଦି କୁଙ୍କୁମ ଗୁରୁ ଗୁରୁ ମୁହଁକୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ରୁମାଲ ନାକରେ ଦେଇ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଖାଲି ନାକରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଗୋକୁଳ ନିଜ ମଣିଅମଣି ଖଣ୍ଡେ ଡ଼ଙ୍ଗା ଅତୁଳ ମାରି ଯାଉଥିବା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ସୁରେଶ କଥାରେ ଟିକିଏ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭଳି ହସି ଦେଇ କହିଲା—ତୁ ସୁରେଶ ଆଜିକାଲି ବଡ଼ ଅନୁକରଣପ୍ରିୟ ହୋଇ ଗଲୁଣି । ସେମାନଙ୍କୁ ଉପହାସ କରିବା, ସେମାନଙ୍କୁ ଅସଭ୍ୟ କହିବା ମାନେ ନିଜକୁ କହିବା ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଗୋଟାଏ ଜାତି ଭିତରୁ ଆମ ଭଳି କେଇଜଣ ବାହାର ଘରର ବେଶଭୂଷା, ଚାଲିଚଳନକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଦି'ଧାଡ଼ି ପାଠ ପଢ଼ି ଆସିଲେ ଯେ, ଆମେ ନିଜକୁ ସଭ୍ୟ କହି, ଆମରି ଜାତି ଭାଇ, ଦେଶର ଲୋକଙ୍କୁ ଅସଭ୍ୟ କହିବା ଏହା ଆଦୌ ସୁନ୍ଦର କଥା ନୁହେଁ । ଗୋଟାଏ ଜାତିର ସଭ୍ୟତା, ଆଚାର-ବ୍ୟବହାରକୁ ଯଦି କିଏ ଧରି ବସେ ତାହାହେଲେ ଆମ ଭଳି କେଇ ଜଣଙ୍କୁ ନେଇ କେହି ଧରିବ ନାହିଁ । ସେମାନେ ହିଁ ଏ ଜାତିର ମାପ କାଠି । ଆମର ସେଠି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଜାତିର ବେଶଭୂଷା, ଆଚାରବ୍ୟବହାର ରୀତିନୀତି ହିଁ ସେହି ଜାତିର ସଭ୍ୟତା । ଆମ ଆଖିକୁ ଯାହା ଭଲ ନ ଲାଗିଲା, ଆମେ

ଯେ ସେ ସବୁକୁ ଅସଭ୍ୟତା ବୋଲି କହି ଏକାବେଳେ ହସରେ ଉଡ଼ାଇ ଦେବା, ଏ ଅଧିକାର ଆମର ନାହିଁ ।

ଅଚ୍ଛା, କହିଲି ସୁରେଶ ! ଆମେ ଆଜି କାଲି ପାଠ ପଢୁଛେଁ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ସେ ପାଠରେ ଆମ ଦେଶକୁ, ଆମର ଅସ୍ମର ରୀତିନୀତି ଏବଂ ଆମର ଜାତୀୟ ସଭ୍ୟତାକୁ ଖାପ୍ ଖାଇଲା ଭଳିଅ କ'ଣ ଅଛି ? ଆମର କଥା ଆଗ ଧର । ଆମର ନା' ଅଛି ପୋଷାକ ପତ୍ରରେ ସ୍ୱାଧୀନତା, ନା ଅଛି ମନର ସ୍ୱାଧୀନତା ! ତାହି ହୋଇଥିଲେ ଆମର ଜାତିର ପୋଷାକପତ୍ର, ଜାତିର ଆସ୍ଥ ବ୍ୟବହାର, ପର ଆଗରେ ଦେଖାଇ ଆନନ୍ଦ ଓ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତରେ, ଆମେ ନିଜର ଜାତୀୟ ପୋଷାକପତ୍ରକୁ ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ କେବେ ମନ କରନ୍ତେ ନାହିଁ । ପାଠ ମାଙ୍କଡ଼ ଭଳି ପରର ପୋଷାକପତ୍ର, ରୀତିନୀତି ଅନୁକରଣ କରି କରି ଆମ ମନ ଅନୁକରଣଶୀଳ ହୋଇଗଲାଣି । ଆମେ ତ ପ୍ରତିଦିନ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖୁଛେ, ବିଦେଶରୁ ଯେଉଁମାନେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସୁଛନ୍ତି ସେମାନେ କାହିଁକି ତ ନିଜର ବେଶଭୂଷା ବଦଳାଇ ଆମକୁ ଅନୁକରଣ କରୁନାହାନ୍ତି । ବରଂ ତାଙ୍କର ବେଶ ଭୂଷାକୁ ଆଦର କରି ପିନ୍ଧି ଆମ ଆଗରେ ତା' ଦେଖାଇ ଆନନ୍ଦ ପାଉଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମେ କ'ଣ କରୁଛେ, ଟିକିଏ ପାଠ ପଢ଼ିଲେ ଜାତୀୟ ପୋଷାକ ଛାଡ଼ି ଆମେ ବିଦେଶୀ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରୁଛେ । ବାସ୍ତବିକ୍ ଏ ମନୋବୃତ୍ତି କି କଦର୍ଯ୍ୟ କି ଲଜ୍ଜାର କଥା ! ଆମର ପାଠ ପଢ଼ିବାର ମୂଲ୍ୟ କଣ ଏଇଆ ?

ମଦନ କହିଲା—ବାସ୍ତବିକ୍ ଏ ସବୁ ଠିକ କଥା । ଆମେ ଆଜି ମଣିଷ ହୋଇ ନାହୁଁ—ପାଠ ମାଙ୍କଡ଼ ପାଲଟି ଯାଇଛୁ ।

ସେତକବେଳେ ସ୍ନେହଲତା ନଈଅତଡ଼ା ଉପରେ ପଡ଼ାଣି ବୁଢ଼ାଟିଏ ବନଶୀ ପକାଇ ମାଛ ମାରୁଥିବା ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦଉଡ଼ି ଆସି ତା ଗୋକୁଳ ଭାଇର ଡାହାଣ ହାତ ପାଖରେ ଆଉଜିପଡ଼ି କହିଲା—ଦେଖିଲଣି ନା ଭାଇ, ସେ ବୁଢ଼ାଟା ବନଶୀରେ କେଡ଼େ ବଡ଼ ମାଛଟାଏ ଧରିଛି । ତାକୁ ପଇସା ଦେଇ କିଣିନେବା ଚାଲ । ଗୋକୁଳ ସ୍ନେହରେ ତା' ପିଠିରେ ହାତ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ କହିଲା, ଗୋଟାଏ ମାଛ ଆମର କଣ ହେବ, ଆଉ ଗୋଟାଏ ମାରୁ, ତା'ପରେ କିଣିନେବା ।

ସ୍ନେହଲତା ତର ତର ହୋଇ ମାଛମରା ଦେଖିବାକୁ ଛୁଟି ଯାଉଥିଲା, ସୁରେଶ ତା ଡାହାଣ ହାତ ଧରି ତା' ଆଡ଼କୁ ଟାଣି ନେଇ ଗୋକୁଳ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ହସି ହସି କହିଲା—ତୋର ଏ କପଟ ମଫସଲର ହଳଦି-କୁଙ୍କୁମମଖା ମୁହଁ କିନ୍ତୁ ମୋତେ ସୁଖ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଏହି ବ୍ରାହ୍ମଣୀକୂଳରେ ତୁ ସତ୍ୟ କର, ତୋର ଏହି ଭଉଣୀଟିକୁ ମୋତେ ବିବାହ ଦେବୁ । ସ୍ନେହ ହଠାତ୍ ତା' ଲୁଗା କାନିଟାକୁ ସୁରେଶ ମୁହଁରେ ମାଡ଼ି ଧରି ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ହସି ହସି କହିଲା—ଚୁପ୍ । ମୋତେ ଛାଡ଼ିଦିଅ, ସେ ବୁଢ଼ା ମାଛ ମାରୁଛି, ମୁଁ ଦେଖିବି । ସେ ହ ସୁରେଶ ହାତରୁ ଟାଣି ହୋଇ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇଗଲା ସେ ଅତଡ଼ା ଉପରକୁ ।

ଅସ୍ତ୍ରେ ଛାୟା ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଗଛପତର ଲୁଚି ଆସୁଥିଲା, ପୁଣି ସୁରେଶ ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା—ଗୋକୁଳ, ପାଠ ପଢ଼ିବା ବେଳେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ଇମିତ ଦେଶସେବା, ଦରିଦ୍ରନାରାୟଣସେବା ଇତ୍ୟାଦି କେତେ କଥା କହୁଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କଲେଜ ଦୁଆରମୁହଁ ଛାଡ଼ିଲା ଦିନ ସେ ମନ ଆଉ ନ ଥାଏ । ତୋର କଥା ତୁ ଧର; ବି, ଏ, ପରୀକ୍ଷାଟା ଦେଇ ସାରିଲା ପରେ

ଯଦି ତୋ କପାଳରେ ଅନ୍ତତଃ ସବ୍‌ଡେପୁଟି ଗୁଡ଼ିକରଟା ଜୁଟେ, ତାହାହେଲେ ତୋର ମନ ଆଉ ଏପରି ନ ଥିବ । ସେତେବେଳେ କ୍ଷମତା ମୋହରେ ଏ ଦେଶସେବା, ଏ ଜାତୀୟ ପୋଷାକପଣରେ ସ୍ୱାଧୀନତା କଥାଟା କୁଆଡ଼େ ମନରୁ ଉଭେଇ ଯାଇଥିବ । ଏଇ ଦେଶର, ଏଇ ମଲମୁଣ୍ଡିଆ ଲୋକେ ତୋତେ ଗହାଇବେ, ତାଙ୍କର ଉପରେ ହାକିମଗିରି ଦେଖାଇବୁ; ସେମାନଙ୍କର କାକୁତି-ମିନତିଗୋଲା ଗୁହାରୀ, ସେମାନଙ୍କର ଆଖିର ଲୁହ ଦେଖିଲେ ତୋତେ ଆନନ୍ଦ ଲାଗିବ । ସେତେବେଳେ ତୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରତାପଶାଳୀ ବଡ଼ଲୋକ ବା ହାକିମଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ସମାନ ହୋଇଛୁ ବୋଲି ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରିବୁ । ଏ ସବୁ ନିରାଟ ସତ୍ୟ, ଆଖିରେ ଦେଖି-ବାର କଥା !

ଗୋକୁଳ ଟିକିଏ ମୁରୁକି ହସି କହିଲା—ଏଭଳି ଘଟଣା ଯେ ନ ହେଉଛି ଆଉ ମୋ ଭଳି ଯୁବକମାନଙ୍କର ଯେ ଜୀବନରେ ଏହି ଭଳି ଆଶା ଆକାଂକ୍ଷା ନାହିଁ, ଏ କଥା ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋ ମନରେ ସେ ବଡ଼ଲୋକ, ସେ ହାକିମ-ଗିରି କରି ଲୋକଙ୍କୁ ଡରାଇ ରଖିବାର କଦର୍ଯ୍ୟ ମନୋବୃତ୍ତି ଅନ୍ତତଃ ନାହିଁ । ମୁଁ ହାକିମ ହେବି, ମୋତେ ମୋର ଦେଶର ନିରୀହ, ସରଳ ଲୋକେ ବାଘ ଭାଲୁ ଭଳି ଡରିବେ— ଆଉ ମୁଁ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ମୋର କ୍ଷମତା ଦେଖାଇ ଆନନ୍ଦ ପାଇବି, ଏ ଧାରଣା ଦିନେ ହେଲେ ମନକୁ ଆଣି ନାହିଁ । ମନେ ମନେ ଅନେକ ଦିନରୁ ଭାବି ଆସିଛି, ସେହି ମଲ-ମୁଣ୍ଡିଆଙ୍କ ସହିତ ମୋ ଜୀବନଟା କଟାଇ ସେହିମାନଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଆଗକୁ ଟେଲିଇ ନେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି । ସେଇଥିରେ ମୋର ଆନନ୍ଦ ହେବ ଯଥେଷ୍ଟ । ମୋତେ ସେମାନେ ଡରିବା ବଦଳରେ

ସ୍ନେହ କରିବେ—ଆଦର କରିବେ—ଆନନ୍ଦରେ ହସି ହସି ପାଖରେ ଆସି ବସିବେ । ଯୃ'ଠାରୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଡରାଇବାରେ କ'ଣ ବେଶୀ ଆନନ୍ଦ ମିଳିବ, ସୁରେଶ ?

ମଦନ ଦୁଇଜଣଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଶୁଣି କହିଲା—ଏ ଦେଶରୁ ଦୁଃଖଦୈନ୍ୟ ରୋଗଶୋକକୁ ନିକାଲି ଲୋକଙ୍କ ମୁଖରେ ହସ ଫୁଟାଇବାକୁ ହେଲେ, ଗୋକୁଳ ଯାହା କହିଲା, ତାହାହିଁ ପ୍ରତି ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନର ବ୍ରତ ହେବା ଉଚିତ ।

ମୁହଁସଞ୍ଜ ହେଲାରୁ ନଈ ଅଁଠଡ଼ା ତଳେ ବନଶୀ ପକାଉଥିବା ପଠାଣବୁଢ଼ା ଉଠି ନଈ କୂଳେ କୂଳେ ତା' ଗାଁକୁ ଚାଲିଗଲା । ସ୍ନେହ ସେଠୁ ଚାଲି ଆସି ଭାଇ ପାଖରେ ବସି ଯାଇ କହିଲା,-ଆଜି ସେତିକି ଥାଉ, ଯିବା ଚାଲ । ଗୋକୁଳ ତା ହାତ ଧରି ପାଖରେ ବସାଇ କହିଲା—ଆଉ ଟିକିଏ ରହ, ଏତେ ବେଳୁ ଘରକୁ ଯାଇଁ କ'ଣ କରିବା !

ସୁରେଶ ଖଣ୍ଡେ ସିଗାରେଟ୍ ଲଗାଇ, ସ୍ନେହ ଗାଲରେ ସରୁ ଚୁପୁଡ଼ାଟିଏ ମାରି କହିଲା—ଜାଣିଲୁ ମଦନ, ଏ ସବୁ କରିବା ତ ଉଚିତ । କିନ୍ତୁ କଥାରେ କହିବା କାମରେ କରିବା, ଏହା ଭିତରେ ବହୁତ କିଛି ତଫାତ୍ । ଆମ ଭିତରେ "କଥାରେ କହିବା" କଥାଟା ଶତକଡ଼ା ପଞ୍ଚାନବେ ପଶିଯାଇଛି । କାମରେ କରୁଛି କିଏ ?

ଗୋକୁଳ ଟିକିଏ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲା ଭଳି ସ୍ୱରରେ କହିଲା—ମୁଁ ଯେଉଁ କଥା କାହା ଆଗେ କିଛି ନ କହି ମନେ ମନେ ରଖିଥିଲି, ତାହା ଆଜି ତୋ ଆଗରେ କହୁଛି । ମୁଁ ଜୀବନରେ କ'ଣ କରିବାକୁ ବ୍ରତ କରିଛି ଜାଣୁ ସୁରେଶ ? ମୋର ଚାକିରି ବାକିରି ବା ବଡ଼-

ଲୋକରେ ଅଦୌ ଇଚ୍ଛା ନାହିଁ ବୋଲି ତ ମୁଁ କେତେଥର କହୁଛି । ବି, ଏ, ଟା ପାଶ୍ କରି ସାରିଲା ପରେ ଏ ଗାଁ ଭୂଇଁରେ ମୁଁ ଆଉ ରହିବି ନାହିଁ । ବାପାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏ କଥା ମୁଁ କହୁଛି । ଏ ଗାଁରେ ରହି ନିଜର ଭାଇ, ବନ୍ଧୁ, କୁଟୁମ୍ବ ଯାହାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ରାତି ପାହିଲେ ଦେଖାଦେଖି, ସେଇମାନଙ୍କ ସହିତ ମାଲିମକଦ୍ଦମା, କଳିତକରାଳ କରି ଅସନ୍ତୋଷରେ ଦିନ କାଟିବାରେ କେଉଁ ସୁଖ ମିଳିବ କହି ତ ? ମଣିଷ ଏ ଦୁନିଆକୁ କେଇଟା ଦିନ ପାଇଁ ଆସିଛି ଆନନ୍ଦ ଟିକେ ପାଇଁ, ଦୁଃଖ ପାଇବା ପାଇଁ ନୁହେଁ । ମୁଁ ବି, ଏ; ପାଶ୍ କରି ଆସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆମର ଜମିବାଡ଼ି, ଯାହା କିଛି ଅଛି ଏବଂ ବାପାଙ୍କର ବ୍ୟାଙ୍କରେ ଯେଉଁ ଦଶହଜାର ଟଙ୍କା ଅଛି, ତାକୁ ନେଇ ଏ ଗାଁରୁ ଅଟମ ବିଦାୟ ନେଇଯିବୁ । ତୁ ତ ଜାଣୁ ଆମ ଦେଶରେ ଇମିତି ନିପଟ ମଫସଲ ଅଛି, ଯେଉଁଠାରେ କି ଦୁନିଆର ଭଲମନ୍ଦ କିଛି ଜଣା ନାହିଁ । ମୁଁ ସେଇଠି ଯାଇଁ ମୋର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ମେଲାଇବି । ସେହିମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଆମର ଜାତୀୟ ସଭ୍ୟତା ଅଣାଇ, କିପରି ଏ ଦେଶରୁ ଦୁଃଖ ଦୈନ୍ୟ ଅପମୃତ୍ୟୁକୁ ତଡ଼ି ଦିଆ ଯାଇ ପାରେ, ତାର ଏକ ଆଦର୍ଶ ଦେଖାଇବି ।

ସୁରେଶ କହିଲା—ଏ ସବୁ ମନ୍ଦ କଥା ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ସେହିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଗଧ ଭଳି ଖଟି ପାରିଲେ ତ ହେବ । ମଦନ କହିଲା—ତା' ହେବ ନାହିଁ ତ, ହେବ କିପରି ?

ମେତେବେଳକୁ ଦିନର ଶେଷ ଝାପସା ଆଲୁଅ ଟିକକ ଅନ୍ଧାର ଭିତରେ ଲୁଚି ନ ଯାଉଣୁ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ଘୁରିଆଡ଼େ ବିଛି ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ନଈ ଆରପାଖ ବନ୍ଧ କଡ଼ରେ ଗୋଟାଏ ବୋଟାଇ ଡଙ୍ଗା ଲଙ୍ଗର ପକାଇଥାଏ; ନାଉରିମାନେ

ଶ୍ରେଷେରବାସ କରୁଥାନ୍ତି । ଡଙ୍ଗାମଙ୍ଗ ପାଖରେ ତାଁ ଭିତରୁ କିଏ ଜଣେ ଖଞ୍ଜଣି ଧରି ଭଜନ ଗାଉଥାଏ—

"ଗଲେଣି ତୋ ସଙ୍ଗରୁ ଯେତେକ ଜନ
ଗଣ୍ଠିରେ ବାନ୍ଧିନେଲେ କେ କେତେ ଧନ ରେ···"

ମଦନ କହିଲା—ସ୍ନେହକୁ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ଲାଗିଲାଣି, ଯିବା ଚାଲ ।

ଗୋକୁଳ କହିଲା—ବାସ୍ତବିକ୍ ଏ ଭଜନଟି ବଡ଼ ମର୍ମସ୍ପର୍ଶୀ ।

ସୁରେଶ ବିଦ୍ରୂପ କରି କହିଲା—ନିହାତି ବାଜେ, ଏ ଧରଣର ଭଜନ ସବୁ ଦେଶ ଲୋକଙ୍କୁ ପଙ୍ଗୁ କରିଦେବ ।

ଗୋକୁଳ ଠିଆ ହୋଇ ଲୁଗାପଟା ଝାଡ଼ୁ ଝାଡ଼ୁ କହିଲା,—ସୁରେଶ, ତୁ ସବୁ କଥା ବଡ଼ ଭୁଲ ବୁଝୁଛୁ । ଯେଉଁମାନେ ଏ ଧରଣର ଭଜନ ସବୁ ଲେଖିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏ ଜାତିର ମନରେ ଶିଥିଳତା ଆଣିବାକୁ ଲେଖି ନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ଅତି ଚତୁରପଣିଆରେ, ଯେଉଁମାନେ ଗର୍ବୀ, ଅତ୍ୟାଚାରୀ, ନିଷ୍ଠୁର, ଧନୀ ମହାଜନ, ସେହିମାନଙ୍କ ମନକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ପାଇଁ ଏହା ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ସମସ୍ତେ କ୍ଷଣକାଳ ନଈ କୂଳରେ ଠିଆ ହୋଇ ଘର ଆଡ଼କୁ ଚାଲିଲେ । ସୁରେଶ ସ୍ନେହଲତା ହାତ ଧରି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ପୁଣି କହିଲା—କିରେ ଗୋକୁଳ, କଥା କହୁ କହୁ ତ ଚାଲି ଆସିଲେ, ମୋତେ ତୋର ଏ ସୁନା ଭଉଣୀକୁ ବିବାହ ହେବାକୁ ତ କାହିଁକି ସତ୍ୟ କଲୁନାହିଁ ?

ସ୍ନେହ ଲଜ ଲାଜ ହୋଇ ଟିପି ଟିପି ହସି ନିଜ ହାତଟିକୁ ସୁରେଶ ହାତ ଭିତରୁ ଛଡ଼ାଇ ଅଣୁ ଅଣୁ କହିଲା—ତମେ, ଭୁଁ,

ଭାଗ୍ୟ ଫାଜିଲ ହେଲଣି । ଗୋକୁଳ ହସୁ ହସୁ କହିଲା—ସେମିତି ଝାଣି ହୋ ନାହିଁ, ସ୍ନେହ; ବଂଶୀ ଗୋଡ଼ ଖଣ୍ଡିଆ ହେବ ।

ତନ୍ନହେଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇ ଚାଲୁ ଚାଲୁ ସୁରେଶ କହିଲା,—କିରେ ମଦନ, ଗୋକୁଳ ତ ପାଶ୍ କରିବା ପରେ ତାର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଠିକ୍ କରି ସାରିଲଣି । ତୋର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରଟା ପୁଣି କ'ଣ ଶୁଣେ ? ମଦନ କହିଲା—ଆମର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର, ତୁ ତ ଜାଣୁ, ପଢ଼ିଲା ଦିନୁ ଗୋକୁଳର ମତ ଆଉ ମୋ ମତ ପ୍ରାୟ ସମାନ । ଦୁନିଆରେ ମୋର କିଏ ଅଛି ଯେ, ମୁଁ ରୁଜିରୋଜଗାର ପାଇଁ ଆଶା କରିବ । ମୋର ଜୀବନରେ ଏକମାତ୍ର ଆକାଂକ୍ଷା ଏହି ମଲମୁଣ୍ଡିଆଙ୍କୁ ନିଜର ଭାଇଭଉଣୀ ଭଳି ଦେଖି ସେହିମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତି, ସେହିମାନଙ୍କର ସେବାରେ ମୁଁ ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ କଟାଇ ଦେବ । ଗୋକୁଳ ଯେଉଁଠି ତା' କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଖୋଲିବ, ମୋର ସେଇଠି ହିଁ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ।

ସୁରେଶ ମଦନ କଥା ଶୁଣି କହିଲା—ବେଶ୍, ତୁ ବି ତୋର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଠିକ୍ କରିନ୍ଥୁ, କିନ୍ତୁ ରହିଲି ମୁଁ । ମୋର ଜୀବନରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଆଶା କ'ଣ ଜାଣୁ ଗୋକୁଳ, ତୁ ଯଦି ମୋର ସେ ଆଶାଟାକୁ ପୂରଣ କରିବାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବୁ, ତାହାହେଲେ ତା' ପୂରଣ ହେବ, ନଚେତ୍ ନାହିଁ,—ଭାଗ୍ୟ ଆଦରି ରହିବ । ଗୋକୁଳ ବଡ଼ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଇ କହିଲା—ମୋ ସାହାଯ୍ୟରେ ତା' ପୂରଣ ହେବ ! ତାହାହେଲେ ତୋର ଚିନ୍ତା କଣ ? ମୁଁ କ'ଣ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ କେବେ କୁଣ୍ଠିତ ହେବ ?

ସୁରେଶ ଟିକିଏ ନୀରବ ରହି କହିଲା—ମୋର ଜୀବନରେ ଆଶା, ଏଠୁଁ ଏବର୍ଷ ଡାକ୍ତରୀଟା ପାଶ କରି ସାରିଲା ପରେ, ପୁଣି

ବିଲାତ ଯାଆନ୍ତୁ । ସେଠୁ ଫେରିଲେ ଅନ୍ତତଃ ମଣିଷ ପରି ରହିବା ଭଳି ରୋଜଗାର ଖଣ୍ଡେ ମିଳନ୍ତା । ବାପାଙ୍କୁ ଟଙ୍କା କଥା କହୁଛି, ସେ ମୋ ପାଇଁ ଜମିବାଡ଼ି ବିକି ସମସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ପାଇଁ ରାଜି । କିନ୍ତୁ ତଥାପି, ଆଉ ପ୍ରାୟ ଟଙ୍କା ହଜାରେ ଦରକାର ପଡ଼ିବ । ଯଦି ତୋର ବାପାଙ୍କୁ କହନ୍ତୁ, ସେ ସାହାଯ୍ୟ କରି ପାରନ୍ତେ ! ଗୋକୁଳ କହିଲା—ଏ କଥା ତ ମୋତେ ଆଗରୁ କେବେ କହି ନାହୁଁ । ମୁଁ ଆଜି ବାପାଙ୍କୁ କହିବି, ସେ ମୋ କଥା କେବେହେଁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ବାପାଙ୍କ କଥା ତ ତୁ ଜାଣୁ !

× × × ×

ତହିଁ ଆରଦିନ ଗୋପାଲବାବୁ ବିଲାତ ପଠାଇବା ପାଇଁ ସୁରେଶକୁ ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିବାରୁ, ସୁରେଶର ଆନନ୍ଦରେ ସୀମା ନ ଥାଏ । ଗୋପାଲବାବୁ ଆଉ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ସୁରେଶକୁ ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ଦେବାର ମନରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା, ସୁରେଶ ବିଲାତରୁ ପଢ଼ି ଫେରି ଆସିଲେ, ସ୍ନେହଲତାକୁ ତା' ସଙ୍ଗରେ ବିବାହ ଦେବେ । ସୁରେଶ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର କଥା-ବାର୍ତ୍ତାରୁ ଏସବୁ କଥା ଭଲ କରି ଠଉରାଇ ନେଇ ଥାଏ; ସ୍ନେହକୁ ତା' ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନରେ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପରେ ପାଇବ ବୋଲି ତାର ଆନନ୍ଦଟା ଦ୍ୱିଗୁଣ ବଢ଼ି ଯାଇଥାଏ ।

ସେ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ଗୋପାଳବାବୁ ଖଡ଼ମ ମାଡ଼ି ତାଙ୍କ ଦାଣ୍ଡ ଘରକୁ ଗଲେ । ଗୋପାଳବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ମଦନ ସୁରେଶ ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ ଯଣି, ଗୋପାଳବାବୁ ହସି ହସି ତାଙ୍କୁ ବସିବାକୁ କହି ନିଜେ ଖଣ୍ଡେ ଚେୟାରରେ ବସିଲେ । ଟିକିଏ ରହି ସୁରେଶ ଅତି ସଂକୋଚିତ ହୋଇ କହିଲା—ଗୋକୁଳ କାଲି କ'ଣ କହୁଥିଲା, ସ୍ନେହକୁ ଆଉ ଗାର୍ଲସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ାଇବେ ନାହିଁ—

ଅନ୍ତତଃ ମାଟ୍ରିକ୍ଥା ପାଶ୍ କରି ଯାଇଥିଲେ ଖରାପ କ'ଣ ହୋଇ-ଥାନ୍ତା ! ଆପଣଙ୍କର ତ କିଛି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ ।

ଗୋପାଳ ବାବୁ ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ—ନା, ବାବା, କିଛି ଅସୁବିଧା ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଜି କାଲି ଯେଉଁ ଧରଣର ପାଠପଢ଼ା ହେଉଛି, ସେ ପାଠ ପଢ଼ି ଲାଭ କ'ଣ ? ମୋର ଧାରଣା, ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାଙ୍କୁ ପାଠ ପଢାଇବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି, ଦୁନିଆ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଦି' କଥା ଜାଣିବା ସଙ୍ଗେ, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କ ଭିତରେ ଖୁବ୍ ସଦ୍ଭାବ ରହି କିପରି ସାରା ଜୀବନଟି ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ କଟିବ ତାହାହିଁ ଶିକ୍ଷା କରିବା । କିନ୍ତୁ ସେ ଶିକ୍ଷା ତ କେହି ସେଠୁ ପାଇପାରୁଛନ୍ତି ବୋଲି ମୋର ମନେ ହେଉ ନାହିଁ । ମୋର ଦୀର୍ଘ ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ଧାରଣା ବରଂ ଯେଉଁମାନେ ବେଶୀ ଶିକ୍ଷିତା ହୋଇ ଆସୁଛନ୍ତି, ସେହିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବିବାହ ହେବାର କିଛି ଦିନ ପରେ ପ୍ରାୟ ଶତକଡ଼ା ୯୫ଜଣଙ୍କର ପାରିବାରିକ ଜୀବନ ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ କଟୁ ନାହିଁ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ, ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷର ଆୟକୁ ଅନାଇ କିପରି ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ ଗୃହ ସଂସାର ଚଳାଇବ ସେ ଧାରଣା ତାର ମୋଟେ ନାହିଁ ବା ସେ ସେ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଶିକ୍ଷା ପାଉ ନାହିଁ । ଆମର ସମାଜ, ଆମର ସାଧାରଣ ଆୟବ୍ୟୟକୁ ପଛକୁ ପକାଇ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ରୀତିନୀତିରେ ଯେଉଁ ଶିକ୍ଷା ଦିଆ ଯାଉଛି, ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଅଶାନ୍ତିମୟ ହେବ ନାହିଁ ତ ଆଉ ହେବ କାହାର ?

ଧରି ନିଅ, ପଚିଶ ଟଙ୍କା ଆୟ କରୁଥିବା ଜଣେ ଯୁବକ ସହିତ ଗୋଟିଏ ଶିକ୍ଷିତା ବାଳିକାର ବିବାହ ହେଲା । ପୁରୁଷ, ଶିକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀର ମନ ନେବାକୁ ପ୍ରଥମ କେତେ ମାସ ଧରି ଉଧାର କରି ଶାଢ଼ୀ, ବିଳାସ ସାମଗ୍ରୀ, ପୁଡ଼ାପାଣି, ଖୁବ କରି ଦେଲା । ତା'ପରେ ଯେତେବେଳେ ଟଙ୍କାର ଅଭାବ ପଡ଼ିଲା, ସେତେ-ବେଳେ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ ପୁରୁଷର ଆୟକୁ ନଜର ନ କରି ନୂଆ ନୂଆ

ଜିନିଷ ଆଣିବାକୁ ବିବାଦ ଦେଲା । ପୁରୁଷ ଯଦି କୌଣସି ବାଟେ ଯୋଗାଇ ପାରିଲା ତ ଭଲ କଥା, ନଚେତ୍ ସେଇଠୁ ମୁହଁ ଫଟା-ଫଟି ଅଶାନ୍ତିର ସୂତ୍ରପାତ । କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ ଆମ ଦେଶ ପକ୍ଷରେ ମଙ୍ଗଳକର କଥା ନୁହେଁ । ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ଜଣା ଅଧିକରେ ସମସ୍ତେ ଅନୁଭବ କଲେଣି । ଆମର ସ୍ତ୍ରୀ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏପରି ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଉଚିତ, ଯେଉଁଥିରେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷା ପାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସ୍ୱାମୀର ଆୟରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ରହି ଆନନ୍ଦରେ ନିଜର ଗୃହସଂସାରଟି ଚଳାଇ ନେବେ । ତେବେ ପ୍ରତି ପରିବାରରେ ଅଶାନ୍ତି ଆଉ ରହିବ ନାହିଁ । ଘରେ ବାହାରେ ଆନନ୍ଦର ଢେଉ ଖେଳିବ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିକୁ ପ୍ରତି ପୁରୁଷର ଭାଗ୍ୟ ବୋଲି କହିଲେ ଚଳେ । ଏଇ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ କେତେ ସୁନାଘର ଚୂନା ହୁଏ—ପୁଣି କେତେ ଭଙ୍ଗା ଘର ଗଢ଼ି ଉଠେ ।

ସୁରେଶ, ମଦନ ନୀରବ ରହି ଗୋପାଳ ବାବୁଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଥିଲେ । ଟିକିଏ ନୀରବ ରହି ପୁଣି ଗୋପାଳ ବାବୁ କହିଲେ,—ସେଥିପାଇଁ ବାବା, ସ୍ନେହର ମା’ଟାକୁ ଆଉ ପଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ସ୍କୁଲ୍‌କୁ ନାରାଜ । ଘରେ ରହି ଗୃହଧନ୍ଦା କାମ ଶିଖାଇବେ ବୋଲି ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା । ମୁଁ ବି ତାଙ୍କ କଥାରେ ଅମଙ୍ଗ ହେବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ×× ସେତେବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ରାତି ସାଢ଼େ ନ’ଟା ହୋଇଥିଲା । ଗୋପାଳବାବୁ ଏଣୁତେଣୁ ଆଉ ଦି’ପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉ ହେଉ ଗୋକୁଳ ଘରଆଡ଼ୁ ଆସି କହିଲା—ବାପା, ଆସନ୍ତୁ ଭାତ ବଢ଼ା ହେଲାଣି । ଗୋପାଳବାବୁ ଉଠି ଯାଉଁ ଯାଉଁ କହିଲେ-ଆରେ ତମେ ସବୁ ଆଗେ ଖାଅ, ଏ ବୁଢ଼ାଟାର ଆଉ କ’ଣ ଏ ଦିନେ ଏତେ ହଜମ କରିବାର ଶକ୍ତି ଅଛି । ଗୋକୁଳ କହିଲା,—ଆପଣ ଆଗ ଚାଲନ୍ତୁ, ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ଆମର ବି ବଢ଼ା ହୋଇଛି ।

ଦିନ ପରେ ଦିନ, ମାସ ପରେ ମାସ ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ପୁରେଇଟି ବର୍ଷ ବିତିଯାଇଛି । ଏହି ପୁରେଇଟି ବରଷ ଭିତରେ ଦୁନିଆଟରେ କେତେ କ'ଣ ଯେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଗଲାଣି ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ ।

ସୁରେଶ କଲିକତାରୁ ଡାକ୍ତରୀ ପାଶ୍ କରି ଆସି ବର୍ତ୍ତମାନ କଟକ ବଡ଼ ଡାକ୍ତରଖାନାରେ ଆସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ସର୍ଜନ । ଗୋକୁଳ ବି, ଏ, ପାଶ୍ କରିବାର ଦୁଇବର୍ଷ ପରେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଗପଛ କରି ବାପ ମା'ଙ୍କୁ ହରାଇ ତାର କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଖୋଲିଛି ଏକ ପାହାଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ । ମଦନ ତାର ସହକର୍ମୀ । ନୂଆ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରଟି ନାମ ଦିଆ ଯାଇଛି 'କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର' ।

'କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର' କହିଲେ ଚଣ୍ଡୀଖୋଲ ପାହାଡ଼ ତଳରେ ଏକ ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ସମତଳ ପ୍ରାନ୍ତର । ଜମି ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ବାଟିରୁ ବେଶୀ ହେବ । ଜମିର ପାଖ ଆଖ ପାହାଡ଼ ତଳେ ଛୋଟ ଛୋଟ ପଲ୍ଲୀଟିମାନ । କେଉଁ ପଲ୍ଲୀରେ ଖଣ୍ଡାୟତ, ତେଲି, ତନ୍ତୀ, ଗଉଡ଼ ମିଶି ଅଠ ଦଶ ଘର; କେଉଁ ପଲ୍ଲୀରେ ଅବା କନ୍ଧ କୋହ୍ଲ ମିଶି ପାଞ୍ଚ ଘର ।

ପାହାଡ଼ ଉପରୁ ସେହି ଜମି ଉପର ଦେଇ ବହି ଆସୁଥିବା ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଝରଣା କରରେ ଋଷିଆଶ୍ରମ ପରି ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର କେତୋଟି ଘର । ଆଗରେ ନାନା ଜାତିର ଫୁଲ ଫଳର ବଗିଚା । ବଗିଚାର ଏକ କରରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଦେଉଳ ଭିତରେ ଗୋକୁଳର ବାପ ମା'ଙ୍କର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି । ସେଇ ଘରେ ଗୋକୁଳ, ମଦନ, ସ୍ନେହଲତା ଏବଂ ଗୋକୁଳର ଏକ ବିଧବା ପିଉସୀ ଓ କେତେକ ଗୋପାଳବାବୁଙ୍କ ଅମଳର ଚାକର ଚାକରାଣୀ ରହିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ସେଠାରେ ରହିବାର ପ୍ରାୟ ଛ'ଟା ମାସ ଭିତରେ ଆଖପାଖର ପ୍ରାୟ ତିନିଶହ ଲୋକ ଗୋକୁଳଠାରୁ ସ୍ନେହ, ଆଦର, ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି ପାଇ ଏକ ରକମ ଗୋକୁଳର ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ପରି ନିଜର ଲୋକ ଭଳି ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଏତିକି ନୁହେଁ, ସେଇ ଆଖପାଖର ବାସିନ୍ଦା କନ୍ଧ, କୋହ୍ଲ, ତେଲି, ତନ୍ତି, ଗଉଡ଼ ଚଷାମାନଙ୍କୁ କାମ ଯୋଗାଇଦେବା ପାଇଁ ସେହି ଜମି ଉପରେ, ଦଶ ହଳ ବଳଦ, ପଚାଶ ସରିକି ଗାଈ ରହିବା ହେବା ଭଳି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଘର ତିଆରି ହେଉଛି । କେଉଁଠି ତନ୍ତ ବସୁଛି, କେଉଁଠି ତେଲ ଘଣା ଇତ୍ୟାଦି ।

ମୋଟ ଉପରେ ବର୍ଷକ ପରେ ଦେଖାଗଲା, ସେହି ଜମିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବା ଗୁଡ଼, ରବି ଫସଲ, ଧାନ, ମାଣ୍ଡିଆ, କୋଳଥ, ପନିପରିବା ଏବଂ ଦୁଧ, ଘିଅ, ତେଲ, ହାତବୁଣା ଲୁଗା ବିକ୍ରି ହୋଇ ଯେତେ ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ହୋଇଛି, ତାହା ବର୍ଷକର ଖର୍ଚ୍ଚ ବାଦ୍ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଗୁଣ ଲାଭ ଦେଇଛି । ତା' ଛଡ଼ା ସେଠି କାମ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ଅଭାବ ଅନାହାରରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଖାଇ ପିନ୍ଧି ଆନନ୍ଦରେ ଅଛନ୍ତି ।

ସେହି କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରୁ ବାର୍ଷିକ ଯେତେ ଟଙ୍କା ଆୟ ହେଲା, ସେ ସବୁ ଟଙ୍କା ଗୋକୁଳର ସଞ୍ଚୟ କରିବାର ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା ନ ଥିଲା । ସେ ପାଖଆଖର ଓ ତା' କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରେ ଶହ ଶହ କାମ କରୁଥିବା, ହାଡ଼ିଆ ଶ୍ରେଣୀର ପୁରୁଷ, ସ୍ତ୍ରୀ, ବାଳକବାଳିକାମାନଙ୍କୁ କପରି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯିବ, ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା କୁସଂସ୍କାର କପରି ଦୂର ହେବ, ସେଥିପ୍ରତି ମନ ବଳାଇଲା ଓ ଦିନ ଦିନ ଧରି ପାଣି, କଣ୍ଡୁରି, କୋହ୍ଲି, କନ୍ଧ, ସାନ୍ତାଳଙ୍କୁ କେତେ ଉପଦେଶ, କେତେ ବୁଝାସୁଝା ଏବଂ ଦରକାର ବେଳେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କର ଅଫିମ,ଅଖାଦ୍ୟ ଖାଇବା ଅଭ୍ୟାସ ସବୁ ଛଡ଼ାଇ ଦେଲା । ସେମାନଙ୍କର ଛୁଆ ପିଲାଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ 'କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର' ଭିତରେ ସ୍କୁଲ, ଏବଂ ଲୋକଙ୍କୁ ରୋଗବଇରାଗରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଦାତବ୍ୟ ଚିକିତ୍ସାଳୟ ଖୋଲାଯାଇଛି । ତା' ଛଡ଼ା ସବୁ ଜାତି, ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ଏକାଠି ବସି ଭଗବାନଙ୍କୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ପାଇଁ ସେହି ଜମିର ପୂର୍ବ ଅଂଶରେ ଗୋଟାଏ ମନ୍ଦିର ତୋଳା କାମ ଖୁବ ଜୋରସୋରରେ ଲାଗିଛି । ସେହି ମନ୍ଦିରରେ ରାଧାକୃଷ୍ଣ ଥାପନା ହେବେ । ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସାହର ସୀମା ନ ଥାଏ । ଯେଉଁ ନିର୍ଜନ ଭୂଇଁ କେତେ ଯୁଗରୁ ଅପନ୍ତରା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲା, ସେହି ଭୂମିରୁ ଆଜ ସୁନା ଅଦାୟ ହେଲା, ଲୋକମାନଙ୍କ ଆନନ୍ଦ କୋଳାହଳରେ ନିର୍ଜନ ଭୂଇଁ ମୁଖରିତ ହେଲା । ପାଖଆଖରେ ଯାବତୀୟ ହାଡ଼ିଆ, ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି ନିଜ ନିଜ ଭିତରେ କଳି ତକରାଳ, ଜାତିଭେଦ ଭୁଲି, ଖାଇ ପିନ୍ଧି ମହାଆନନ୍ଦରେ ରହିଲେ । ସବୁରି ମୁହଁରେ ଗୋକୁଳବାବୁର ପ୍ରଶଂସା ।

× × × ×

ଅଜାର ଫୁଲକଢ଼ିଟି କାଲିକୁ ଫୁଟି ଉଠେ । ନିଜର ରୂପ ମହକରେ ଚାରିଆଡ଼ ମହକାଇ ଦିଏ—ଲୋକ ମନକୁ ଭୁଲାଇଦିଏ । ସେହିପରି ଚାରି ବରଷ ତଳର ସ୍ନେହଲତା ଆଜି ଆଉ ନାହିଁ । ତା' ଦେହ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ଯୌବନର କାଉଁରି ପରଶ ଲାଗି କେତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଗଲାଣି । ତାର ପିଲାଦିନର ଚାଲିଚଳନ ଆଜି ମନ୍ଥର ହୋଇ ଯାଇଛି । ତାର ସରମବୋଳା ସୁନ୍ଦର ମୁହଁଟିରେ କିଏ ଅଜ୍ଞାତ ସରମ—ତାର ଘୁମନ୍ତ ଭସାଣିଆ ଆଖି ଦୁଇଟିର ଚାହାଣିରେ, କିଏ ଅଦ୍ଭୁତ ମାଦକତା ଭରି ଦେଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ନେହଲତାକୁ ଷୋଳବର୍ଷ ।

ପ୍ରତିଦିନ ସ୍ନେହଲତା ସକାଳୁ ଉଠି ଝରଣାରେ ଗାଧୋଇ ଆସେ । ନାଲଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧି ଫୁଲଡାଲାଟି ଧରି ବଗିଚାରୁ ବାରକାତି ଫୁଲ ତୋଳି ଆଣେ । ମନପ୍ରାଣ ଦେଇ ଫୁଲ ଦି'ମାଳ ଗୁନ୍ଥି ବଗିଚା ଭିତରେ ଥିବା ତାର ବାପ ମା'ଙ୍କର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ବେକରେ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇ, ଅଗ୍ରୁଣ୍ଟା ଫୁଲ ଗୁଡ଼ାଏ ତାଙ୍କର ଚରଣ ତଳେ ଅଜାଡ଼ି ଦିଏ । କେଉଁ ଦିନ କଦଳୀ, କେଉଁ ଦିନ ଦୁଧ ତାଙ୍କର ପାଖରେ ଭୋଗ କରି ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ଅନେକ ସମୟ ଦଣ୍ଡବତ କରେ । ତା' ପରେ ଘରକୁ ଫେରିଆସି, ତାର ଗୋକୁଳ ଭାଇ, ଆଉ ମଦନ ପାଇଁ, ଭଲ ଭଲ ଖାଇବା ପିଇବା ଜିନିସ ପୂଝାରୀ ପାଖରେ ବସି, କେଉଁ ଦିନ ବା ନିଜ ହାତରେ ତିଆରି କରି ବସେ । ଚାରିଟା ବାଜିଲେ ସ୍ନେହଲତା ଛୋଟ ଚାକର ଟୋକାଟିକୁ ସଙ୍ଗରେ ଧରି ବଗିଚା ଆଡ଼େ ବୁଲିଯାଏ—ପାଠଶାଳାକୁ ଯାଇ ଛୋଟ ଛୋଟ ଝିଅଗୁଡ଼ିକୁ ଆଦର କରି ପାଠ ପଚାରେ—ପାଠ ଶିଖାଏ । ଆଖୁ କିଆରିରେ କାମ କରିଥିବା ମୂଲିଆଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ଗପସପ କରେ । ତା'ର ସମ ବୟସୀ ଝିଅ, ବୋହୂମାନଙ୍କୁ

ଘଣ୍ଟାଏ ନିଜ ଘରକୁ ଡାକି ଆଣି କେତେ ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ, କେତେ ହସ ଖୁସିର କଥା ଚପଲ ହୁଏ । ଦିନେ ଦିନେ ସ୍ନେହଲତା ଅଖୁ କିଆରି ପାଖରେ ମୂଲିଆଣୀଙ୍କ ସହିତ ଗପ କରୁଥିଲା ବେଳେ, ମଦନ କାମ ଦେଖିବାକୁ ଆସି ସେଇଠି ପହଞ୍ଚିଗଲେ, ସେ ମଦନକୁ ଦେଖି ମୁରୁକି ହସି ଟିକିଏ ଥଟ୍ଟା କଲା ପରି ମୂଲିଆଣୀଙ୍କୁ କହେ,-ଆଉ ଗପ କରନାହିଁ ଲୋ ! ତମ ମାନେଜର ବାବୁ ଆସିଲେଣି, ମଜୁରି କାଟି ଦେବେ ଟି ! ମଦନର ଅନ୍ତରରେ ଉଠେ ଆନନ୍ଦର ଜୁଆର । ହସି ହସି ମୂଲିଆଣୀଙ୍କୁ କହେ; ଗୋଟାଏ ଅଧଲା ବି ମୁଁ ଆଜି ତମକୁ ଦେବି ନାହିଁ । ଯାହାଙ୍କ ସହିତ ଗପ କରୁଛ ତାଙ୍କଠୁଁ ପଇସା ଆଦାୟ କରିବ । ସ୍ନେହଲତା ଟିକିଏ ଢେରେଇ ମୁହଁ ଚିପି ଚିପି ହସେ ।

ଦିନ ଯାଏ ରାତି ଆସେ—ରାତି ଯାଏ ଦିନ ଆସେ । ଗଡ଼ି ଚାଲେ ଦିନ ପରେ ଦିନ । ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ରାତି ବେଳା ମଦନ ଗୋକୁଳ ବସି ଏକାଠି ଖାଇ ବସନ୍ତି । ସ୍ନେହଲତା ବାଢ଼ିଣା ଧରି ଦି’ ଜଣଙ୍କୁ ବାଢ଼ି ବସେ । ସେତେବେଳେ ଯାହା ସରିଯାଏ, ପୂଝାରୀକୁ ଡାକି ବଳାଇ ବଳାଇ ଭାତ ତରକାରୀ ଦେଇ ଦିଏ । ଦୁହେଁ ଯାକ ଖାଇ ସାରିଲେ ଗୋକୁଳ କହେ—ସ୍ନେହ ? ତୁ ମୋ ଥାଳିରେ ଖାଇ ବସ । ସ୍ନେହ ଖାଇ ବସେ ।

ମଦନ ଏଇ କେଇଟା ମାସ ହେବ ଖାଇ ସାରି ତା’ ଶୋଇବା ଘରକୁ ଉଠି ଯାଇ ଭିତରୁ କବାଟ ଦେଇ ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ତା’ ଆଖିକୁ ନିଦ ଆସେ ନାହିଁ । ତା’ ଆଖି ଆଗରେ ନାଚି ଉଠେ—ସ୍ନେହଲତାର ଢଳ ଢଳ ଯୌବନ, ସୁନ୍ଦର ରୂପ କାନ୍ତି । ସ୍ନେହଲତାର ଚାଲିଚଳନ, ତାର ମଧୁରିଆ କଥା, ତାର ଦୁମ୍ପତି ଚାହାଣୀ, ତାର ସୁନ୍ଦର ମନଭୁଲାଣିଆ ହସ କଥା ମନେ ପକାଇ

ତାର ଅନ୍ତରରେ ଉଠେ ଭାବନାର ଜୁଆର । ଜହ୍ନ ମୁଣ୍ଡ ଉପରୁ ପଶ୍ଚିମ ପଟକୁ ଢଳି ପଡ଼େ, ରାତି ଅଧିଆ ବିଲୁଆ ଗୁଡ଼ାକ ପାହାଡ଼ ତଳୁ ଭୁକି ଉଠନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ମଦନର ଭାବନା ସରେ ନାହିଁ । ଶେଷରେ ଭାବି ଭାବି ହୁଏ ହତାଶ । କିଏ ଲେଉଟାଇ ପୁଣି ଆଣିବ ଏବେ କାହିଁକି ଭାବୁଛି ତା' କଥା ? ସ୍ନେହର ତ ବିବାହ ହେବ ସୁରେଶ ସଙ୍ଗରେ । ତାର ବାପ ମା' ତ ସେଥିପାଇଁ ଏବେ ଟଙ୍କା ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇ ତାକୁ ବିଲାତ ପଠାଇଛନ୍ତି । ତା'ର ଶୁଷ୍କ ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ବାହାରି ପଡ଼େ...... ।

× × ସକାଳ ହୁଏ । ପୁଣି ସବୁଦିନ ପରି ମଦନ ଗୋକୁଳ ଜଳଖିଆ ଖାଇ ବସନ୍ତି । ସ୍ନେହଲତା ହସି ହସି ପରଷି ଦିଏ । ଖାଇ ସାରି ମଦନ ବାହାରିଯାଏ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରକୁ, ଲୋକଙ୍କ କାମ କରାଇବା ପାଇଁ । କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନେ ହେଲେ ଭୁଲରେ ସ୍ନେହକୁ ଏକେ ନିକଟରେ ପାଇ ସୁଦ୍ଧା ଇଛା କରି ପଦେ କଥା କହେ ନାହିଁ । ଗୋକୁଳ ନିଜର ଭଉଣୀ ହିସାବରେ ସ୍ନେହକୁ ଯେମିତି ଦେଖେ, ମଦନ ଠିକ୍ ସେମିତି ସେ ହି ସଙ୍ଗରେ ବ୍ୟବହାର କରେ ।

ସ୍ନେହର ଦେହ ମୁଣ୍ଡର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନର ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଗଲାଣି । ସେ ବେଳେ ବେଳେ ବଡ଼ ଉଦାସୀ ହୋଇ ଉଠେ—କାମ କରୁ କରୁ ତାର ମନ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇଯାଏ । ତା'କୁ ବଗିଚାର ଗଛପତ୍ର ଫୁଲଫଳ ଏଣିକି ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାନ୍ତି । ଜୋଛନା ରାତିରେ ତା' ମନ ଭିତରୁ ଯେମିତି କେଉଁଠି କ'ଣ ହଜାଇଲା ପରି କେମିତି କେମିତି ହୁଏ । ନୀଳ ଆକାଶ ଆଡ଼େ ବେଶୀ ସମୟ ଚାହିଁ ଏଣେ ତେଣେ କେତେ କ'ଣ ଭାବିବାକୁ ତାକୁ ଭାରି ସୁଖ ଲାଗେ । ଭାବୁ ଭାବୁ ତାର ମନ ଭିତରେ କେଉଁଠି ଗଣ୍

ଇବ ଦେଖି ପର ମନେ ପଡ଼ିଯାଏ, ନଈ କୂଳରେ ସୁରେଶର ଚାର ବରଷ ତଳର କଥା—"କିରେ, ଗୋକୁଳି ? କଥା କହୁ କହୁ ତ ଚାଲି ଆସିଲୁ, କାହିଁକି ତ ତୋର ଏ ସୁନା ଭଉଣୀଟିକୁ ମୋତେ ବାହା କରିବାକୁ ନଈ କୂଳରେ ସତ୍ୟ କଲୁ ନାହିଁ ?" ଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ି ସ୍ନେହକୁ ମନେ ମନେ ଭାରି ଖୁସି ଲାଗେ । ତାକୁ ଅନୁଭବ କଲା ପରି ଲାଗେ, ଠିକ୍ ସେ ଦିନ ଭଳି ସୁରେଶ ହାତରୁ ତା' ହାତକୁ ଖସାଇ ନେବା ପାଇଁ ଯେମିତି ସେ ଟାଣି ଭିଡ଼ି ହୋଇ ତା' ହାତ ଖସାଇ ନେଉଛି । ତାର ଭିତରେ ସୁରେଶକୁ ଦେଖିବାକୁ ଭାରି ଇଚ୍ଛା ହୁଏ । ମନେ ମନେ ଭାବେ ସୁରେଶ ଭାଇ ତ ବିଲାତରୁ ଛ'ମାସ ହେବ ଫେରି ଆସି କଟକରେ ଡାକ୍ତର ହେଲେଣି, କାହିଁକି ତ ଏଠିକୁ ଆସୁନାହାନ୍ତି କି ଚିଠି ଦେଉ-ନାହାନ୍ତି । ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ତା'ର ଖିଆଲ ଆସେ, କେମିତି ଆସିବେ ! ମୋ ସହିତ ତାଙ୍କର ବିବାହ ହେବ ବୋଲି ବୋଧ-ହୁଏ ଲାଜରେ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି । ସ୍ନେହଲତା ମୁହଁରେ ଅଳପ ଅଳପ ହସ ମଣ୍ଡି ହୋଇଯାଏ । ସେତିକିବେଳେ ମନେ ପଡ଼େ ତାର ବାପ ମା'ଙ୍କର କଥା । ସେମାନେ ଯଦି ବଞ୍ଚି ଥାଆନ୍ତେ ! ତାହାହେଲେ ତାର ବିବାହରେ କେତେ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତେ ! ! ତା' ଆଖି କ'ଣରେ ଲୁହ ଜକେଇ ଆସେ । ଇମିତି କେତେ କ'ଣ ସବୁ ଭାବୁ ଭାବୁ ହଠାତ୍ କାହିଁକି ତା' ମନକୁ ଆସେ, ମଦନ ଭାଇକୁ କାହିଁକି ବାପା ବିଲାତ ନ ପଠାଇ ....ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସେ କଥା ମନରୁ ତଡ଼ି ଦିଏ ।

× × × ×

× × × ×

ସୁରେଶ ବାବୁ ରେଣୁକାଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ଆସିବାର ପ୍ରାୟ ଆଠଦିନ ହୋଇଗଲାଣି । ଏହି ଆଠଦିନ ମଧ୍ୟରେ ସେ ଯେ କେତେଥର ରେଣୁକାର ଉଚ୍ଛଳ ଯୌବନ, ଲୀଳାୟିତ ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ସ୍ନେହସିକ୍ତ କାହାଣୀ କଥା ମନେ ପକାଇଛନ୍ତି ତାହା କଳନା କରି ହେବନାହିଁ । ସେ ରେଣୁକା ସହିତ ପ୍ରଥମ ପରିଚୟଠାରୁ ମନରେ ଧାରଣା କରି ନେଇଛନ୍ତି, ଯଦି ଜୀବନରେ ପ୍ରକୃତ ଆନନ୍ଦ, ସୁଖ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରିଯାଏ, ତାହାହେଲେ ରେଣୁକା ଭଳି ସ୍ତ୍ରୀ ପାଇବା ଉଚିତ । ବିଲାତରୁ ଫେରିବା ଦିନଠାରୁ ସହର ମଫସଲରୁ କେତେ ବଡ଼ଲୋକ କାହାର ଝିଅ, କାହାର ନାତୁଣୀ ସହିତ ବିବାହ କରାଇବାକୁ ପ୍ରକାରାନ୍ତରେ ତାଙ୍କର ମତ ଲୋଡ଼ିଛନ୍ତି । ବହୁତ ଯୌତୁକର ମଧ୍ୟ ଆଶା ଦେଖାଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସୁରେଶ ବାବୁ କେଉଁ କଥାରେ ମଙ୍ଗି ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ମନରେ ଦୃଢ଼ ଧାରଣା, ଗୋପାଳବାବୁ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ଟଙ୍କା ଦେଇ ବିଲାତ ପଠାଇଛନ୍ତି, ସେ ଆଜ ମରି ଯାଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କରି ଝିଅ ସ୍ନେହଲତାକୁହିଁ ସେ ବିବାହ ହେବେ । ଏ କଥା ଭାବିଲା-ବେଳେ ସ୍ନେହଲତାର ଗୋରି ତକ ତକ ଫିଲିଲିଆ ସରମୀ ମୁହଁଟି ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ନାଚି ଉଠେ । × × କିନ୍ତୁ ରେଣୁକା ସହିତ ପ୍ରଥମ ଦିନ ମିଳାମିଶା ପରଠାରୁ ସ୍ନେହଲତା ପ୍ରତି ଆଦର ସ୍ନେହ କେଉଁ ଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲାଣି । ସ୍ନେହଲତାକୁ ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ପାଇ ତା' ସହିତ ନିଜର ଭବିଷ୍ୟତ କଟାଇ ଦେବା କଥା ତାଙ୍କ ମନରୁ ଏକାବେଳେ ପୋଛି ହୋଇଲେଣି । ସବୁବେଳେ କେବଳ ସେହି ରେଣୁକାଠାରେ ଧ୍ୟାନ । ତାର ଯୌବନ, ତାର ସୁମଧୁର କଣ୍ଠ-ସ୍ୱର ତାଙ୍କର ସବୁବେଳେ ମନେ ପଡ଼େ । କେତେଥର, ପ୍ରାୟ

ସବୁଦିନ ସୁବିଧା ବେଳେ ନିଜକୁ ଭଲ ରକମ ସଜାଇ ମଠର ଧାର ବାହାରନ୍ତି ରେଣୁକା ଘର ଆଡ଼େ ବୁଲି ଆସିବାକୁ; କିନ୍ତୁ ମନରେ ବଡ଼ ସଂକୋଚ ଆସେ—ଭୟ ବି ଆସେ । କେଉଁ ସାହା ଧରି ସେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବେ ! ରେଣୁକା ସେ ଦିନ ଅନେକଥର କହିଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଆସିବାକୁ; କିନ୍ତୁ ଯେ କେବଳ ଭଦ୍ରତା ଖାତିରରେ ସେପରି କହି ନ ଥିବ ତାର କେଉଁ ମାନେ ଅଛି !! ଗୋଟାଏ ଦିନ ଅଳ୍ପ ପରିଚୟରେ ପୁଣି ହଠାତ୍ ରେଣୁକା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବାକୁ ସାହସ ହୁଏ ନାହିଁ । ମଠର ଅନ୍ୟ ବାଟ ଦେଇ ଘୁରିଇ ଆସନ୍ତି । ସେଦିନ ସକାଳ ପହରୁ ବାନ୍ଧିଥିବା କେତେ ଆଶାର ଦେଉଳ ଦଣ୍ଡକେ ଭାଙ୍ଗି ଚୁନା ହୋଇଯାଏ । ଅନେକ ରାତିଯାଏ ଆଖିକୁ ନିଦ ଆସେ ନାହିଁ । ସ୍ୱପ୍ନରେ ବି ଖାଲି ସେଇ ରେଣୁକା—ଆଉ ରେଣୁକା !!

ସେଦିନ ପ୍ରାୟ ଦିନ ଦୁଇଟା ହେବ । ସୁରେଶବାବୁ ଡାକ୍ତରଖାନାରୁ ଫେରି ଖାଇ ପିଇ ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ଗଡ଼େ ବହି ମେଲାଇଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ବହିରେ ଆଦୌ ଚିତ୍ତ ନାହିଁ । କିପରି ରେଣୁକା ସହିତ ପୁନର୍ବାର ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ କଥା ବାର୍ତ୍ତା ହେବ, ସେହି କଥାହିଁ କେତେ କ'ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଅଫିସ ଘର ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ଟେଲିଫୋନ 'ଘଣ୍ଟିଟା ଝଁଣ ଝଁଣ୍ ହୋଇ ବାଜି ଉଠିଲା । ସୁରେଶ ବାବୁ ଝଁଣ୍ ଝଁଣ୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ମନେ ମନେ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ହୋଇ କିଏ ରୋଗୀ ଦେଖି ଡାକୁଛି ବୋଲି ଭାବିଲେ । ପୁଣି ଝଁଣ୍ ଝଁଣ୍ ହେଲା । କିଏ ଡ଼ାକୁଛି, ସୁରେଶ ବାବୁ ତାକୁ ଉତ୍ତରଟା ଦେଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ରେଣୁକା କଥା ଭାବିବା ପାଇଁ ବହିଟାକୁ ଖଟ ଉପରେ ପକାଇ ଦେଇ ଟେଲିଫୋନଟା ଧରି ପଚାରିଲେ-କିଏ ? କଅଁଳ ମିଠା ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର ଆସିଲା,-ଆପଣ

ସୁରେଶ ବାବୁ ନା ? ରେଣୁକାର ସ୍ୱର ଶୁଣି ଆନନ୍ଦରେ ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କ ଦେହ ଶିହରି ଉଠିଲା । ଟେଲିଫୋନଟାକୁ କାନ ପାଖରେ ଜୋରରେ ଜାକି ଧରି ହସି ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ— ନମସ୍କାର । ତେଣୁ ଅଭିମାନ ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର ଆସିଲା—ବେଶ୍ ତ, ଆପଣ ପରା ମୋତେ କହି ଯାଇଥିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ ବୋଲି । ପ୍ରାୟ ଦଶ ବାରଦିନ ବିତି ଗଲାଣି, ଆପଣଙ୍କର ତ ଦେଖା ନାହିଁ ! ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ କୁଆଡ଼େ ବୁଲି ନ ଯାଇ ଆପଣଙ୍କ ଅପେକ୍ଷାରେ ପ୍ରାୟ ରହୁଁ ରହୁଛି । ଆପଣଙ୍କୁ କ'ଣ ଗୁରୁଟାବେଳେ ବି ଟିକିଏ ସମୟ ହେଉ ନାହିଁ ? ହଁ, କାହିଁକି ଏଠିକୁ ଆସିବେ । ମୋ ଗୀତ ଆପଣଙ୍କୁ ଭଲ ଲାଗିଲେ ସିନା ଆସନ୍ତେ ।

ସୁରେଶ ବଡ଼ ଇତସ୍ତତଃ ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା—କ୍ଷମା କରିବେ । ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ଗୀତ, ଆପଣଙ୍କ ବ୍ୟବହାର କେବେ ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ସବୁବେଳେ ଆପଣଙ୍କ କଥା ଭାବୁଛି— ପ୍ରତିଦିନ ଗୁରୁଟାବେଳେ ଯିବାକୁ ମଟର ନେଇ ବାହାରୁଛି, କିନ୍ତୁ ସାହସ କରି ନାହିଁ ଯିବାକୁ । ଯଦି ଆପଣଙ୍କ ଘରେ କିଏ କାଲେ କିଛି ଭାବି ପାରନ୍ତି । ତେଣୁ ରେଣୁକା କିଲି କିଲି ହୋଇ ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲା-ବେଶ୍, ଆପଣଙ୍କର ବିଲାତରୁ ଫେରି ବି ଏ ଭୟ ଅଛି ନା ? ବାପା ସେ ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଗୀତ ନୀତକୁ ବଡ଼ ଘୃଣା କରନ୍ତି । ଆପଣ ସେ ଭୟକୁ ପଛକୁ ପକାଇ ନିତି ଆସିବେ । ମୁଁ ଆଜି ୪ଟା ବେଳେ ଆପଣଙ୍କୁ ଆମ ଘରକୁ ଡ଼ାକି ଆଣିବା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ବସାକୁ ଯିବି; ଅପେକ୍ଷା କରିବେ । ଆପଣ ବୋଧହୁଏ ଶୋଇବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ଆପଣଙ୍କର ଶାନ୍ତିନିଦ୍ରାରେ ବାଧା ଦେଲି ବୋଲି କ୍ଷମା କରିବେ । ଏଣୁ ସୁରେଶବାବୁ ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ କହିଲେ,- ଆପଣ ଏ ଗରିବ ବସାକୁ ଆସିବେ ! ! ମୋର ଆଜି ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟ । ମୁଁ ଅପେକ୍ଷାରେ ରହିଲି; ନମସ୍କାର !

ଯାହାକୁ ଅଠଦିନ ହେବ ଭାବି ଭାବି ଆଖିକୁ ନିଦ ନାହିଁ, ସେ ଆଜି ନିଜେ ଆସିବ, ଏ 'କଥା ସୁରେଶବାବୁ ଶୁଣିଲା ବେଳୁଁ ତାଙ୍କ ମନରେ ଯେ କି ଆନନ୍ଦ ଆସିଥିଲା ତାହା କଥାରେ କହି ହେବ ନାହିଁ । ସେଦିନ ସବୁଦିନ ପରି ଘଣ୍ଟାଏ ଆଉ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ରହିଲେ ନାହିଁ । ପୁଅଁାକୁ ଡାକି ବଜାରରୁ ଭଲ ଭଲ ଜଳଖିଆ ଆଣିବାକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ । ଚାକରକୁ ସବୁ ଘର ଗୁଡ଼ା ଝାଡ଼ି-ବାକୁ କହି, ନିଜେ ନିଜର ଡାକ୍ତରୀ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ସଜାଡ଼ି ସଜାଡ଼ି ତାଙ୍କ ମନକୁ ଆସୁଥାଏ—ରେଣୁକା ଯଦି ସବୁଦିନ ପାଇଁ ଏ ଘରକୁ ଆସନ୍ତା ତାହାହେଲେ ଜୀବନଟା କି ଆନନ୍ଦ କି ଶାନ୍ତିରେ କଟନ୍ତା······। ତାଙ୍କ ହାତ କ୍ଷଣିକ ପାଇଁ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ।

ଘଣ୍ଟା ବାଜିବାକୁ ପନ୍ଦର ମିନିଟ ବାକି । ସୁରେଶବାବୁ ଦାଣ୍ଡ ବାରଣ୍ଡାରେ ଆରାମ ଚେୟାର ପକାଇ ରେଣୁକା ଅପେକ୍ଷାରେ ଚାହିଁ ରହିଥାନ୍ତି । × × ରାସ୍ତା ପାଖରେ ଶୁଣାଗଲା । ମଟରର ଭଁ ଭଁ ଶବ୍ଦ । ସୁରେଶବାବୁ ଅନାଇ ଦେଲେ ମଟରଟା ତାଙ୍କର ବସା ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଇଛି । ଆନନ୍ଦରେ ତାଙ୍କ ହାତ ଗୋଡ଼ ଆଉ ତଳେ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ସେ ଆରାମ ଚେୟାର ଉପରୁ ଉଠି ପଡ଼ି ବାରଣ୍ଡା ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲେ । ମଟର ଆସି ରହିଲା ଦୁଆର ମୁହଁରେ । ସୁରେଶବାବୁ ହସି ହସି ମଟର ପାଖକୁ ଦଉଡ଼ିଗଲେ । ରେଣୁକା ମଟର ଭିତରୁ ଖଇରିଆ ରଙ୍ଗର ସୁନେଲି ଜରି ଧଡ଼ିଆ ସିଲ୍କ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ହସି ହସି ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଲା । ସୁରେଶବାବୁ ଏକ ରକମ ରେଣୁକାର ହାତ ଧରି ଘର ଭିତରକୁ ନେଇଗଲେ ।

ରେଣୁକା ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଅଫିସ ଘରେ ଡାକ୍ତରୀ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଖୁସି ହେଉଁ ହେଉଁ ତାଙ୍କ ଶୋଇବା ଘରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲା । ସୁରେଶବାବୁ ରେଣୁକାକୁ ଗୋଟାଏ ଲମ୍ବା ଚଉ-

ଚେୟାରରେ ବସିବାକୁ ହାତ ଦେଖାଇ ନିଜେ ଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ବସିଲେ । ରେଣୁକା ଘରର କାନ୍ଥବାଡକୁ ଦେଖି ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼େ ଅନାଇ ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲା—ବେଶ୍, ଆପଣଙ୍କ ଘରଟି ତ ବେଶ୍ ସଜାସଜି ହୋଇଛି ! ସୁରେଶବାବୁ ଠୋ ଠୋ ହସି କହିଲେ, ଆପଣଙ୍କ ଘରଠାରୁ କିଛି ବେଶୀ ନୁହେଁ ! ପୁଷ୍ପାସ୍ତ୍ର ସ୍ତୁକର ସାହା କରିବେ । ଏଠି କିଏ ଅଛି ମୋର ! ରେଣୁକା କହିଲା—ଏଠି ପୁଷ୍ପାସ୍ତ୍ର ସ୍ତୁକରଙ୍କ ଉପରେ ଖାଇବା ପିଇବା ଇତ୍ୟାଦିରେ ନିର୍ଭର କରିବା ଅପେକ୍ଷା ଆପଣ ବାପା ମାଙ୍କୁ ଏଠିକୁ ନେଇ ଆସୁନାହାନ୍ତି ? ସୁରେଶବାବୁ ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ-ନା, ସେମାନେ ତୁଳସୀ ଗଛ, ମାଟି ପଥର ପୂଜିବା ଲୋକ, ଅତି ପୁରୁଣାକାଳିଆ । ଦାଣ୍ଡରୁ ଆସି କିଏ ଟିକିଏ ଛୁଇଁ ଦେଲେ ତ ପୁଣି ଥରେ ପୋଖରୀରେ ନ ବୁଡ଼ିଲେ ତାଙ୍କ ଅଙ୍ଗ ସବୁ ମାସ କୁଅଡ଼େ ହୋଇଯାଏ; ସେ ଏଠି ଅଣ୍ଡା, ମାଂସ କଥା ଶୁଣିଲେ କି ଆଉ ଥୟ ହେବେ ! !

ରେଣୁକା ତାଙ୍କ ଆଡେ ଟିକିଏ କଣେଇ ଚାହିଁ ଟିପି ଟିପି ହସି କହିଲା—ସତେ ! ତେବେ ସେମାନେ ତ ଦଣ୍ଡେ ହେଲେ ଏଠି ଚଳିପାରିବେ ନାହିଁ ! ତାହାହେଲେ ମୋତେ ମାସିକ କେତେ ଟଙ୍କା ଦରମା ଦେବେ କହନ୍ତୁ, ମୁଁ ପ୍ରତିଦିନ ଏଠିକୁ ଆସି ଆପଣଙ୍କର ସବୁକଥା ବୁଝି ଯିବି !

ସୁରେଶବାବୁ ଅଟକି ଅଟକି ପଡ଼ି ନରମ ଗଳାରେ କହିଲେ,—ସେ ଭାଗ୍ୟ ଏ ହତଭାଗାର ନାହିଁ ! ଆପଣଙ୍କର ପାଦ ଯେଉଁ ଘରେ ପଡ଼ିବ, ସେ ଘର ଆଉ ଏ ମାଟି ଗୋଡ଼ର ଘର ହୋଇ ନ ଥିବ ! ସେ ଘରେ ଆନନ୍ଦ ଆଉ ଶାନ୍ତିର ଅମୃତ ଝରିବ । ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଗଳା ନରମ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । ରେଣୁକା ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି

ମୁରୁକି ହସି କହିଲ—ଆପଣଙ୍କର କାହିଁକି ସେ ଭାଗ୍ୟ ନ ଥିବ ! ହୁଏତ ମୋର ତାହା ନାହିଁ । ରେଣୁକା ନୀରବ ରହିଲ ।

ସେତିକିବେଳେ ପୁଷ୍ପାଶ୍ରୀ ଆଗରେ ପଡ଼ିଥିବା ଟେବୁଲ ଉପରେ ଦୁଇଟି ଶଙ୍ଖ ଥାଳିଆରେ ଜଳଖିଆ ଆଣି ଥୋଇ ଦେଲ । ସୁରେଶବାବୁ ରେଣୁକା ଆଡ଼େ ଅନାଇ କହିଲେ—ଦୟା କରି ଟିକିଏ ଖାଆନ୍ତୁ । ରେଣୁକା ଲଜ ଲଜ ହୋଇ କହିଲ—ଆପଣ ଆଗ ଖାଆନ୍ତୁ, ମୁଁ ପଛରେ ଖାଇବି । ସୁରେଶବାବୁ ରେଣୁକାର ହାତକୁ ଜଳଖିଆ ଥାଳରେ ଲଗାଇ ଦେଇ କହିଲେ—ନା, ତାହା ଆଜି ହେବ ନାହିଁ, ଆପଣ ଖାଆନ୍ତୁ । ରେଣୁକା ଖାଇ ବସିଲ । ସୁରେଶବାବୁଙ୍କର ଆନନ୍ଦରେ ସୀମା ନ ଥାଏ ।

ରେଣୁକା ଓ ସୁରେଶବାବୁ ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ସୁରେଶବାବୁ ପୁଷ୍ପାଶ୍ରୀକୁ କହିଲେ—ଶୀଘ୍ର ଦୁଇ 'କପ୍' ଚା କରି-ଆଣ । ରେଣୁକା ଉଠି ପଡ଼ି ପୁଷ୍ପାଶ୍ରୀକୁ କହିଲ—ଷ୍ଟୋଭଟା ଏଇଠିକୁ ଆଣ, ମୁଁ କରି ଦେଉଛି । ସୁରେଶବାବୁ କହିଲେ,-ନା ନା ଆପଣ ବସନ୍ତୁ । ସେ କରି ଆଣିବ ଯେ ! ରେଣୁକା ଜିଦ ଧରିଲ ମୁଁ କରିଦେବି ।

ପୁଷ୍ପାଶ୍ରୀ ଷ୍ଟୋଭ, କେଟ୍‌ଲ, ଦୁଧ ଆଦି ଗୋଟାଏ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୋଇ ଦେଇ ସେ ଘରୁ ଚାଲିଗଲ । ରେଣୁକା ଚା 'କପ୍'ଟାରେ ଚିନି ପକାଇ ଚାମଚରେ ଗୋଳାଇ ଗୋଳାଇ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି କହିଲ—ଆପଣଙ୍କ ଭଳି, ବାପା ମଧ୍ୟ ପୁରୁଣାକାଳିଆ କଥାକୁ ମୋଟେ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ବୋଉ ମଧ୍ୟ ସେଇଆ । ଆପଣଙ୍କ ପ୍ରତି ବାପା ବୋଉଙ୍କର ତ କମ୍ ଆଶା ନାହିଁ । ଆପଣ ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା ସେତେବେଳେ ଆମ ଘରକୁ ଯିବେ ! ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଅସିବି ।

ସୁରେଶବାବୁ ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ କହିଲେ—ମୋର ଆଜି ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟ ! ରେଣୁକା ହସ ହସ ମୁହଁରେ ଚା' କପ୍‌ଟା ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ସୁରେଶବାବୁ ଚା' କପ୍‌ଟା ରେଣୁକା ହାତରୁ ନେଇଁ ନେଇଁ ତାର ସୁନ୍ଦର ମୁହଁଟିକୁ କ୍ଷଣକାଳ ଅନାଇ ରହିଲେ । ରେଣୁକା ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ବାଁ ପାଖରେ ସେମିତି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଥାଏ । ସୁରେଶବାବୁ ରେଣୁକାର ହାତଟିକୁ ଧରି ହସି ହସି କହିଲେ—ଏଇ ଘରେ ଆଜି ଆପଣଙ୍କ ହାତରୁ ଚା' କପେ ଖାଇ କି ଆନନ୍ଦ ଯେ ମୁଁ ପାଉଛି ତା' କହି ପାରୁ ନାହିଁ । ଇମିତି ସବୁ ଦିନେ ଖାଇବା ପାଇଁ ଯଦି ଭାଗ୍ୟରେ ଜୁଟନ୍ତା—ତାହା-ହେଲେ···, ରେଣୁକା ହସି ହସି ମୁହଁ ବୁଲାଇଲା ।

ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ପାଞ୍ଚଟା ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ରେଣୁକା ଉଠି ପଡ଼ି କହିଲା,-ଡେରି ହୋଇ ଗଲାଣି, ଆପଣ ବାହାରି ପଡ଼ନ୍ତୁ । ସୁରେଶ-ବାବୁ ଆଇନା ଆଗରେ ନିଜକୁ ଆଉ ଥରେ ଦେଖି ନେଇ ରେଣୁକା ସଙ୍ଗରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଅଫିସ ଘରେ ରେଣୁକା ପୁଣି ଥରେ ଯନ୍ତ୍ରପାତିଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ଦେଖି ମୁରୁକି ହସି କହିଲା—ଜଣକ ପାଇଁ ଜଣକର ମନ କିପରି ହୁଏ, ତାହା ମାପିବା ଯନ୍ତ୍ର ଆପଣଙ୍କର ଅଛି ? ସୁରେଶବାବୁ ଆନନ୍ଦରେ ଗଦ୍ ଗଦ୍ ହୋଇ ରେଣୁକାର ଓଠରେ ଟିକିଏ ହାତ ମାରି ଦେଇ କହିଲେ—ମନ ମାପିବା ଯନ୍ତ୍ର, ଏଇ ମନ ଭିତରେ ଅଛି, କେବଳ ଦେଖି ପାରିଲେ ହେଲା । ରେଣୁକା ସେ ଘରୁ ପରଦା ଟେକି ବାହାରି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼େ ଟିକିଏ ଅନାଇ ମୁହଁ ଫେରାଇ ନେଇ କହିଲା—ମନ ଭିତରେ ଥିଲେ, ଆପଣ ଆଠ ଦଶ ଦିନ ଭିତରେ ନିଶ୍ଚୟ ଆମ ଘରକୁ ଯାଇଥାନ୍ତେ । ସୁରେଶବାବୁ ପରଦା ଭିତରୁ

ବାରଣ୍ଡାକୁ ଯାଉଁ ଯାଉଁ କହିଲେ—ସେଇଟା ମୋର ମସ୍ତ ବଡ ଭୁଲ୍ ହୋଇଛି ।

ରେଣୁକା ମଟର ପାଖକୁ ଆସି କହିଲା—ଆପଣ ଆଗ ବସନ୍ତୁ । ସୁରେଶବାବୁ ରେଣୁକା ଆଡ଼େ ଅନାଇ ହସି ଦେଇ କହିଲେ—ନାଇଁ, ଆପଣ ଆଗେ ବସନ୍ତୁ । ରେଣୁକା ଅଧରରେ ମନଭୁଲା ହସ ଫୁଟାଇ ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା । ସୁରେଶବାବୁ ତା' ପଛେ ପଛେ ଯାଇ କବାଟ ବନ୍ଦ କରିଦେଲେ । ମଟର ଘର୍ ଘର୍ ହୋଇ ଚାଲିଲା ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଘରଆଡେ । ସୁରେଶବାବୁ ଆଉ ରେଣୁକା ପାଖାପାଖି ବସି, ମଧୁର ଗପସପ ହେଉ ହେଉ ମଟର ହଲଚଲରେ ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ପଡ଼ୁଥିବେଳେ ପରସ୍ପରର ଅଜଣାତରେ ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ଲାଗିଥିଲା ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ମହୁଆ ନିଶା । ମନ ଗୁହୁଁ-ଥିଲା ମନକୁ ଖୁବ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ । ମଟର ଚାଲିଥିଲା ଆଗକୁ ।

ସବୁଠି ଆନନ୍ଦ ଉତ୍ସବ । ବସନ୍ତର ପରଶ ପାଇ 'କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର' ଭିତରେ ଥିବା ଫୁଲ୍ ଫଳ ଗଛଗୁଡ଼ିକ କଅଁଳିଆ ପତ୍ରଫୁଲରେ ଭରି ହୋଇଗଲେଣି । ଚଣ୍ଡୀଖୋଲ୍ ପାହାଡ଼ଟି ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉଛି, ତା' ଭିତରୁ କେତେ ଜାତିକା ଫୁଲର ବାସନା ପବନରେ ବହି ଆସି ଚାରିଆଡ଼ ମହକି ଯାଉଛି ।

ଏତିକି ନୁହେଁ, ସବୁରି ଅନ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ଲାଗିଛି ବସନ୍ତର ମଧୁର ପରଶ । ସ୍ନେହଲତା ମନରେ ସେ ପରଶ ଲାଗିଛି ସବୁଠୁଁ ବେଶୀ । ବେଳେ ବେଳେ ବଗିଚାରେ ଫୁଲ୍ ତୋଳୁଁ ତୋଳୁଁ କଅଁଳ ଡାଳ ପତ୍ରର ପରଶ ଲାଗିଲେ ତା' ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠେ । ମନରେ ଲାଗେ ପୁଲକ । ଉଦାସୀ ମନରେ ବହେ ଝଡ଼ ତୋଫାନ । କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଫୁଲ୍ ଡେଙ୍ଗରେ ସ୍ନେହଲତାର ହାତ ଅଟକି ଯାଏ । ସେ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଏ, ଯୁଆଡ଼କୁ ଚାହେଁ ସିଆଡ଼େ ଦିଶେ ସବୁ ସୁନ୍ଦର—ସବୁଠି ଆନନ୍ଦ । କିନ୍ତୁ ନିଜକୁ ତାକୁ ଲାଗେ—ଯେପରି ତାରି ଭିତରେ କ'ଣ ଅସୁନ୍ଦର ରହିଛି—ଖାପ-ଛଡ଼ା ରହିଛି—ଆନନ୍ଦ ପାଇବାରେ କ'ଣ ଗୋଟାଏ ଅଭାବ ରହିଛି ।

ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ଦ'ପହରେ ମଦନବାବୁ ଆଉ ଗୋକୁଳ ଭାଇ ଖାଇପିଇ 'କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର' ଭିତରୁ କାମ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଚାଲି-ଗଲେ, ସ୍ନେହଲତା ଖାଇ ସାରି ତା ଶୋଇବା ଘରେ କବାଟ ଦେଇଦିଏ । ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ରହି ଆକାଶ ପାତାଳ କେତେ କ'ଣ ଭାବିବାକୁ ତାକୁ ଭାରି ସୁଖ ଲାଗେ । ଦିନେ ଦିନେ ଅଇନା ଆଗରେ ବସି ଗଭାରେ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଫୁଲ ଖୋସି ଦିଏ, ନିଜ ବେକରେ ଫୁଲ ମାଳଟିଏ ପକାଇ ନିଜ ରୂପକୁ ନିଜେ ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ଅସ୍ଥିର ହୁଏ । ସେତିକିବେଳେ ତା ଆଖି ଆଗରେ ନାଚି ଉଠେ ସୁରେଶ । ତାର ମନେ ହୁଏ ଏ ବେଶ ସୁରେଶ ଦେଖିବାରେ ଯେପରି ସାର୍ଥକ ହେବ, କିନ୍ତୁ ମନ ଭିତରେ କେଉଁଠି କେଜାଣି ଟିକିଏ ଖାପଛଡ଼ା ରହିଗଲା ପରି ବୋଧହୁଏ । ମନ ଭିତରେ ସୁରେଶ ପାଖରେ ଝାପ୍‌ସା ହୋଇ ଝଲସି ଉଠେ ମଦନର ଶାନ୍ତ ସୌମ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି । ସ୍ନେହଲତାର ମନ ସ୍ଥିର ହୋଇ-ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ନିଜେ ଚମକି ପଡ଼ି ମନରୁ ଜୋର କରି ମଦନକୁ ତଡ଼ି ଦିଏ । ଭାବେ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ କଥା । ଅମାନିଆ ମନ ମାନେ ନାହିଁ । ମନ ଧରେ ଦ୍ୱି କୂଳ । ସ୍ନେହଲତା ବେକରୁ ଫୁଲ ମାଳଟା ଛାଡ଼ି ପକାଇ ମନକୁ ବଦଳେଇ ଦେବାକୁ ବିଛ-ଣାରେ ଆସି ପଡ଼ି ରହେ ।

× × × ×

ଗୋକୁଳ ଏଇ କେତେ ମାସ ହେବ ସ୍ନେହଲତାର ଅବ-ସ୍ଥାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଛି । ତାର ଧାରଣା ହୋଇଛି, ପିତୃମାତୃହୀନ-ତରୁଣୀଟିର ମନରେ ଜଣକ ପାଇଁ ଆଖି ଲାଗିବା ପୂର୍ବରୁ ତାକୁ ବିବାହ କରିଦେବା ଉଚିତ । ସେଥିପାଇଁ ସେ ମନେ ମନେ ଠିକ୍ କରିଥାଏ ବସନ୍ତପଞ୍ଚମୀକୁ ନୂଆ ଦେଉଳରେ ଠାକୁର ପ୍ରତିଷ୍ଠା

କରି ସାରି ସୁରେଶ ଘରକୁ ଯିବ ଏବଂ ସେଠାରୁ ସେ ସୁରେଶର ବାପାଙ୍କୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି କଟକରୁ ସୁରେଶ ସଙ୍ଗରେ ବିବାହ ଦିନଟା ଠିକ କରି ଆସିବ ।

ଏକଥା ଭାବିଲାବେଳେ ତାର ମନ ହୁଏ ସେ ଯେମିତି କ'ଣ ଟିକିଏ ଅନ୍ୟାୟ କରିବାକୁ ଯାଉଛି । ସୁରେଶ ପ୍ରତି ତାର ପିଲାଦିନୁ ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁଭାବ ଥିଲେ ବି, ତାର ଅସ୍ଥିର ସ୍ୱଭାବକୁ ସେ ଆଦୌ ପସନ୍ଦ କରୁ ନ ଥିଲା । ସୁରେଶ ବିଲାତରୁ ଫେରି ଆସିବା ପରେ ତାର ଯେ, ଘୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ଏବଂ ତାର ଚରିତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଅନେକ କଥା ଶୁଣାଯାଇଛି । ସେ ବି ନିଜେ ତାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କଥା ବୁଝିପାରିଛି । ତାର ବାପା ଯିଏ ତାକୁ ଏତେ ଟଙ୍କା ଦେଇ ବିଲାତ ପଠାଇଥିଲେ, ତାଙ୍କ ମରିବା ପରେ ପରେ ଯାହା କେତେ ଖଣ୍ଡ ଚିଠି ଦେଇଥିଲା ସେତିକି । ତା' ପରେ ବିଲାତରୁ ଫେରି କଟକରେ ରହି ବି ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ ସୁଦ୍ଧା ବନ୍ଧୁତା ଖାତିରରେ ଦେଇ ନାହିଁ । କି କଦର୍ଯ୍ୟ ମନୋଭାବ । ତାର ସହିତ ସ୍ନେହର ବିବାହିତ ଜୀବନ··· ! ଭାବି ଅଡୁଆ ଅଡୁଆ ଲାଗେ ।

ଆପେ ଆପେ ମନକୁ ଆସେ 'ସ୍ନେହ'ର ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର ମଦନ । କିନ୍ତୁ ସ୍ନେହର ଇଚ୍ଛା ଯଦି ନ ଥାଏ····· । ସେତିକି ବେଳେ ମନେ ପଡ଼େ, ସ୍ୱର୍ଗତ ବାପ ମା'ଙ୍କର ସୁରେଶକୁ ଟଙ୍କା ଦେଇ ବିଲାତ ପଠାଇବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

× × × ×

ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ ! ମନ୍ଦିରରେ ଆଜି ଦେବତା ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବେ । 'କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର' ଭିତରେ ସକାଳ ପହରୁ ଆନନ୍ଦର କୋଳାହଳ ଲାଗି

ରହିଛି । କେଉଁଠି ସାନ୍ତାଳି ନାଚ, କେଉଁଠି ଅନ୍ନ ଭୋଜନ, କେଉଁଠି ହରି ନାମ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ । ଦେବତାଙ୍କ ଆଗରେ ହୋମ ହୋଇ ନବ ନଟବର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ମୁରତିଙ୍କ ନାମ ଦିଆଗଲା ପତିତପାବନ ।

ମନ୍ଦିରରେ ପତିତପାବନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପରେ ଗୋକୁଳ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଜଣାଇ ଦେଲା, ପତିତପାବନ ଜଣକର ନୁହନ୍ତି, ବା କେଉଁ ଜାତିର ନୁହେଁ । ଭଗବାନ ସମସ୍ତଙ୍କର । ସେଥିପାଇଁ ଏଠି ଜାତି ଭେଦ ରହିବ ନାହିଁ । ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ରହିବ ନାହିଁ । ଯେ କୌଣସି ଜାତିର ଲୋକ ଶୁଦ୍ଧପୂତ ହୋଇ ପତିତପାବନଙ୍କ ଗଳାରେ ଫୁଲ ମାଳ ଲମ୍ବାଇ ପାରିବ—ଦେବତାଙ୍କ ପଦପଙ୍କଜ ସ୍ପର୍ଶ କରି ପାରିବ । ଏ କଥା ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ଶହ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରୁ ହରିବୋଲ, ହୁଳହୁଳି ଉଚ୍ଛୁଳି ପଡ଼ିଲା । ସମସ୍ତେ ଆନନ୍ଦରେ ବିଭୋର ହୋଇ ପତିତପାବନଙ୍କ ଆଡେ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁଖରେ ପ୍ରାଣ ଉଚ୍ଛୁଳା ହସ ।

ସେହି ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା । ମନ୍ଦିରର ମୁଖଶାଳରେ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ହେଉଥାଏ । ସ୍ନେହଲତା ଗୁରିଆଠାବେଳୁ ନାନା ଜାତି ଫୁଲର ଗଜରା ହାର ଦୁଇଟି ଗୁନ୍ଥି କରି ତାର ମନର ଗୁହାରି ପତିତପାବନଙ୍କ ଆଗରେ ଜଣାଇ ଦେବାକୁ ଗଲା । ସଙ୍ଗରେ ଦୁଇ ଜଣ ସାନ୍ତାଳି ବାଳିକା । ସ୍ନେହଲତା ଅତି ଆଦରରେ ଦି'ହାର ଫୁଲ ରାଧାକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଗଳାରେ ଲମ୍ବାଇ ଦେଇ କ୍ଷଣେ ମାତ୍ର ଅପଲକ ନୟନରେ ଠାକୁରଙ୍କ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଲା । ତାକୁ ଲାଗିଲା ଦେବତା ତାର ଫୁଲ ନାଇ ଯେମିତି ହସୁଛନ୍ତି । ଆଉ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଅଗୁନ୍ଥା ଫୁଲ, ଡାଲାରୁ ଆଣି ତାଙ୍କର ଚରଣ ତଳେ ଅଜାଡ଼ି ମନର କଥା ଜଣାଇବାକୁ ଦଣ୍ଡବତ କଲାକ୍ଷଣି, ତାକୁ ଲାଗିଲା—ସୁଟରେଶ

ଯେପରି ଦୂରକୁ ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଉଛନ୍ତି—ତାଙ୍କ ବଦଳରେ ମଦନ ହସି ହସି ଠିଆ ହୋଇ ତାଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତିରେ ହାତ ବୁଲାଉଛନ୍ତି । ସ୍ନେହଲତା ଟିକିଏ ଚମକିଲା ଭଳି ଅନାଇ ଦେଲା ଉପରକୁ । କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ ! କାହିଁ ମଦନ ! ଦେବତା ଠିକ ଆଗ ପରି ସେମିତି ହସୁଛନ୍ତି । ସ୍ନେହଲତା ଠିଆ ହୋଇ ଠାକୁରଙ୍କ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଲା ।

ଟିକିଏ ପରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଆସିଥିବା ଦୁଇଜଣ ସାନ୍ତାଳ ବାଳିକା ଭିତରୁ ଜଣେ ମୃଦୁକ ହସି ସ୍ନେହଲତା ଦେହରେ ହାତ ମାରି ଦେଇ କହିଲା—ଦେଉଛ ଆଜି ଠାକୁରଙ୍କୁ ଦେଖିଥାଅ । ମଦନବାବୁ ପରା କେତେବେଳୁ ଆସି ଠିଆ ହେଲେଣି । ଠାକୁରଙ୍କ ଆଗରୁ ଉଠ ।

ସ୍ନେହଲତା ହଠାତ୍ ପଛକୁ ଅନାଇ ଦେଲା; ମଦନ ହସ ହସ ମୁହଁରେ ଚାହିଁ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି । କାହିଁକି କେଜାଣି ସବୁଦିନ ପରି ସେ ମଦନଙ୍କୁ କିଛି ପଚାରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଆପେ ଆପେ ତାର ମୁହଁ ତଳକୁ ହୋଇଗଲା । ସେ କିଛି କହିବା ଆଗରୁ ମଦନ ତାଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲେ—ଲୋକଙ୍କ ଖାଇବା ପିଇବା କଥା ବୁଝି ବୁଝି ଏତେବେଳ ହେଲାଣି । ଅଳ୍ପ ବି ଅନେକ କାମ ବାକି ଅଛି । ଟିକିଏ ଫୁରୁସତ ପାଇ ଠାକୁରଙ୍କ ଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ଚାଲି ଆସିଲି । ତୁ ବି ଆଜି ବହୁତ କାମ କଲୁଣି । ଆଉ ବେଶୀ ସମୟ ଡେରି କରୁ ନାହିଁ । ଯା', ଖାଇ ଶୋଇବୁ । ନଚେତ୍ ଦେହ କାଲିକୁ ଖରାପ ହେବ ।

ସ୍ନେହଲତାର ସବୁଦିନ ପରି କିଛି କହିବାକୁ କାହିଁକି ଆଜି ଇଚ୍ଛା ହେଲା ନାହିଁ । ମୁହଁ ଟେକି ମଦନ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ-

ବାକୁ ଲାଜ ମାଡ଼ିଲା । ଅସ୍ତେ ଅଜଣା ଅଶୁଣା ଝିଅ ବୋହୂଙ୍କ ପରି ବାଟ ଭାଙ୍ଗି ଚାଲିଗଲା । ମଦନ କ୍ଷଣକାଳ ସ୍ନେହଲତା ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହି ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ ଠାକୁରଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇଲା ।

ରାତି ପ୍ରାୟ ଗୋଟାଏ । ସ୍ନେହଲତା ଆଖିକୁ ଏତେବେଳ ଯାଏ ବି ନିଦ ନାହିଁ । ଭାବି ଚାଲିଛି କିଏ ତାକୁ ବେଶୀ ଭଲ ପାଏ, ମଦନ ନା ସୁରେଶ !! ମନ ଭିତରେ କିଏ କେଉଁଠି ଥରକୁ ଥର କହି ଉଠୁଛି—ମଦନ ତୋତେ ଭଲ ପାଏ—ମଦନ ! ଯେଉଁ ସୁରେଶ କଥା ଏତେ ଭାବୁଥିଲା, ସେ ପଡ଼ି ରହେ ପଛରେ । ମଦନ କଥା ଭାବିବାକୁ ଆପେ ଆପେ ମନକୁ ଭାରି ଆନନ୍ଦ ଲାଗେ ।

× × ×

ଶ୍ରୀ ପଞ୍ଚମୀ ଯିବାର ପ୍ରାୟ ଆଠଦିନ ପରେ । ଗୋକୁଳ ଏବଂ ସୁରେଶର ବାପା ନରୋତ୍ତମବାବୁ କଟକ ଷ୍ଟେସନରେ ଟ୍ରେନରୁ ଓହ୍ଲାଇଲା ବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଟା । ଗୋକୁଳ ଯାଇ ଖଣ୍ଡେ ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି ଡାକି ଆଣିଲା । ଦୁଇ ଜଣ ଯାକ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲେ । ଗାଡ଼ି ଚାଲିଲା ଡାକ୍ତରଖାନା ଆଡ଼େ । ବୃଦ୍ଧ ନରୋତ୍ତମ ବାବୁ ଗାଡ଼ିରେ ବସି ଡାହାଣ ହାତରେ ନଠିକା ଥିବା ଝୁଲାମୁଣି ଭିତରେ ମାଳି ଗଡ଼ାଉ ଗଡ଼ାଉ କହିଲେ—ସୁରି ବୋଉର ଇଚ୍ଛା ଆସନ୍ତା ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ ବିବାହ କାମ ସାରି ଦେବାକୁ । ମୋର ମଧ୍ୟ ସେଇଆ ଇଚ୍ଛା । ନାଁକୁ ମାସ ସୁରିକୁ ପଢ଼ିବାର କଥା । ସବୁ ତ ସଜିଲ ହୋଇ ରହିଛି । ଗୋକୁଳ କହିଲା—ଆଉ ବେଶୀଦିନ ଡେରି କରି ବି ଲାଭ ନାହିଁ । ଆପଣଙ୍କର ତ ସେ ବି ଘର—ଏ ବି ଘର । ଯେମିତି କାମ ତୁଲାଇ ନେବେ ।

ନରୋତ୍ତମବାବୁ ଟିକିଏ ହସି, ମାଳ ତୋଡ଼ାଉ ତୋଡ଼ାଉ କହିଲେ—ଦୁନିଆରେ କାହାଲାଗି କାହାର କାମ ବନ୍ଦ ହେବ ନାହିଁ ବାବା ! ଭଗବାନ ସବୁ ଚଳାଇ ନେବେ । ତମ ଭଳି ବନ୍ଧୁ ପାଇବାରେ ମୋର ଆନନ୍ଦ । କେବଳ ସୁରଥ ପାଇଁ ମନରେ ଟିକିଏ କଷ୍ଟ ରହିଗଲା ।

ଗୋକୁଳ ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ ପଚାରିଲା କାହିଁକି ? ଆପଣଙ୍କ ମନରେ ଦୁଃଖ କ'ଣ ? ଆପଣଙ୍କ ପୁଅ ତ ବିଲାତରୁ ବଡ଼ ଡାକ୍ତର ହୋଇ ଆସିଛି । ଓଡ଼ିଶାରୁ କେଇଜଣ ତା' ଭଳି ହୋଇଛନ୍ତି ?

ନରୋତ୍ତମ ବାବୁ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ କହିଲେ—ହଁ ବାବା, ପାଠପଢ଼ି ଆସିଛି ଟଙ୍କା ରୋଜଗାର କରିବା ପାଇଁ, କିନ୍ତୁ ମୋ ପେଟରୁ ଜନ୍ମ ହୋଇ ତାର ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ନାହିଁ । ଭଗବାନଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ ଏହାହିଁ ମୋତେ ବଡ଼ ବାଧୁଛି । ଏ ପବିତ୍ର ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଯେଉଁ କଥାକୁ ଅତି ଘୃଣ୍ୟଭାବେ ପୋପାଡ଼ି ଦେଇଛି, ସେଇକଥାକୁ ବାବା, ସେ ଜୀବନର ଆଦର୍ଶ କରିଛି ।

ଗୋକୁଳ ଟିକିଏ ହସିଦେଇ କହିଲା—ଏଥିପାଇଁ ଆପଣଙ୍କର ମନକଷ୍ଟ କରିବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ଟୋକା ମଣିଷ, ନୂଆ ବିଲାତରୁ ଫେରି ବଡ଼ ଚାକିରି ପାଇଛି, ସେଇ ମନ କ'ଣ ତାର ସବୁଦିନେ ଥିବ ? କୁଆଡ଼େ ବଦଳି ଯିବ ଯେ ! ଭଗବାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସ ନ କରି କେହି କ'ଣ ଦୁନିଆରେ ଶାନ୍ତି ପାଇ ପାରିବ ?

ନରୋତ୍ତମବାବୁ ମାଳ ତୋଡ଼ାଉ ତୋଡ଼ାଉ ଆଖି ବୁଜି କହିଲେ—ସେଇ ଚକାଡୋଳାର ଇଚ୍ଛା !

ଗାଡ଼ି ରହିଲା ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ବସା ସାମନାରେ । ସେତେବେଳକୁ ସୁରେଶବାବୁ ତାଙ୍କ ଅଫିସ ଘରେ ବସି କେତେ ଜଣ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସହିତ ଖୁସିଗପ କରୁଥିଲେ । ଗୋକୁଳ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ-ପଡ଼ି ପରଦା ଟେକି ଭିତରକୁ ପଶିଗଲାକ୍ଷଣି ସୁରେଶବାବୁ ହଠାତ୍ ଗୋକୁଳକୁ ଦେଖି ଅବାକ୍ ହୋଇ, ବନ୍ଧୁ ତା ଖାତିରରେ ଚେୟାରରୁ ଉଠି ଆସି ଗୋକୁଳକୁ ସାଙ୍ଗେଟି ନେଲେ । ଗୋକୁଳ ଚାରି ବର୍ଷ ପରେ ସୁରେଶକୁ ଦେଖି ଭାରି ଆନନ୍ଦ ହୋଇ କହିଲା—ମୋର ବାପା ମଧ୍ୟ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆସିଛନ୍ତି । ସେତେବେଳକୁ ନରୋତ୍ତମ ବାବୁ ଗାଡ଼ିବାଲାକୁ ଜିନିସପତ୍ର ଓହ୍ଲାଇବାକୁ କହି ନିଜେ ବାରଣ୍ଡା ଉପରକୁ ଉଠି ଆସୁଥିଲେ । ଗୋକୁଳଠାରୁ ସୁରେଶ ବାବୁ ବାପା ଆସିଥିବା କଥା ଶୁଣି ବାରଣ୍ଡାକୁ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡବତ କରି ପୂଜାରୀକୁ ଘରଅଡ଼କୁ ବାପାଙ୍କୁ ନେଇଯିବା ପାଇଁ କହିଲେ । ଗୋକୁଳ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ ଅଫିସ ଘରେ ବସିଲା । ସେହି କେତେ ସମୟ ବସି ରହିବା ଭିତରେ ଗୋକୁଳ ଅନୁମାନ କରି ନେଲା ସୁରେଶର କେତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନ୍ଧୁଗୁଡ଼ିକ ବିଦାୟ ହୋଇ ଗଲେ । ତା' ପରେ ସୁରେଶ ଖଣ୍ଡେ ସିଗାରେଟ୍ ଗୋକୁଳ ଆଡ଼କୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ନିଜେ ଖଣ୍ଡେ ଲଗାଇ ଟିକିଏ ମୁରୁକିହସା ଦେଇ ପଚାରିଲା—ଆଉ କି ଖବର ? ସବୁ ଭଲ ତ ? ହଠାତ୍ ବାପା ମରିଯିବା ଶୁଣି ମୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁଃଖିତ ହେଲି । ମଦନ କମିତି ଅଛି ? ଶୁଣିଲି, ତମେ ଦହେଁ ମିଶି କେଉଁଠି ଗୋଟାଏ ଫାର୍ମ କରିଛ ! ଫାର୍ମ କେମିତି ଚାଲିଛି ? ଅନେକଥର ଭାବିଛି ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ ଦେବାକୁ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରଥମରେ କାର୍ଯ୍ୟ ବହୁତ; ତା'ଛଡ଼ା ଠିକଣା ମଧ୍ୟ ନ ପାଇ ଚିଠି ଦେଇ ପାରି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ କ୍ଷମା ଦେବୁ ।

ସୁରେଶ ଏତେ କଥା କହି ଗୋକୁଳ ମୁହଁ ଆଡେ ଉତ୍ତର ଅପେକ୍ଷାରେ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ଗୋକୁଳ ଟିକିଏ ହସି ଦେଇ କହିଲା—ଆରେ ମଫସଲିଆ ଲୋକଙ୍କର ଖବର କ'ଣ ? ହଠାତ୍ ବାପା ବୋଉ ମରିଯିବା ପରେ ମୁଁ ବଡ ହତାଶ ହୋଇ-ଯାଇଥିଲି । ମଦନ ଏକ ରକମ ସେହି କୁଳି ମୂଲିଆଙ୍କ ସହିତ ମିଶି ଭଲ ଅଛି ।

ସୁରେଶବାବୁ ଆଉ କ'ଣ ପଚାରିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ଟେଲିଫୋନ୍ ଘଣ୍ଟିଟା ଝଣ୍ ଝଣ୍ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସେ ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ କାନ ପାଖରେ ଲଗାଇ ଦେଲା କ୍ଷଣି ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ ଉଚ୍ଛୁଳା ହସ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—ଆଉ ଦଶ ମିନଟ୍ ।

ତା ପରେ ସୁରେଶବାବୁ ଗୋକୁଳ ଆଡ଼େ ଅନାଇ କହିଲେ—ତୁ ଭାଇ, ଗାଡ଼ିରେ ଆସି ବଡ଼ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇଛୁ । ଯା ଆଗ ଜଳଖିଆ ଖାଇ ନେ । ମୋତେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଟିକିଏ ବାହାରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏତେ ଦିନ ପରେ ତୋ' ସାଙ୍ଗରେ ବିଶେଷ କିଛି କଥାବାର୍ତ୍ତା ନ ହୋଇ ଚାଲି ଯାଉଛି ବୋଲି କିଛି ଭାବିବୁ ନାହିଁ ।

ଗୋକୁଳ ଟିକିଏ ଅସ୍ତ୍ରହ ଦେଖାଇ କହିଲା—ଏଥିରେ ମନ କଷ୍ଟ କରିବାର କିଛି ତ କଥା ନାହିଁ । ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ତ ଫେରି ଆସିବୁ ।

ସୁରେଶବାବୁ ପୁଣି ଖଣ୍ଡେ ସିଗାରେଟ୍ ଲଗାଉ ଲଗାଉ କହିଲେ—ସେଇ କଥାହିଁ ଭାବୁଛି; ସନ୍ଧ୍ୟା ପରେ ପାରିବି କି ନାହିଁ ! ଦେବେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଘରୋଇ ନିମନ୍ତ୍ରଣ । ଯାହା-ହେଉ ଆସିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବି ।

ଗୋକୁଳ କେଉଁ ଦେବେନ୍ଦ୍ରବାବୁ କିଛି ବୁଝିଲା ନାହିଁ । କେବଳ ତାଙ୍କ କଥାର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଯାଇଁ କହିଲା, ଆଜି ଅଳ୍ପ ଯଦି ଫେରୁ ଫେରୁ ଡେରି ହେବ ହୁଏ ତାହାହେଲେ କାଲି ତ ଆଉ କେଉଁଠି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ନାହିଁ ?

ତା' ପରେ ସୁରେଶବାବୁ ଚେୟାର ଛାଡ଼ି ଉଠି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ପୁଷ୍ପାଶ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀକରଙ୍କୁ ଡାକି ବଡ଼ ତାଗିଦା କରି କହିଗଲେ, ବାପାଙ୍କର ଆଉ ଗୋକୁଳବାବୁଙ୍କର ଟିକିଏ ଯେପରି କିଛି ଅସୁବିଧା ନ ହୁଏ !

ସୁରେଶବାବୁ ମଟର ଚଳାଇ ବଜାର ଆଡ଼େ ବାହାରି ଗଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବାକୁ ଆଉ ଅଳ୍ପ ସମୟ ବାକି । ଗୋକୁଳ ଜଳଖିଆ ଖାଇସାରି ସୁରେଶର ଅବଧାନ କଥା ଭାବୁ ଭାବୁ, ଅଫିସ ଘରେ ଖଣ୍ଡେ ଖବର କାଗଜ ଉପରେ ଆଖି ପକାଇ ଥାଏ । ନରୋତ୍ତମବାବୁ ନିଜର ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ଝୁଲମୁଣି ଭିତରେ ମାଳଟି ଗଡ଼ାଇ ଗଡ଼ାଇ ଅଫିସ ଘରକୁ ଆସିଲେ । ଗୋକୁଳ ନରୋତ୍ତମବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ନରୋତ୍ତମବାବୁ ଗୋକୁଳକୁ ବସିବାକୁ କହି ପାଖରେ ପଡ଼ିଥିବା ଖଣ୍ଡେ ଚୌକି ଟାଣି ବସିପଡ଼ି ପଚାରିଲେ—ସୁରିଆ ଗଲା କୁଆଡ଼େ ? ଗୋକୁଳ ଅତି ନରମ ଗଳାରେ କହିଲା, ସେ ଏଇ ଅଧଘଣ୍ଟା ହେବ ମୋ ସଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲା, ତାର ଜଣେ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘରୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଟେଲିଫୋନ ପାଇ ହଠାତ୍ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଯାଇଛି ।

ନରୋତ୍ତମବାବୁ କିଛି ସମୟ ଚୁପ ମାରି ଅତି ଘୃଣା ସ୍ୱରରେ କହିଲେ—ନିମନ୍ତ୍ରଣ ! ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷା ନ କରିଥିଲେ ଯେପରି

ତା' ସାତ ପୁରୁଷ ନର୍କରେ ପଡ଼ିଥିଲେ । ମୁଁ ଅସିଛି—ଯାହାର ସାହାଯ୍ୟ ସହାନୁଭୂତି ପାଇଁ ସେ ଆଜ ଏ ସହରରେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷା କରିବା ଭଲ ଗୋଟାଏ ଲୋକ ହୋଇଛି ! ଏତେ ଦିନ ପରେ ତାକୁ ଦେଖିବି, ସେ ଚାଲିଗଲା ! ହେ ଭଗବାନ ! ଏ ବୁଢ଼ାଙ୍କଙ୍କର କେବେ ମଙ୍ଗଳ ହେବ ନାହିଁ ।

ଗୋକୁଳ ବଡ଼ ନରମ ଗଳାରେ କହିଲା—ମଉସା, ସେ ତମର ଏକ ମାତ୍ର ପୁଅ, ଆପଣ ତାର ପିତା, ଦେବତା ସମାନ । ଅପଣ ତା' ଉପରେ ରାଗିଲେ ତାର କଦାପି ମଙ୍ଗଳ ହେବ ନାହିଁ । ସେ ସହର ଜାଗାରେ ରହିଛି, ତାକୁ ଅନ୍ତତଃ ଭଦ୍ରତା ତ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ । ତା'ର ଦୋଷ କଣ ?

ନରୋତ୍ତମବାବୁ ବିଦ୍ରୂପ କରି 'କହିଲେ—ନା' ବାବୁ, ମୋତେ ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ମୋ ଅତ୍ମା ମାନୁ ନାହିଁ । ଏ ଧର୍ମ-ଛଡ଼ାଙ୍କର କେବେ ମଙ୍ଗଳ ହେବ ନାହିଁ । ଶୁଣିବ ବାବୁ, ପ୍ରାୟ ମାସେ ଆଗେ ଏଠିକି ଆସି ଘର ଦ୍ୱାର ବୁଲି ଦେଖିଲି, ହିନ୍ଦୁ ଘରେ ତୁଳସୀ ଗଛଟିଏ କେଉଁଠି ନାହିଁ । ମନଟା ବଡ଼ ଖରାପ ହେଲା, ଏ ହତାଖାକ ବୁଲି ବୁଲି ଗୋଟେ ତୁଳସୀଗଛଟିଏ ଆଣି ନିଜ ହାତରେ କୁଣ୍ଡଟିରେ ମାଟି ପୂରାଇ ଗଛଟି ଲଗାଇ ପାଣି ଦେଇ ଯାଇଥିଲି । ଅଉ ଏ ପୁଅଙ୍କୁ ଚାକରବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ବାର ବାର କରି କହି ଯାଇଥିଲି, ଗଛଟି ଯେପରି ବଞ୍ଚି ରହେ । ଆଜି ଆସି ଦେଖିଲି ସେ ଗଛ ନାହିଁ । ସେ କୁଣ୍ଡରେ ଲଗା ହୋଇଛି ଗୋଟାଏ ବିଲାତି ଫୁଲଗଛ ! ପଚାରି ବୁଝିଲି, ଧୋଡ଼ାମୁହାଁ ବାବୁ କୁଆଡ଼େ କହିଲେ, ଏ ଫୁଲ ଗଛ ଭିତରେ ତୁଳସୀ ଗଛଟା ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଉନାହିଁ । ଚାକର ହାତରେ ଉପାଡ଼ି ଫୋପାଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଧର୍ମ ବାବା ଏମାନଙ୍କଠୁଁ ଛାଡ଼ି ଗଲଣି । ଲକ୍ଷ୍ମୀଛଡ଼ାଙ୍କର କେବେ ମଙ୍ଗଳ ହେବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ହିନ୍ଦୁ ଘରେ ତୁଳସୀ ଗଛ ନାହିଁ, ସେ ଘର ମଶାଣି; ଅପନ୍ତରା ସଙ୍ଗେ ସମାନ ।

ନରୋତ୍ତମବାବୁ ଏଇ କେତେ ପଦ କଥା ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ କହି ଗୁମ୍ ହୋଇ ବସି ମାଳି ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗୋକୁଳର ତାଙ୍କ କଥା ଉପରେ ଆଉ କିଛି କହି ଯୁକ୍ତି କରିବାର ଉପାୟ ନ ଥିଲା ।

× × × ×

ତହିଁ ଆରଦିନ । ସୁରେଶବାବୁ ନିଜର ଦୈନିକ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରିଲା ବେଳକୁ ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ନ'ଟା । ଖାଇବା ପିଇବା ଏବଂ ଅଫିସ ଯିବା ସମୟ ଭିତରେ ଗୋକୁଳ ସହିତ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କର ଯେଉଁ କେତେ ପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୋଇଛି, ତାହା କିଛି ନୁହେଁ କହିଲେ ଚଳେ । ତେବେ ସୁରେଶବାବୁ ଯେତେବେଳକୁ ଶୀଘ୍ର ଅଫିସରୁ ଫେରି ଆସିବେ ବୋଲି ଗୋକୁଳକୁ କହି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ସୁରେଶବାବୁ ଚାଲିଗଲା ପରେ ନରୋତ୍ତମ ବାବୁ ନିଜର ପୂଜା ଶେଷ କରି ଅଫିସ ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲା କ୍ଷଣି, ଗୋକୁଳ ଖବରକାଗଜ ପଢ଼ା ବନ୍ଦ କରି ଠିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ନରୋତ୍ତମ ବାବୁ ଖଣ୍ଡେ ଚେୟାର ଟାଣି ନେଇ ଗୋକୁଳକୁ ବସିବାକୁ କହି କହିଲେ—ବାବୁଙ୍କର ଆଜି କେଉଁଠି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ନାହିଁ ତ ? ସେ ନିମନ୍ତ୍ରଣର ଅର୍ଥ ବେଶ୍ ମୁଁ ପଛୁରି ବୁଝି ନେଇଛି । ଖାଲି ନା'ଙ୍କୁ ଆଜି ବାବୁଙ୍କର କେତେବେଳେ ଯଦି ଦେଖା ହେବ, ତାହାହେଲେ ପଚାରି ଦେବ, ନଚେତ୍ କାଲି ସକାଳୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ମାତ୍ର ଏଠି ମୁଁ

ରହିବ ନାହିଁ । ସେ କୁଳାଙ୍ଗାର ନୁହେଁ, ମୁଁ ତାକୁ ନିଜେ କୁଳାଙ୍ଗାର ଜମିବାଡ଼ି ବିକି ତିଆର କରାଉଛି । ଏଣିକି ତାର ଇଚ୍ଛା, ସେ ଯେଉଁଠି ବାହା କରୁ ବା ଖିରସ୍ତାନ ହେଉ ମୋର ସେଥିରେ ଯାଏ ଆସେ କ'ଣ ?

ଗୋକୁଳ ବଡ଼ ନରମ ଗଳାରେ କହିଲା—ଆପଣ କାହିଁକି ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି ? ମୁଁ ବି ସେ କଥା ଏ ଦି'ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଜାଣି ସାରିଛି । ତାଙ୍କ ଜୀବନକୁ ସୁଖ ଶାନ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ସେ ଯଦି ତାଙ୍କ ମନ ମୁତାବକ କେଉଁଠି ବିବାହ କରିବ, ସେଥିରେ ଆମର ବାଧା ଦେବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ମୋତେ ବି ଏଠି ବଡ଼ ଅଶାନ୍ତି ଲାଗୁଛି । ମୋ କଥା ମୁଁ ତ ନିଜେ କିଛି ପଚାରି ପାରିବି ନାହିଁ । ଆପଣ ତାର ପିତା, ସଫା ସଫା କଥା ପଚାରି ଦେବାର ଆପଣଙ୍କର ସବୁ ଅଧିକାର ରହିଛି । ଗୋକୁଳ ଖବର କାଗଜ ଉପରେ ଆଖି ପକାଇଲା ।

ନରୋତ୍ତମବାବୁ କହିଲେ—ତାହାହିଁ ହେବ ।

ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା । ତଥାପି ସୁରେଶବାବୁ ବସାକୁ ଫେରିଲେ ନାହିଁ । ନରୋତ୍ତମବାବୁ ଅନାଇ ଅନାଇ ବଡ଼ ବିରକ୍ତ ହୋଇ ଗୋକୁଳକୁ କହିଲେ—ତୁମେ ବାବା ଥାଅ, ଯଦି ବାବୁ ଫେରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଅଟକାଇବ । ମୁଁ ଟିକିଏ ବଜାର ଆଡ଼ୁ ଆସୁଛି । ଆଜି ଯେତେ ରାତି ହେଉ ବା ପାହାନ୍ତା ହେଉ, ସବୁ କଥା ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ତୁଟାଇ ଦେବି । ଗୋକୁଳ କହିଲା—ସେ ନିଶ୍ଚୟ ଆଉ ବେଶୀ ଡେରି ହେଲେ ଅଧଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ଫେରି ଆସିବ, ଆପଣ ସଂଧ୍ୟା ପୂର୍ବରୁ ଫେରି ଆସିଲେ ଭଲ ହେବ । ନରୋତ୍ତମ ବାବୁ ଗ୍ଭଲିଗଲେ ।

ପ୍ରାୟ ଦେଢ଼ ଘଣ୍ଟା ବିତଗଲେ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କର ସାଥୀ ବାବୁମାନେ ଆସି ଗପସପ କରିବାକୁ; ବେହେରା, ଘରକର ବସା ସାମନା ଫୁଲ-ବଗିଚ୍ଚା ଭିତରେ ଟେବୁଲ୍ ଚେୟାର ସଜାଇ ଦେଇଗଲେ । ଗୋକୁଳ ସେଇଠି ଗୋଟାଏ ଚେୟାର ଉପରେ ବସି ଅନ୍ୟମନସ୍କ ହୋଇ ଭାବି ଚାଲିଥାଏ, ସୁରେଶ ସହିତ ବିବାହ କଥା । ତାର ମନକୁ ଥରକୁ ଥର ଆସୁଥାଏ ସୁରେଶ ସହିତ ସ୍ନେହ ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗ ଭାଙ୍ଗି ଗଲେହିଁ ଖୁବ୍ ମଙ୍ଗଳ । ସୁରେଶ ସହିତ ତାର ଅତି ସ୍ନେହର ଭଉଣୀଟିର ଭବିଷ୍ୟତ କଦାପି ସୁଖକର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସୁରେଶ ତା ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ଯେଉଁଠି ବିବାହ କରିବାକୁ ଠିକ୍ କରନ୍ତୁ, ସେ ସେଇଠି କରୁ । ସେ ସେଥିରେ ବାଧା ଦେବା ଭଲ କଥା କିଛି କହିବ ନାହିଁ, ବରଂ ତାକୁ ପସନ୍ଦ କରିବ । ସ୍ନେହର ଭବିଷ୍ୟତହିଁ ମଦନ ସଙ୍ଗରେ ବନ୍ଧା । ସେ ସ୍ନେହର ହିଁ ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର । ଏ କଥା ଭାବୁ ଭାବୁ ଗୋକୁଳର ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ଆନନ୍ଦ ଉଚ୍ଛୁଳି ଆସେ ।

ହଠାତ୍ ଦୂରରୁ ମଟରର ହର୍ଣ୍ଣ ଶୁଣାଗଲା । ଗୋକୁଳ କରେଇ ଅନେଇ ଦେଖି ଦୂରରୁ ଡାକ୍ତରଖାନା ହତା ଫାଟକ ଦେଇ ମଟର ସେଇ ଆଡ଼କୁ ଆସୁଛି । ଗୋକୁଳ, ସୁରେଶ ଆସୁଛି ବୋଲି ସେହି ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ।

ମଟର ଅଟକିଲା ବଗିଚା ଫାଟକ ପାଖରେ । ଡ୍ରାଇଭର ଆଗ ଓହ୍ଲାଇ ମଟର ଦରଜା ଖୋଲି ଦେଲା । ସୁରେଶବାବୁ ମଟରରୁ ଓହ୍ଲାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭିତରୁ ଜଣେ ଆଧୁନିକ ରୁଚିସମ୍ପନ୍ନା ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀ ବାହାରି, ସୁରେଶବାବୁ ଓ ସେ ଖୁସି ଗପସପ୍ ହୋଇ

ଚଗିସ୍ତ ଭିତରକୁ ଆସିଲେ । ଗୋକୁଳ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ଟିକିଏ ଇତସ୍ତତଃ ହେଲ କ୍ଷଣି, ସୁରେଶ ବାବୁ ସ୍ନେହ ହସ ହସି ଗୋକୁଳ ପାଖରେ ଠିଆହୋଇ ଯାଇଁ କହିଲେ—ତୋର ବିବ୍ରତ ହେବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଏହାଙ୍କ ସହିତ ତୋର ଆଗେ ପରିଚୟ କରାଇ ଦିଏଁ । ଏ ହେଉଛନ୍ତି କଟକର ବିଖ୍ୟାତ ଓକିଲ ଦେବେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ଏକ ମାତ୍ର ସ୍ନେହର କନ୍ୟା ଶ୍ରୀମତୀ ରେଣୁକା ଦାସ । ଶ୍ରୀମତୀ ରେଣୁକା, ଆଧୁନିକ ଓ ପ୍ରାଚୀନ ନୃତ୍ୟକଳା ଏବଂ ଗୀତବାଦ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ କାହିଁକି ବାହାରେ ମଧ୍ୟ ବେଶ ସୁପରିଚିତା । ଏଇ.ଇ, ଗଲ ବର୍ଷ ଲାହୋରଠାରେ ବସିଥିବା ନିଖିଳ ଭାରତ ସଙ୍ଗୀତ ସମ୍ମିଳନୀରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ତନୋଟି ସୁନାର ପଦକ ପୁରସ୍କାର ପାଇଛନ୍ତି ।

ରେଣୁକା ନିଜର ଏତେ ପ୍ରଶଂସାରେ ଓଠ ଚିପି ହସି ହସି କହିଲ୍—ମୋର ଏତେ ପ୍ରଶଂସା ବା ପରିଚୟ ଦେବା ଯଥେଷ୍ଟ ହୋଇ ଗଲଣି । ଆଗେ ଏ ବାବୁଙ୍କର ପରିଚୟ ଦିଅନ୍ତୁ ନା ?

ସୁରେଶବାବୁ ତା' ପରେ ରେଣୁକା ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଆରମ୍ଭ କଲେ—ଏ ହେଉଛନ୍ତି ମୋର ବନ୍ଧୁ ଗୋକୁଳବାବୁ । ଏ ବଡ଼ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଓ ଦେଶପ୍ରେମୀ । ସେ ବି, ଏ, ପାଶ କରି ସରକାରୀ ଘରେ ଗୁଲାମଗିରି କରିବାକୁ ପସନ୍ଦ ନ କରି ଦେଶକୁ ଆଦର୍ଶ ଦେଖାଇ ଦେବା ପାଇଁ ମଫସଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏକ 'ଫାର୍ମ' ଖୋଲିଛନ୍ତି ।

ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ଗୋକୁଳ ଓ ରେଣୁକା ଦୁହେଁ ଦୁହିଁଙ୍କ ପ୍ରତି ନମସ୍କାର ଅଦାନପ୍ରଦାନ କରି ସାରିଥିଲେ । ତା ପରେ ସୁରେଶବାବୁ ଗୋଟାଏ ଚେୟାର ଉପରେ

ବସି ଗୋକୁଳଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଶ୍ନ କରି ପଚାରିଲେ, ବାପା ବସାରେ ଅଛନ୍ତି ନା କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି ? କାରଣ ଏସବୁ ତାଙ୍କ ଆଖିରେ ଆଦୌ ପିବ ନାହିଁ ।

ଗୋକୁଳ କହିଲା—ନା, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ବଜାର ଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି, ଫେରିବେ ପ୍ରାୟ ଏକ ଘଣ୍ଟା ପରେ । ତୋତେ ସେ ବହୁତ ଅପେକ୍ଷା କରି କରି ଗଲେ ।

ତା' ପରେ ସୁରେଶବାବୁ ଚାକରକୁ ଚା' ତିନି କପ୍ ଏବଂ ପ୍ଲେଟରେ ବିସ୍କୁଟ କିଛି ଆଣିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଇ ଥରେ ସହାସ୍ୟରେ ରେଣୁକା ଆଡ଼େ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଆଣି, ଗୋକୁଳ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଆରମ୍ଭ କଲେ—ଶ୍ରୀମତୀ ରେଣୁକା ଦାସଙ୍କର ଯାହା ମୁଁ ତୋତେ ପରିଚୟ ଦେଲି, ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ପୂରା ପରିଚୟ ସରିଲା ନାହିଁ । ତୋତେ ବନ୍ଧୁ ହିସାବରେ ତାଙ୍କର ଅସଲ ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ—ସେ ପରିଚୟଟା କ'ଣ ଜାଣୁ ? ସୁରେଶବାବୁ ରେଣୁକା ଆଡ଼େ ଟିକିଏ କଟେଇ ଚାହିଁ ଅଙ୍ଗେଇ ଅଙ୍ଗେଇ ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ—ତା' ମାନେ······ତୁ ଯେବେ ଗୋକୁଳ ଆଉ କେବେ ମୋ ବସାକୁ ଆସିବୁ, ତାହାହେଲେ ଦେଖିବୁ କୁମାରୀ ଦାସ ମୋ ଘରେ ପୂରା ଗୃହିଣୀ ବନି ତୋର ଖାଇବା ପିଇବାର ଯତ୍ନ ନେଉଥିବେ ।

ରେଣୁକା ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ନ ସରୁଣୁ ଓଠ ଚିପି ହସୁ ହସୁ ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ଉଠିପଡ଼ି କହିଲା—ଆପଣ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ ! ମୋର ଏଇ ପରିଚୟ ଦେବାକୁ ଆପଣଙ୍କ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଡାକି ଆଣିଥିଲେ ନା କ'ଣ, ଆପଣ ଦୁଇ ବନ୍ଧୁ ବସି ମଧୁର ଗପସପ ହେଉଥାନ୍ତୁ ମୁଁ ଆସୁଛି !

ସୁରେଶବାବୁ ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସି କହିଲେ—ବାପ୍‌ରେ ବାପ୍‌ରେ ଲାଜ ! ତୁମର ବାପା ତୁମକୁ ଏତେ ଆଧୁନିକ ଚାଲି-ଚଳନରେ ଚଲାଇ ବି ସେଇ ମାନଧାତା ଅମଳର ଲାଜ ସରମ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯାଇନାହିଁ ଅଚ୍ଛା, ମୁଁ ଆଉ ମୋ ବନ୍ଧୁ ଆଗରେ ଅଧିକା କିଛି କହୁନାହିଁ, ତୁମେ ବସି ପଢ଼ ।

ଗୋକୁଳ କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ଆକାଶ ପାତାଳ କେତେ କଥା ଭାବି ଯାଇଁ ଉଚ୍ଛୁଳା ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲା—ବେଶ ସୁରେଶ, ତୁ ତୋର ସାରା ଜୀବନକୁ ସୁଖମୟ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ସାଥୀ ବାଛି ଥିବାରୁ ମୁଁ ତୋତେ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛି ।

ଚାକର ତିନୋଟି ପ୍ଲେଟରେ ବିସ୍କୁଟ ଏବଂ ଚା ତିନି କପ୍ ତିନିଜଣଙ୍କ ଆଗରେ ଥୋଇ ଦେଇଗଲା । ସୁରେଶବାବୁ ଚା' ଖାଇବାକୁ ରେଣୁକା ଓ ଗୋକୁଳକୁ ଅନୁରୋଧ କରି ନିଜେ ରେଣୁକାର ମନ ମୁଗ୍ଧ କଲା ଭଳି ବାଜେ ଇଆଡ଼ୁ ସିଆଡ଼ୁ କେତେ ରକମ ଖୁସି ଗପ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଚା' ଖିଆ ଶେଷ କରି ରେଣୁକା ରୁମାଲରେ ମୁହଁ ପୋଛି ଠିଆ ହୋଇ କହିଲା—ବାପାବୋଉ ଆଜି ସିନେମା ଦେଖି ଯିବେ । ମୋତେ ଛ'ଟା ପୂର୍ବରୁ ଫେରି ଆସିବାକୁ କହିଥିଲେ, ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାଉଛି । ଅନ୍ୟଦିନ ହୋଇଥିଲେ. ସୁରେଶବାବୁ ନିଜେ ରେଣୁକାକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ସିନେମା ଦେଖି ଯାଇଥାନ୍ତେ, କିନ୍ତୁ ଆଜି କେବଳ ବାପାଙ୍କ ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ବାଧକତାରେ ଗଲେ ନାହିଁ । ରେଣୁକା ଗୋକୁଳ ବାବୁଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କରି ମଟର ପାଖକୁ ଆସିଲା । ସୁରେଶବାବୁ ମଟର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଛୋଟି ଦେବା ପାଇଁ ରେଣୁକା ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଥାନ୍ତି । ଡ୍ରାଇଭର ମଟର ଷ୍ଟାର୍ଟ କଲା, ସୁରେଶ-

ବାବୁ ନିଜ ହାତରେ ମଟରର ଦରଜା ଖୋଲିଦେଲେ, ରେଣୁକା ତା' ଭିତରେ ବସିଲା ଷଣି, ମଟର ଚାଲିଲା ଆଗକୁ । ସୁରେଶବାବୁ ଗୋକୁଳ ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିଲେ ।

ସୁରେଶବାବୁ ଗୋକୁଳର ଆଗ ଚେୟାରରେ 'ବସି ଯାଇ' ହସି ହସି କହିଲେ—କିରେ ଗୋକୁଳ, ତୋର ପସନ୍ଦ କପରି ହେଲା ? ମୋର କିନ୍ତୁ ପସନ୍ଦ ଖୁବ୍ ବେଶି । ଏପରି ଜଣେ ଜୀବନର ସାଥୀ ପାଇବା ସହଜ କଥା ନୁହେଁ ।

ଗୋକୁଳ ତା' କଥାରେ ଅଗ୍ରହ ଦେଖାଇ କହିଲା—ଅନ୍ୟ କାହାରି ପସନ୍ଦରେ କିଛି ଯାଏ ଅସେ ନାହିଁ । ତୁ ଯଦି ଭଲ କରି ଜାଣି ପାରିଛୁ ତୁ ନିଜେ ଶାନ୍ତି ପାଇବୁ, ତାହା ହେଲେ ତ ଖୁବ୍ ଭଲ କଥା । କିନ୍ତୁ ତୁ ଯାହା ଭାବ ପଛକେ ସୁରେଶ, ଏ ଧରଣ ସମସ୍ତ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଆଦର୍ଶର ସଂସ୍କୃତିକୁ ଅନୁକରଣ କରି ଗଢ଼ି ହୋଇଥିବା ବାଳିକାଗୁଡ଼ିକ କେବଳ ସୁଖର ସାଥୀ, ଦୁଃଖର ସାଥୀ ନୁହନ୍ତି ।

ସୁରେଶ ହସି ହସି କହିଲା—ଯା' ଯା', ଏ ସବୁ ବାଜେ କଥା । କେବଳ ଅଦର୍ଶବାଦୀମାନେହିଁ ଏହି ଭଲ ନିଅର୍ଥକ କଥା ସବୁବେଳେ କହିଥାନ୍ତି । ଗୋକୁଳ ଉପର ମନରେ ଟିକିଏ ହସି ଦେଇ କହିଲା—ଅଚ୍ଛା, ମୋ କଥା ମୁଁ ଫେରାଇ ନେଲି ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଅସୁଥିଲା—ସୁରେଶବାବୁ ଆଉ କିଛି କଥା ନ ପକାଇ କହିଲେ—ତୁ ଭାଇ ଏଇଠି ବସିଥା । ମୁଁ ଡ୍ରେସଟା ଟିକିଏ ପାଲଟି ପକାଇ ଅସେ ।

ସୁରେଶବାବୁ ଚାଲିଗଲା ପରେ ଗୋକୁଳ ଆକାଶ ଅଡ଼େ ଅନାଇ ଭାବି ଚାଲିଥାଏ—କି ଘୋର ଅପମାନ ସୁରେଶ ମୋତେ ଦେଇଛି । ଆମେ ସ୍ନେହ ସହିତ ତାର ବିବାହ କଥା ପକାଇବା ପୂର୍ବରୁ, ସେ ଜାଣି ଜାଣି ଆମକୁ ଲଜ୍ଜା ଏବଂ ସ୍ନେହ ସହିତ ତାର ବିବାହରେ ଅସମ୍ମତ ଜଣାଇ ଆଗରୁ ରେଣୁକାକୁ ଆଣି ମୋତେ ଦେଖାଇଛି । ଭଗବାନ ଯାହା କରନ୍ତି ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ । ସେ ଏହା ସହିତ ସ୍ନେହର ଭାଗ୍ୟ ଡୋର ଯୋଡ଼ନ୍ତେ କାହିଁକି ?

ଗୋକୁଳର ଭାବନାକୁ ଭାଙ୍ଗି ନରୋତ୍ତମବାବୁ ପଛରୁ ଆସି ପଚାରିଲେ—ସୁରି କ'ଣ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଫେରି ନାହିଁ ? ଗୋକୁଳ ଟେବୁଲ ଉପରୁ ଗୋଡ଼ ତଳକୁ ଖସାଇ ଆଣି କହିଲା—ହଁ, ଆସିଛି ଲୁଗାପଟା ବଦଳିବାକୁ ଯାଇଛି । ଆପଣ ବସନ୍ତୁ, ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆସିବ । ନରୋତ୍ତମବାବୁ ଗୋଟିଏ ଚେୟାର ଉପରେ ବସି ରହିଲେ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ସୁରେଶବାବୁ ପୋଷାକ ବଦଳାଇ ଆସି ସେଇଠି ଗୋଟାଏ ଚେୟାର ଉପରେ ବସିଲେ । ତାହାଙ୍କ ମୁଖରେ କଥା ନାହିଁ । କିଛି ସମୟ ପରେ ନରୋତ୍ତମବାବୁ ପ୍ରଥମ କରି ଆରମ୍ଭ କଲେ—ସୁରି, ତୋର ବାହାଘର ମୋଟେ ରହିଲା କୋଡ଼ିଏ କି ପଚିଶ ଦିନ । ସବୁ ସଜିଲ ହୋଇଛି । ଗୋପାଳବାବୁ ମରିଗଲା ପରେ ଗୋକୁଳବାବୁ ଆଉ ବି ବେଶିଦିନ ବିବାହ ଘର ଡେରି କରିବାକୁ ପସନ୍ଦ କରୁନାହାନ୍ତି । ତୋ ବୋଉ ବି ସେଥିପାଇଁ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ । ମୁଁ ଦିନବାର ଧରି ଚିଠି ଲେଖିଲେ ଛୁଟି ନେଇ ଯିବୁ ।

ସୁରେଶବାବୁ କିଛି କ୍ଷଣ ଗମ୍ଭୀର ରହି ଟେବୁଲ ଉପରେ ଅଙ୍ଗୁଳି ଗୁଡ଼ିକ ଚାଳନା କରୁ କରୁ କହିଲେ—ମୋର ବିବାହ

ନେଇ ଅପଣମାନଙ୍କର ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର କିଛି କାରଣ ନାହିଁ । ଯିଏ ବିବାହ ହେବ ସେ ସେକଥା ବୁଝିବା ଉଚିତ ।

ନରୋତ୍ତମବାବୁ ଟିକିଏ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ କହିଲେ—ଏଁ, ବାପ ମା’ଙ୍କ ସେ କଥା ବୁଝିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ! କ’ଣ ତୁ କହୁଛୁ ସୁରି ?

—ନା’ ଯିଏ ବିବାହ କରିବ, ସେ ତା’ କଥା ବୁଝିବ । ସେ ସବୁ କଥା ଉଠାଇ ମୋତେ ଆଉ ଲଜ୍ଜା ଦେବା ଠିକ ନୁହେଁ । ତା’ ମାନେ, ମୁଁ ମୋର ବିବାହ ହେବା ଠିକ କରି ସାରିଛି । କେତେବେଳେ କେଉଁ କଥା ହୋଇଥିଲା ସେ କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ନା ଉଠାଇ ମୋତେ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ।

ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ କଥା, ନରୋତ୍ତମବାବୁଙ୍କୁ ବଡ଼ ଅସହ୍ୟ ବୋଧ ହେଲା । ମାଳି ଗୁଣ୍ଡିକ ଉପରେ ତାଙ୍କ ଟିପ ଦିନୋଟି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜୋରରେ ଗୁଳିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ବଡ଼ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କହିଲେ—ଅବାଧ୍ୟ, ଏ ସବୁ କଥା କହିବାକୁ ତୋତେ ଲଜ୍ଜା ଟିକିଏ ବି ମାଡ଼ୁ ନାହିଁ । ଜମିବାଡ଼ି ବିକି, ଏତେ କଷ୍ଟ ସହି ତୋତେ ପାଠ ପଢ଼ାଇଥିଲି କ’ଣ ଏଇଥିପାଇଁ । ଗୋପାଳବାବୁ ଏତେ ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲେ କ’ଣ ଏଇଥିପାଇଁ । ବାପ ମା, ନିଜ ପୁଅର ସୁଖ ଶାନ୍ତି ଦେଖିବାକୁ କଣ ଭଲ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ ! ନରୋତ୍ତମବାବୁଙ୍କ ଦେହ ଥରିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସୁରେଶବାବୁ ନରୋତ୍ତମବାବୁଙ୍କ କଥାରେ ଭୀଷଣ ରାଗି ଯାଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ରାଗକୁ ଭିତରେ ଭିତରେ ଚାପି ରଖି ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ—ଦୁନିଆରେ ସମସ୍ତ ବାପ ମା ହେଉନ୍ତୁ

ବା ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ହୁଅନ୍ତୁ, ସେମାନଙ୍କର ପୁଅମାନଙ୍କୁ କେବଳ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ପାଠ ପଢ଼ାନ୍ତି । ସେ ଟଙ୍କା ଏକ ରକମ କରଜ ଲଗାଇଲା ଭଳି ଲଗା ହୁଏ ଏବଂ ସେ ଟଙ୍କା ଅସଲ ସୁଧ କରି ଶତହୁ ଗୁଣ ପୁଅମାନଙ୍କୁ ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଜୀବନ ସାରା ଟଙ୍କା ପଇସା ପରିଶୋଧ କରିବାକୁ ଆପଣଙ୍କ କଥାରୁ ମୁଁ ଅବାଧ ନୁହେଁ । ତା ବୋଲି ଯେ ଆପଣ ମୋର ଜୀବନର ସୁଖ ଶାନ୍ତି ଉପରେ ବାଧା ଦେବେ—ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଦର୍ଯ୍ୟ କଥା । ମୋତେ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ, ତାହା ମୁଁ କୌଣସି ମତେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବି ନାହିଁ ।

ବୃଦ୍ଧ ନରୋତ୍ତମବାବୁ ଥର ଥର ହୋଇ କଣ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ଗୋକୁଳ ତାଙ୍କ ପାଖିରେ ହାତ ଦେଇ ବଡ଼ ନରମ ଗଳାରେ କହିଲା—ମଉସା, ଆପଣ ଶାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତୁ । ଆପଣ ଜାଣିବା ଶୁଣିବା ଲୋକ, ନିଜର ପୁଅ ସହିତ ଯୁକ୍ତି ତର୍କ କରିବା ଆଦୌ ସୁନ୍ଦର କଥା ନୁହେଁ । ସୁରେଶ ଯାହା କରୁଛି, ସେ କରୁ । ଆପଣ ତାର ବାପ ହିସାବରେ ଯେଉଁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କରିବାର କଥା, ତାହା କରି ସାରିଛନ୍ତି । ସେହୁ ଆପଣଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ଆନନ୍ଦ । ଗୋକୁଳ ତାଙ୍କୁ ଧରି ଚଉକି ଉପରେ ବସାଇ ଦେଲା । ନରୋତ୍ତମବାବୁଙ୍କ ମନରେ ଯେ କି କଷ୍ଟ ହୋଇଥିଲା, ତାହା ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ବୁଝି ପାରିବେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଆଖି ଦୁଇଟିରୁ ଟପ୍ ଟପ୍ ହୋଇ ଲୁହ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ସେତେବେଳକୁ ସୁରେଶବାବୁ ଚଟି ମଚ ମଚ କରି ସେଠାରୁ ଚାଲି ଯାଉଥିଲେ,—ନରୋତ୍ତମବାବୁ ବଡ଼ ଅଧୀର ହୋଇ

କହିବାକୁ ଲାଗିଲେ—ଧର୍ମଛଡ଼ା, ତୋର ଦେବେ—ମଙ୍ଗଳ ହେବ ନାହିଁ । ତୁ ସତ୍ୟାନାଶ ହୋଇଯିବୁ······

× × × ×

ସୁରେଶବାବୁ ମଠର ଧର କୁଅଡ଼େ ବାହାରି ଗଲେ, ପୂଜାରୀ ଠାକୁରଙ୍କୁ କହିଗଲେ—ସେ ଆଜି ଆଉ ଫେରିବେ ନାହିଁ ।

× × × ×

ପୂଜାରୀ ବେହେରା ନରୋତ୍ତମବାବୁଙ୍କୁ ସେତେ ବଳାବଳି କଲେ, ସେ ଅଦୌ ଭାତ ଥାଳ ପାଖରେ ବସିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଏକ ଜିଦ୍, ଏଠି ସେ ଜଳ ସ୍ପର୍ଶ କରିବେ ନାହିଁ । ଗୋକୁଳ ସାମାନ୍ୟ ଜଳଖିଆ ଟିକିଏ ବାଧ୍ୟହୋଇ ଖାଇ ପାଣି ଗ୍ଲାସେ ପିଇଲା । ରାତି ବାରଟା ବେଳକୁ ଟାଉ ସମୟ । କିନ୍ତୁ ତିନିଘଣ୍ଟା ଡେରିରେ ଥାଇଁ ନରୋତ୍ତମବାବୁ ଷ୍ଟେସନକୁ ବାହାରି ଗଲେ ।

× × × ×

ରେଣୁକା ଇତ୍ୟାଦି ସିନେମାରୁ ଫେରି ଆସିବାର ପ୍ରାୟ ପନ୍ଦର ମିନଟ୍ ପରେ ସୁରେଶବାବୁ କୁଆଡ଼େ ମଠରରେ ବୁଲି ବୁଲି ଦେବେନ୍ଦ୍ରବାବୁଙ୍କ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ମଠର ରଖିଲେ । ମଠର ଘର୍ ଘର୍ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ରେଣୁକା ଝରକା ବାଟେ ଦେଇ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କୁ ଦେଖି ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଗଲେ । କାରଣ ଆଜି ତାଙ୍କର ରାତି ନ'ଟା ପରେ ଆସିବାର କଥା ନ ଥିଲା ।

ସୁରେଶବାବୁ ବଡ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ସିଧା ରେଣୁକା କୋଠରିକୁ ପଶିଗଲେ । ରେଣୁକା ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଅନାଇ ଦେଇ ଚମକିପଡ଼ି କହିଲା—ଏଁ ଆପଣଙ୍କର କ'ଣ ହେଲା ? ଆପଣ ଏତେ ବିରସ ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି କାହିଁକି ?

ସୁରେଶବାବୁ ଗୋଟାଏ ଚେୟାର ଟାଣି, ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ପକାଇ ବସି ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ—ରେଣୁକା ଦେବୀ, ସେ ସବୁ ଅନେକ କଥା । ଏଇକ୍ଷଣି ସେ ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବାକୁ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଆଦୌ ଠିକ ନାହିଁ । ଦୟା କରି ଏକ ଗ୍ଲାସ ଥଣ୍ଡା ପାଣି ମଗାଇ ଦେଇ ପାରିଲେ ବିଶେଷ ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତି ।

ରେଣୁକା ତରି ତରି କରି ନିଜର ହାତ ପିନ୍ଧା ଲୁଗାଟିକୁ ପିନ୍ଧପକାଇ ନିଜେ କାଚ ଗ୍ଲାସଟିରେ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପାଣି ଗ୍ଲାସେ ଆଣି ତାଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ସୁରେଶବାବୁ ଏକ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ପାଣି-ତକ ଶେଷ କରି ରୁମାଲରେ ମୁହଁ ପୋଛୁ ପୋଛୁ କହିଲେ ଓଃ, କି ବିପଦ

ରେଣୁକା ତାଙ୍କ କଥା କିଛି ବୁଝିପାରିଲା ନାହିଁ । ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ ପଚାରିଲା—କ'ଣ ହୋଇଛି କହନ୍ତୁ ନା ! ଆପଣ ଇମିତ ବସି ରହିବା ମୋତେ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ଲାଗୁଛି ।

ସୁରେଶବାବୁ ରେଣୁକା ମୁହଁରେ ଲାଗିଥିବା ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ କଳା ଦାଗକୁ ନିଜ ରୁମାଲରେ ପୋଛି ତା ମୁହଁକୁ ସତୃଷ୍ଣ ନୟନରେ ଚାହିଁ କହିଲେ—ରେଣୁକା, ଆଜିଠାରୁ ମୋର ଦୁନିଆରେ ତୁମ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ ।

ରେଣୁକା ବଡ଼ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଚାରିଲା—ମୋ ରାଣ, ଆପଣଙ୍କର କ'ଣ ହୋଇଛି ଆଗ କହନ୍ତୁ ? ସୁରେଶବାବୁ ରେଣୁକାର ପାପୁଲିଟିକୁ ନିଜ ହାତ ମୁଠା ଭିତରେ ରଖି ଆରମ୍ଭ କଲେ—ମୋର ବାପା, ଆଉ ଯେଉଁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ତୁମର ଶିକ୍ଷା ପରିଚୟ ଆଜି କରାଇ ଦେଇଥିଲି, ସେମାନେ କାହିଁକି ଆସିଥିଲେ ଜାଣ ? ମୁଁ ବିଲାତ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମୋର ସେହି ବନ୍ଧୁ-

ଙ୍କର ଏକ ଭଉଣୀ ସହିତ ମୁଁ ବିଲାତରୁ ଫେରି ଆସିଲେ ବିବାହ ହେବା ପାଇଁ ଦୁଇ ପକ୍ଷରୁ ମୁରବୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ କଥା ହୋଇଥିଲା । ସେହି କଥା ନେଇ ସେମାନେ ଆସିଥିଲେ—କିନ୍ତୁ ଗୋଟାଏ ଲାଜକୁଳି ମଫସଲି ଝିଅ ସହିତ ମୋ ଜୀବନ କିମିତି କଟନ୍ତା ! ସେ କଥା ଭାବିଲେ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିଯାଏ । ମୁଁ ଆଜି ସଫା ସଫା ମନା କରିଦେଲି । ମୋ ବିବାହ ଠିକ ହୋଇଛି ବୋଲି ବାପାଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ ଦେଲି । ସେ ରାଗରେ ଚାଲିଗଲେ ।

ସୁରେଶବାବୁ ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ କଥା କହି ରେଣୁକା ମୁହଁ-ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

ରେଣୁକା ଠୋ ଠୋ ହସି କହିଲା—ଏଇ ବିପଦ, ଆପଣଙ୍କର କି ଭାଗ୍ୟ ଆଜି ! ରେଣୁକା ଟିକିଏ ମୁରୁକି ହସି ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଆଡ଼େ ଅନାଇ ଚୁପ ଚୁପ ଗାଇଲା—।

"...ଓଢ଼ଣା ଭିହାଡ଼ୁ ପରମ ଗୃହିଣୀ
ମରମେ ରହିବ ଲେଖା ଗୋ..."

ସୁରେଶବାବୁ ଟିକିଏ ହସି ଦେଇ ରେଣୁକା ପାଟିରେ ରୁମାଲ ଦେଇ କହିଲେ—ଥାଉ ନା, ଆଜି ତୁମର ସେ ସବୁ ଥଟ୍ଟା କଥା । ବାସ୍ତବିକ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଆଜି ସ୍ୱାର୍ଥପର ବାପ ମା'ଙ୍କ କଥା ଭାବି ଭାବି ବଡ଼ ବିଗିଡ଼ି ଯାଇଛି ।

ରେଣୁକା, ଟିକିଏ କଅଁଳେଇ କହିଲା, ବଗିଡ଼ା ସେତିକିରେ ସମାପ୍ତ ହେଉ । ମଫସଲି ଝିଅ ବାହା ହେଲେ କ୍ଷତି କଅଣ ? ମୋଟେଇ କିନ୍ତୁ ଅତି ଶୀଘ୍ର ଗୋଟାଏ ଫଟ ଉଠା ମେସିନ କିଣିବାକୁ ହେବ । ତା ନ ହେଲେ—ବିଲାତ ଫେରନ୍ତା ସୁରେଶବାବୁ, ପୁରା ସାହେବ ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି, ଯେତେବେଳେ ଓଢ଼ଣା ପକାଇଥିବା ସହଧର୍ମିଣୀକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଚାଲିବେ, ସେତେବେଳେ ସେ

ଚମତ୍କାର ଦୃଶ୍ୟର ଫଟ ଉଠାଇ ନ ନେଲେ ମୋର ମନଟା କିନ୍ତୁ ଶାନ୍ତ ହେବ ନାହିଁ । ତା' ଛଡା 'ରଙ୍ଗରସ' ଛବି ଦେଉଥିବା ଖବର କାଗଜଗୁଡ଼ିକୁ ଛବିଟି ପଠାଇ ଦେଲେ ଦି' ପଇସା ବି ମୋର ଲାଭ ହେବ । ତା' ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହଜାର ପାଠକ ପାଠିକା ମଧ୍ୟ ଛବିଟି ଦେଖି, ପଢ଼ି ବେଶ ଆନନ୍ଦ ପାଇବେ ।

ସୁରେଶବାବୁ ରେଣୁକା ଚିବୁକରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ମାରି ଦେଇ କହିଲେ—ଆଉ ବେଶି ଲଜ୍ଜା ଦଅନା ରେଣୁକା । ବାସ୍ତବିକ ମୋତେ ଏଇକ୍ଷଣି ବଡ ଅଶାନ୍ତ ଲାଗୁଛି । ଦୟା କରି ଉପର ବାରଣ୍ଡାକୁ ଚାକରକୁ ପଠାଇ ଖଣ୍ଡେ ବିଛଣା କରି ଦେଲେ ମୁଁ ବଡ଼ ଉପକୃତ ହୁଅନ୍ତି ।

ରେଣୁକା ହସି ହସି ଉଠି ଯାଉଁ ଯାଉଁ କହିଲା—ଆଚ୍ଛା, ଖିଆ ପିଆ ସରୁ । ବୋଉକୁ ମୁଁ ଆଗେ ଏସବୁ କଥା ଠିକ୍ ଏ କହି ଦେଇ ଆସେ ।

ସୁରେଶବାବୁ—ହସି ହସି ଡ଼ାକିଲେ—ଶୁଣ, ରେଣୁକା; କାହାକୁ କିଛି କୁହ ନାହିଁ । ରେଣୁକା ନ ଶୁଣି ଚାଲିଗଲା ।

× × × ×

ଗୋକୁଳ ସ୍ନେହଲତାର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ନେଇ କଟକ ଯିବାଇ ପରମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ମଦନର ଦେହ ଆଉ ମନ ଆଦୌ ଭଲ ନାହିଁ । ସେ ତାର ଶୋଇବା ଘରଟିରେ ବିଛଣାରେ ଏକୁଟିଆ ପଡ଼ି ରହି ଯେମିତ କେତେ କ'ଣ ଭାବି ଚାଲିଛି—ତାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ—ସୀମା ନାହିଁ । ବେଳେ ବେଳେ "କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର" ଭିତରେ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେହି କୌଣସି ବିଷୟରେ କିଛି ପଚାରିବାକୁ ଆସିଲେ ମଦନ ଠିକ୍ ଏ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହେ ମୋ ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ । ମୁଁ ଏବେକ୍ଷଣି କିଛି କହି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଇମିତ ବାଛଣାରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ପ୍ରକୃତରେ ମଦନଙ୍କୁ କାଲି ରାତିଠାରୁ ଭୀଷଣ ଜର ।

ସ୍ନେହଲତା ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ଦୁଇ ତିନି ଘଣ୍ଟାରେ କେତେବେଳେ ବା ଏକାଦିକ୍ରମେ ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା ମଦନ ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ବସି ବିଞ୍ଚି ଦିଏ, ମୁଣ୍ଡ ଆଉଁସି ଦିଏ, ଔଷଧପତ୍ର, ପଥ୍ୟ ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ସ୍ନେହଲତାର ଏତେ ଯତ୍ନରେ ମଦନ ଟିକିଏ ସୁସ୍ଥ ବୋଧ କରେ ନାହିଁ ବରଂ ତା' କପାଳରୁ ଅହୁର ବିନ୍ଦୁ ବିନ୍ଦୁ ଝାଳ ବୁହେ । ମୁଣ୍ଡର ଶିର ଦି'ଟା ଜୋରରେ ଟଣିକି ଉଠେ । ମନ ଭିତରେ ଉଠେ ଭୀଷଣ ଝଡ଼ ତୋଫାନ ।

ବେଳେ ବେଳେ ମଦନ ଅତି ବ୍ୟସ୍ତ ହେଲେ ସ୍ନେହଲତା ନିଜ କାନିରେ ମଦନର କପାଳରୁ ଝାଳ ପୋଛି ଦେଇ କଅଁଳେଇ ଡ଼ାକେ—ମଦନ ଭାଇ, ଆଉ ପାନେ ଔଷଧ ଦେବି ? ଦେହ କ'ଣ ବେଶି ଖରାପ ଲାଗୁଛି !

ମଦନ କେଉଁ ସ୍ୱପ୍ନ ରାଇଜରୁ ଫେରି ଆସିଲା ପରି ଆଖି ଖୋଲି ସ୍ନେହ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ବଡ଼ କରୁଣ ସ୍ୱରରେ କହେ,-ସ୍ନେହ, ତୁ ଏତେବେଳ ଯାଏ ଏଇଠି ବସିଛୁ ? ମୋ ଦେହ ବେଶ ଅଛି, ତୁ ଯା ଖାଇ ଶୋଇ ପଡ଼ିବୁ । ମଦନ ଆଉ ବେଶି ସମୟ ସ୍ନେହ-ଲତା ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ପାରେ ନାହିଁ—ଆଖି ବୁଜେ ।

ସ୍ନେହଲତା ମଦନର କଥାରେ ବାଧା ଦେଇ କହେ,-ନା, ମୁଁ ଏଇକ୍ଷଣି ଖାଇବି ନାହିଁ । ତମର ଔଷଧ ଖାଇବା ବେଳ ହୋଇଗଲାଣି, ନ ଖାଇଲେ ଦେହ ଭଲ କିମିତି ହେବ ଶୁଣେ ? ସ୍ନେହ ଗ୍ଲାସରେ ଔଷଧ ଗଡ଼ାଇ ଧରେ ।

ମଦନ, ସ୍ନେହ କଥା ଉପରେ କିଛି କଥା କହିପାରେ ନାହିଁ। ମୁହଁ ବୁଲାଇ ପାଟି ଖୋଲେ । ସ୍ନେହ ତା' ପାଟିରେ ଔଷଧତକ

ତାଳି ଦିଏ, କିନ୍ତୁ ସେହି ତାଳି ଦେବା ସମୟ ଭିତରେ ଦେଖେ, ମଦନର ଚିବୁକ ଦୁଇଟି ଥର ଥର ହୋଇ ଥରି ଉଠେ—ତାର ଶୁଖିଲା ନିରାଶାପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଖି ଦୁଇଟି ସଜଳ ହୋଇ ଉଠେ । ସ୍ନେହ-ଲତା ଆଉ ଦେଖି ପାରେ ନାହିଁ, ଆଖି ଫେରାଇ ଆଣେ ।

ମଦନ ଔଷଧ ପାନକୁ ଠେଲି ଦେଇ ରହି ରହି କହେ—ସ୍ନେହ, ମୋତେ ଏ ଦୁନିଆଟା ଆଉ ଭଲ ଲାଗୁନାହିଁ, ମୋତେ ଚିରଦିନ ଶାନ୍ତିରେ ଶୋଇବାକୁ ଦେ । ଏତେ ଆଦର ଯତ୍ନ କରି ମୃତ୍ୟୁ ଆଗରେ ଆଉ ବାଟ ଓଗାଳ ନାହିଁ । ଯା ସ୍ନେହ, ମୋ ପାଇଁ ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ବସି ରହି ଜାଣି ଜାଣି ତୋ ଦେହକୁ ତୁ ନିଜେ ଆଉ ଖରାପ କର ନାହିଁ···ଯା, ସ୍ନେହ, ଯା । ମଦନ ଆଖି ବୁଜେ ।

ସ୍ନେହର ଅନ୍ତର ଭିତରୁ କୋହ ଠୁଳାଇ ଆସେ । ଧୀରେ ଧୀରେ ସେଠୁ ଉଠି ଚାଲିଯାଏ ତା' ଶୋଇବା ଘରକୁ । ଖଟ ଉପରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି କଇଁ କଇଁ କାନ୍ଦି ଉଠେ । ତା' ମନକୁ ମନ ଆସେ-ଏଁ, ସେ ମଦନକୁ ମରଣ ଦୁଆରକୁ ଠେଲି ଦେବ ! କାହିଁକି ? କାହାକୁ ଘେନି ସେ ନିଜେ ଦୁନିଆରେ ବଞ୍ଚିବ ! ସୁରେଶକୁ ? ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ତା' ଅନ୍ତର ଭିତରେ ଉଠେ ଭୀଷଣ ଝଞ୍ଜା । ସୁରେଶ କଥା ଭାବିଲାକ୍ଷଣି ତାର ସୁନ୍ଦର କସାଣିଆ ଆଖି ଦୁଇଟି ହତାଶ ଓ ବିସ୍ମୟରେ ପୂରିଯାଏ । ତାର ଅନ୍ତର ଭିତରୁ କିଏ ବିକଟ ଚିତ୍କାର କରି ଉଠେ, ନା, ଦୁଷ୍ଟଚରିତ୍ର ସୁରେଶ ସହିତ ତାର ବିବାହ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ···ତାହା ଠିକ କରିବା ପାଇଁ ଭାଇ ଯେ ଯାଇଛନ୍ତି । ସ୍ନେହ ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛି ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକେ ।

···ପୁଣି ମନେ ପଡ଼େ ତାର ମଦନ କଥା । କି ସୁନ୍ଦର ଚରିତ୍ରବାନ ଯୁବକ ! କି ଆଦର କି ସ୍ନେହ ତାଙ୍କର ! ଆଜି ତାଙ୍କର ଦେହ ଏତେ ଖରାପ କାହିଁକି, ଆଜି ତାଙ୍କର ରୋଗ

ଶଯ୍ୟାର ଗୃହିଣୀ ଭଳେ—ଏତେ ନିରାଶା—ଏତେ କରୁଣା ଭରି ରହିଛି କାହିଁକି ? ତାହା ସେ ଭଲ କରି ବୁଝିଛି । ଆଖିରୁ ଲୁହ ପୋଛୁ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକେ·· । କିଛି ସମୟ ଇମିତ କଟିଯାଏ—ହଠାତ୍ ସେ ଉଠି ପଡ଼ି ଠିଆ ହୁଏ—ଏଁ, ସେ କେତେବେଳୁ ମଦନ ପାଖରୁ ଆସିଲାଣି, କିଛି ଦରକାର ହୋଇ ନାହିଁ ତ ! ନିଜ ଦେହର ଲୁଗାପଟା ସଜାଡ଼ି—ମୁହଁ ଧୋଇ ପକାଇ ପୁଣି ମଦନ ପାଖକୁ ଚାଲିଯାଏ—

···ମଦନ କାହାର ପଦ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଅନାଇ କ୍ଷୀଣ କରୁଣ ହସ ହସି କହେ—ସ୍ନେହ, ତୁ ପୁଣି ଆଇଲୁ···

× × × ×

ତହିଁଆର ଦିନ ସକାଳ । ଗୋକୁଲ ପହଞ୍ଚି ଶୁଣିଲା ମଦନର ଦେହ ଖୁବ ଖରାପ । ସେ ସିଧା ସଳଖ ମଦନ ଘରକୁ ପଶି ଯାଇଁ ଦେଖିଲା—ମଦନ ବିଛଣାରେ ଶୋଇ ରହିଛି, ସ୍ନେହ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବସି ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ବିଞ୍ଚଣାଟିରେ ବିଞ୍ଚୁଛି । ଗୋକୁଳ ମଦନ ବିଛଣାରେ ବସି ପଡ଼ି ତା' ଦେହରେ ହାତ ମାରି କହିଲା—ଦେହରେ ତ ଜର ଖୁବ ଅଛି, ହଠାତ୍ ତୋ ଦେହ ଇମିତ କାହିଁକି ହେଲା ମଦନ ?

ମଦନ ଗୋକୁଳ ଆଡ଼େ ଅନାଇ ରହି ରହି ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଲା—ହଠାତ୍ ତ ଜର ହେଲା । ଆଜି ଏକ ରକମ ଟିକିଏ ଭଲ ଅଛି !

ସ୍ନେହ ଗୋକୁଳକୁ ଦେଖି ମଦନ ବିଛଣା ଉପରେ ବିଞ୍ଚଣାଟି ରଖି ଉଠି ଯାଇଥିଲା; ଗୋକୁଳ ନିଜେ ଉଠି ପଡ଼ି ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା—ସ୍ନେହ, କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ । ମୁଁ ଆସିଲି ବୋଲି, ମୋ ପାଇଁ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବା କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ । ମଦନ କ୍ଷି

ଟୋର ସବୁ । ଯାହାର ସେବା ସାରା ଜୀବନ ତୋତେ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ—ତାର ସେବା କର । ଗୋକୁଳ ସେ ଘରୁ ଚାଲିଗଲା ।

ତାହିଁ କେତେ ଦିନର କଥାର ଫଳାଫଳ ଗୋକୁଳ ଗୋଟାଏ ପଦରେ କହି ଚାଲିଗଲା ପରେ, ସ୍ନେହ ଲୁଅଡ଼େ ଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାର ବସିବା ଜାଗାରେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ବସି ପଡ଼ିଲା । ତାକୁ ଜଣାଗଲା ବିସ୍ମୟ ଭିତର ଦେଇ ତାର ମନ ଭିତରେ ପାହାଡ଼ ପରି ଜମା ହୋଇଥିବା କେତେ ଦିନର କେତେ କଥା, ଯେପରି ଅଟେ ଅଟେ ଲୁଅଡ଼େ ଅପସରି ଯାଉଛି······

କିଛି ସମୟ ପରେ ମଦନ ଆଖି ଖୋଲି ଡାକିଲା, ସ୍ନେହ ?

······ଆଜ୍ଞା !

ସ୍ନେହ ମଦନ ମୁହଁ ଅଡ଼େ ଟିକିଏ କଡ଼େଇ ଚାହିଁ ମନେ ମନେ ବଡ଼ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଭାବିଲା—ଏଁ, ଅଜ ଅଧଘଣ୍ଟା ଅଗର ଚାହାଣୀ ଅଉ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚାହାଣୀ ଭିତରେ କେତେ ତଫାତ । ଯେଉଁ ଶୁଖିଲା ଚାହାଣୀ ଉପରେ କେତେ ଅକୁଳ ମିନତି, ହତାଶର କଳା ବଉଦ ଢାଙ୍କି ରହିଥିଲା; ସେ ତ ଅଉ ନାହିଁ ! ଶରତ ଅକାଶ ପରି ନିର୍ମଳ—ସାରା ମୁହଁଟି ଅନନ୍ଦରେ ସତେଜ—ଅଧରରେ ଲୁକୁଫଟା ଆନନ୍ଦର କ୍ଷିଣ ଅଭାସ···ସ୍ନେହ ମନେ ମନେ ହସିଲା,—

···ପୁଣି ମଦନ ସ୍ନେହ ଅଡ଼େ ଚାହିଁ ଡାକିଲା—ସ୍ନେହ ?

···ସ୍ନେହ ମଦନ ମୁହଁ ଅଡ଼େ ଚାହିଁ ଟିକିଏ ମୁରୁକି ହସି ଦେଇ, ପୁଣି ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା—ଦେହ କ'ଣ ବେଶୀ ହେଉଛି, ଔଷଧ ଦେବି ?

ମଦନ କର ଲେଉଟାଇ କହିଲା—ନା, ଔଷଧ ଦରକାର ନାହିଁ—ମୁଁ ଭଲ ହୋଇଯିବି ସେ······

ସ୍ନେହ ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ମୁହଁ ତଳକୁ ପୋତିଲା ।

ସୁରେଶବାବୁଙ୍କର ବିବାହ ରେଣୁକା ସହିତ ମହା-ସମାରୋହରେ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

× × × ×

ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁରେଶବାବୁ ପୁରୀରେ । ସେ ବିବାହ ହେବାର ପରେ ପରେ ଏଠାକୁ ବଦଳି ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି ।

ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ତାଙ୍କର ରହିବା କୋଠି । ସାହେବୀ ଢାଣିରେ ତିଆରି ହୋଇଥିବା ଦୁଇ ମହଲା ବଙ୍ଗଳାଟି ଦୂରକୁ ବେଶ ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯାଏ । ବଙ୍ଗଳା ଆଗରେ ଫୁଲ ବଗିଚା । ହତା ଚାରିପାଖ ଝାଉ ଛୋଟ ଛୋଟ ଗାଛରେ ଘେରି ହୋଇ ରହିଛି । ସନ୍ଧ୍ୟା ବେଳେ ବଗିଚା ଭିତରେ ବସି ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ କରିବା ପାଇଁ ତିନି ଚାରୋଟି ନାଲି ସିମେଣ୍ଟ କରା ବେଞ୍ଚ । ଧନେ ଧନେ ଗୋଧୂଳି ବେଳାରେ ସୁରେଶବାବୁ ଆଉ ରେଣୁକା ଦି' ମହଲା ଗ୍ରଷ୍ନଣୀ ଉପରେ ପାଖକୁପାଖ ଲଗାଲଗି ହୋଇ ଦୂରରୁ ସମୁଦ୍ର ଭିତର ଦେଇ ନୋଳିଆ ତାର ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡିକ ବାହି ଆସୁଥିବା ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖୁ ଦେଖୁ, ଦ୍ୱିତୀୟା ଚନ୍ଦ୍ର କାହିଁ କେତେ ଦୂରରୁ ସମୁଦ୍ର ଭିତରୁ ଉଇଁ ଆସେ । ସୁରେଶବାବୁ ବାଁ ହାତକୁ ରେଣୁକାର ଗଳା

ବକ୍ଷପଟରେ ଭୁଲାଇ ତାର ଗୋରା ଟକ ଟକ କଅଁଳ ଗାଲଟିରେ ଗୋଟିଏ ଗାଢ଼ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ମୃଦୁ ହସି କହନ୍ତି—ରେଣୁ, ତୁମକୁ ପାଇ ମୁଁ ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟବାନ ହୋଇଛି । ତାହା ନ ହୋଇଥିଲେ, ଏ ଜୀବନଟା କେଉଁ ଅନ୍ଧକୂପ ଗତ କରିଥାନ୍ତା, ତାହା ଅଙ୍କ ଭାବିଲେ ମୁଣ୍ଡ ମୋର ଘୂରିଯାଏ ।

ରେଣୁକା ହସି ହସି କହେ—ସତେ !

ସୁଖ ଶାନ୍ତିରେ କଟି ଯାଇଛି ତେନୋଟି ମାସ ।

× × × ×

ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଛୁଟି, ସୁରେଶବାବୁଙ୍କର କେତେକ ବନ୍ଧୁ ପୁରୀକୁ କେତେଟା ସପ୍ତାହ ଅମୋଦ ପ୍ରମୋଦରେ କଟାଇବା ପାଇଁ ବୁଲି ଅସିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଦୁଇ ତିନିଜଣ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଅତିଥି ହୋଇ ଅଛନ୍ତି । ଅଉ କେତେକ ଭିକ୍ଟୋରିଅ ଓ ବିଚ୍ ହୋଟେଲରେ ।

ସୁରେଶବାବୁ ପୁରୀକୁ ଅସିବା ଦିନଠାରୁ ତାଙ୍କର ଖୁବ୍ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି—ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ । ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାରେ ଏକ ମସ୍ତବଡ଼ ଜମିଦାର । ତା ଛଡ଼ା ତାଙ୍କର ପ୍ରାୟ ୨ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ଠିକାଦାରୀ ବ୍ୟବସାୟ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁଙ୍କର ବୟସ ଅତ ବେଶୀ ହେଲେ ୨୮ ବର୍ଷରୁ ବେଶୀ ହେବ ନାହିଁ । ଦୁଇ ବର୍ଷ ହେବ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ବାପା ମରିଯିବାରୁ ଏହି ଅଗାଧ ସମ୍ପତ୍ତିର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ଭାର ତାଙ୍କରି ଉପରେ ପଡ଼ିଛି ।

ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ଅଗାଧ ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ ହେଲେ ବି, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅବିବାହିତ ରହିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କରି ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ

କହିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ ସେ କହନ୍ତି—ବିବାହ ହେବା ବେଳ ଗ୍ଲଲଯାଇ ନାହିଁ । ବିବାହ ହୋଇ ଜୁଆଳି କାନ୍ଧରେ ପକାଇବା ଆଗରୁ ଦେଶ କାମ କିଛି କରିପିବା ଉଚିତ । ସେଥିପାଇଁ ଦେଶ ହିତକର କାମରେ ବେଶ ତାଙ୍କର ନାମ ଅଛି । ଗୋ ମଙ୍ଗଳ ସମିତି, ନାରୀ ମଙ୍ଗଳ ସମିତି, ଅନାଥ ଅଶ୍ରମ ଇତ୍ୟାଦିରେ କେଉଁଠି ସେକ୍ରେଟେରୀ କେଉଁଠି କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ ।

ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁଙ୍କର ପୁରୀ ସମୁଦ୍ର-କୂଳରେ ସୁନ୍ଦର ଦୋ ମହଲା କୋଠି । ଘର ବାହାର ସାହେବ ଠାଣି ମାଣିରେ ସାଜ ସଜା । କୋଠିରେ ଗ୍ଲକର ବାକର ୩।୪ ଜଣ, ଡ୍ରାଇଭର ଓ ତାଙ୍କ ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି ।

ସୁରେଶବାବୁ ଓ ଶ୍ରୀକାନ୍ତ ବାବୁ ଏହି ଡିନିମାସ ମଧ୍ୟରେଖୁବ୍ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି କହିଲେ ଚଳେ । ପ୍ରତିଦିନ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କ ଘରକୁ ଅସନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁଙ୍କର ଖିଆପିଆ, କହିଲେ ଚଳେ । ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ରେଣୁକାକୁ ଭାଉଜ ବୋହୂ ବୋଲି ଡ଼ାକନ୍ତି ତାଙ୍କ ଭିତରେ ପର ଅପର କିଛି ବାରଣ ନ ଥାଏ ।

ସେ ଦିନ ପ୍ରାୟ ୭ଟା ବେଳେ ସୁରେଶବାବୁ ସମୁଦ୍ର କୂଳରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନେକ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉ ହେଉ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ପ୍ରଥମ କରି ଆରମ୍ଭ କଲେ—ସୁରେଶବାବୁ ବାସ୍ତବିକ ବଡ଼ ମନହଟି ଧରଣର ଲୋକ । ତାହା ନ ହୋଇଥିଲେ, ରେଣୁକା ଭଳି "ନାରୀ ଜାତିର ଏକ ତାରକା" ପାଇ ତାକୁ ଏପରି ଘର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରଖି ନ ଥାନ୍ତେ । ରେଣୁକାଙ୍କର ପିଲା ଦିନର ଏତେ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରର ସାଧନା, ନୃତ୍ୟକଳା ଏଇଠି ସମାପ୍ତି ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ବାସ୍ତବିକ ଏହା ବଡ଼ ଦୁଃଖର କଥା ।

ଅନ୍ୟ ବନ୍ଧୁମାନେ ଏକଥା ଉପରେ ଟୋର ଦେଇ କହି ଉଠିଲେ—ବାସ୍ତବିକ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କର ଏସବୁ ବିଷୟ କ୍ଷମଣୀୟ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟ ସବୁ ଜାତିରେ ବିବାହ ପରେ ଯାହାର ଯେଉଁ ସଦ୍‌ଗୁଣ ଥାଏ ତାହା ଫୁଟାଇବାର ବେଶି ସୁଯୋଗ ମିଳେ, କିନ୍ତୁ ଏଠି ତାହା ଲୁଚ୍ଚିଇ ଦେବା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ ।

ସୁରେଶବାବୁ—ମୃଦୁକ ମୃଦୁକ ହସି କହିଲେ—ମୋ ଉପରେ ସବୁ ଦୋଷ ଲଦି ଦେଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ । ଅପଣମାନଙ୍କର ବି ସହାନୁଭୂତି ଲୋଡ଼ା । ମୁଁ ତ କୌଣସି ଦିନ ଏ ସବୁ କଥା ନେଇ ରେଣୁକାକୁ ମନା କରିନାହିଁ ।

ସମସ୍ତେ ଆଗପଛ ହୋଇ ଉଠିଲେ ତାହାହେଲେ—କାଲି ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁଙ୍କ ଘର ଠାରେ— ରେଣୁକା ଦେବୀ ବିବାହ ପରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ତାଙ୍କର ନୃତ୍ୟକଳା ଦେଖାନ୍ତୁ । ସୁରେଶବାବୁ କହି ଉଠିଲେ ମୋର ସେଥିରେ ତ କିଛି ଅପତ୍ତି ନାହିଁ । ବରଂ ଅପଣମାନଙ୍କ ଆନନ୍ଦରେ ମୁଁ ବେଶୀ ଆନନ୍ଦିତ ହେବି ।

× × × × ×

ତହିଁଆର ଦିନ । ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ତାଙ୍କର ବୈଠକ ଖାନାଟି ନିଜ ହାତରେ ସାରାଦିନ ବାର ଜାତି ପୁଷ୍ପ, ଦ୍ବାରା ସଜାଇବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଧଳା ବିଜୁଳି ଆଲୁଅ ଗୁଡିକ ବଦଳରେ, ନାଲି ନେଳି ଆଲୁଅ ଖଞ୍ଜା ଯାଇଛି । ଶ୍ରୀମତୀ ରେଣୁକା ଅଜି ସେଇଠି ତାଙ୍କର ମନମୁଗ୍ଧକର ନୃତ୍ୟ ଦେଖାଇବେ ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଅସିଥିବା ବାବୁମାନଙ୍କର ମଟର, ବଗି ସାଇକେଲରେ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁଙ୍କ ହତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲା ।

ବୈଠକ୍ ଖାନାରେ ସଜା ହୋଇଥିବା ଚୌକି ଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ବନ୍ଧୁମାନେ ବସିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଧଳା ଆଲୁଅ ନିଭି ନେଳି ଆଲୁଅ ଜଳି ଉଠିଲା । ହଠାତ୍ ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରର ମଧୁର ଝଙ୍କାର ଭିତରେ ରେଣୁକା 'ଦେବଦାସୀ' ରୂପରେ ପରଦା ଅନ୍ତରାଳରୁ ବାହାରି ଆସିଲେ ।

'ଦେବଦାସୀ' ! ନୀଳ ଶାଢ଼ି ଉପରେ ବାରଜାତି ଗଜରା ଫୁଲର ହାର । ଫୁଲରେ ମୁକୁଟ, ଫୁଲରେ ବାଜୁ, ଫୁଲରେ ଖଡ଼ୁ ଗୋଡ଼ରେ ନୂପୁର, ହାତରେ ଅର୍ଘ୍ୟ ଥାଳୀ । ଦର୍ଶକର ଆଖିରେ ସେ ରେଣୁକା ନୁହେଁ—ସ୍ବର୍ଗର ଅପ୍‌ସରା ! ମେନକା; ରମ୍ଭା, ତିଲୋତ୍ତମା—ଉପମା ନାହିଁ ।

ତାଙ୍କର ଉନ୍ନତ ସୁଗୋଳ ବକ୍ଷ, ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଗୁଳନା, ଆଖି କୋଣରେ ପ୍ରେମ କାହାଣୀ ସମସ୍ତଙ୍କୁ କେଉଁ ସ୍ବପ୍ନ ରାଇଜକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲା ।

ନୃତ୍ୟ ଶେଷ X X ସମସ୍ତେ ସ୍ବପ୍ନ ରାଇଜରୁ ଫେରି ଆସି ତାଳି ମାରି ଉଠିଲେ । ରେଣୁକାଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାରେ ଘର ଉଚ୍ଛୁଳି ପଡ଼ିଲା । ତାରି ଭିତରେ ନିଜେ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ, ରେଣୁକାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇ ପ୍ରାୟ ଦଶ ଭରି ଓଜନର ଦୋସରି ଚିକ୍ନି ସୁନାର ହାର ନିଜ ହାତରେ ତାଙ୍କ ବେକରେ ଗଳାଇ ଦେଇ କହିଲେ—ଆପଣଙ୍କର ଗୁଣର ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଉପହାର ଦେବାର ମୋର କିଛି ନାହିଁ । ଗରିବର ଏ ସାମାନ୍ୟ ଉପହାର ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ତାଳିରେ ଘରଟି ପୁନର୍ବାର ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠିଲା । ରେଣୁକା ପ୍ରେମ ହସ ହସି ପରଦା ଅନ୍ତରାଳକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ଦିନ ପରେ ଦିନ ଗଡ଼ି ଚାଲିଲା । ଏଣିକି ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଘରେ ପ୍ରାୟ ଦିନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଗାନ ବାଜଣାର ଏକ ଅଡ୍ଡା ହୋଇଗଲାଣି । କେତେ ବନ୍ଧୁ ଆସନ୍ତି ଯାଆନ୍ତି, ସଙ୍ଗୀତ ଚର୍ଚ୍ଚା ହୁଏ, ହସ ଖୁସିରେ ଅପ୍‌ସରା ଭୁବନ ପାଲଟେ । ଇମିତି କେତେ କଣ ! କିନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ଏକ ରକମ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଘରେ ରହିଛନ୍ତି କହିଲେ ଚଳେ । ରାଜା ବାଦସାହାଙ୍କ ଭଳି ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ସେଠି ଖରଚ କରନ୍ତି—ଅଫୁର ଅନନ୍ଦ ଅଫୁର ଖୁସିରେ ଦିନ ପରେ ଦିନ କଟିଯାଏ ।

ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ କେତେ ଦିନ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କୁ ଏ ଗାନ ବାଜଣା, ସେ ନ ଥିବା ସମୟରେ ରେଣୁକା ସହିତ ଅତି ଖୋଲା ଖୋଲି ଭାବରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ମିଳାମିଶା କରିବା ଭଲ ଲାଗୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଦିନ ପରେ ଦିନ ଗଡ଼ି ଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କାହିଁକି ସେ ଭଲ ଲାଗୁଥିବା କଥାଟା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ମନରୁ କମି ଆସିଲା । ତାଙ୍କୁ ଜଣାଗଲା ରେଣୁକାର କଥାବାର୍ତ୍ତା, ତାର ଚାଲିଚଳନ ଦ୍ୱାରା ଯେପରି ତାଙ୍କର ଅଉ ରେଣୁକା ଭିତରେ କିଛି ଗୋଟାଏ ତଫାତ୍ ହୋଇ ଆସୁଛି ।

ଏ କଥା ତାଙ୍କ ମନକୁ ଆସିଲା ବେଳେ ଆଖି ଆଗରେ ନାଚି ଉଠେ, 'ଦଶ ଭରି ସୁନାର ହାର'—ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଖୁବ୍ ଦାମିକା ଶାଢ଼ୀ—ସୁନ୍ଦର ଯୁବକ ଶ୍ରୀକାନ୍ତ ଓ ତନ୍ୱୀ ରେଣୁକାର ମୁଖ ମଣ୍ଡଳ ×× କିଛି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ ତ !! ତାଙ୍କ ମନଟା କାହିଁକି ଦବି ଅସେ. ଅଫିସ କାମ କରୁ କରୁ ହାତ ଅଟକି ଯାଏ । ଅନ୍ତର ଭିତରେ କାହିଁ କେଉଁଠି ଛୋଟିଆ ସନ୍ଦେହର ପୋକଟିଏ କାଟେ କଟ୍ କଟ୍ କଟ୍ ।

ସକାଳ ହୁଏ—ଘଣ୍ଟା ପରେ ଘଣ୍ଟା ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି ହୁଏ ସନ୍ଧ୍ୟା, ସମସ୍ତ ବିତିଯାଏ ପୁଣି ହୁଏ ସକାଳ । ସମୁଦ୍ରରେ ଜୁଆର ଉଠେ,

ପୁଣି ପଡ଼େ ଉଚ୍ଛା, ଚଢ଼ି ଗ୍ଲେ ଦନ ପରେ ଦନ—କନ୍ତୁ ସୁରେଶ-ବାବୁଙ୍କ ଅନ୍ତର ଭିତରୁ ସେ ସନ୍ଦେହର ପୋକଟା ମରେ ନାହିଁ । ବରଂ ବଡ଼ ହୋଇ ଭିତରକୁ ଭିତର ପଶି ଅଦ୍ଭୁତ ଜୋରରେ କଟ୍ କଟ୍ ହୋଇ କାଟେ । ସେ କଟାରେ ସୁରେଶବାବୁ ବେଦନା ଅନୁଭବ କରନ୍ତି । ଏଣିକି ରେଣୁକା ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ବେଳେ, ଶୋଇବା ବା ବସିବା ବେଳେ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କୁ ଲାଗେ ଯେପରି ରେଣୁକା ଓ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ଖାପଛଡ଼ା ରହି ଯାଉଛି । ରେଣୁକା ସ୍ନାନ ସାରି ନିଜର ଅଙ୍ଗ ପରିପାଟୀ ସଜାଇ ସମୁଦ୍ର କୂଳକୁ ବୁଲି ଯିବା ବେଳେ ତାଙ୍କୁ ଲାଗେ, ଏ ବେଶଭୂଷା ଯେପରି ତାଙ୍କ ପାଇଁ ନୁହେଁ—ବା ତାଙ୍କର ସେଥିରେ ଯେପରି କିଛି ନାହିଁ ।

ଦିନେ ଦିନେ ସୁରେଶବାବୁ ଓ ରେଣୁକା ଉପର ଚାନ୍ଦନୀ ଉପରେ ବସି ଗପ ସପ ହେଉଥିବା ବେଳେ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ତାଙ୍କର ନୂଆ ମଟର ନେଇ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ପହଞ୍ଚନ୍ତି । ମଟର ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ରେଣୁକାର ଆନନ୍ଦରେ ସୀମା ରହେ ନାହିଁ ।

କେଉଁ କେଉଁ ଦିନ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁଙ୍କର କଥା ଭାଙ୍ଗି ନ ପାରି ସୁରେଶବାବୁ ଓ ରେଣୁକା ବୁଲି ଯାଆନ୍ତି, ଅନ୍ୟ କେଉଁ ଦିନ ଅବା ବାହାନା ଧରି ସୁରେଶବାବୁ ଯିବାକୁ ମନା କରି ଦେଲେ, ରେଣୁକାର କିଛି ଆପତ୍ତି ରହେ ନାହିଁ । ରେଣୁକା ସିଧା ମଟର ଦରଜା ଖୋଲି ମଟରରେ ବସେ । ମଟର ଚାଲେ ଘର୍ ଘର୍ ହୋଇ ଆଗକୁ ।

ମଟର ଚାଲିଗଲା ପରେ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ମନକୁ କେତେ-ଅଡ଼ୁ କେତେ କଥା ଆସେ । ଯେପରି ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ସେ ମସ୍ତବଡ଼ ଗୋଟାଏ କିଛି ଭୁଲ କରିଛନ୍ତି ।, କି ଭୁଲ ସେ ! ରେଣୁକା ?

ରେଣୁକାଙ୍କୁ ତ ସେ ଖୁବ ଭଲ ପାଇ ଆସିଛନ୍ତି—କାହିଁ ଦିନେ ହେଲେ ତ ତା'ମନରେ କଷ୍ଟ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ତେବେ ରେଣୁକାର ଚାଲି ଚଳନରେ ଏତେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କାହିଁକି ? ରେଣୁକା ସତେ କ'ଣ ଆଉ ତାଙ୍କୁ ଏଣିକି ଭଲ ପାଏ ନାହିଁ ! ସେତିକିବେଳେ ତାଙ୍କ ଆଖି ଆଗରେ ଝାପସା ହୋଇ ଝଲସି ଉଠେ କାହିଁ କେତେ ଦିନର ଏକ ଶାନ୍ତ ସୁଶୀଳ ସରମ-ବୋଳା ସୁନ୍ଦର ମୁହଁଟିଏ !

ସ୍ନେହ ! ! ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଲାଗେ ଚମକ । ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ପରି ଆଖି ଆଗରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକରେ ନାଚିଯାଏ କେତେ ଦିନର ସେହି ପୁରୁଣା ସ୍ମୃତି । ସେ ଦିନ ସେହି ସାଳନ୍ଦୀ କୂଳ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ପଶ୍ଚିମ ଦିଗରେ ବୁଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି—ନଈ ଆର ପାରିରେ ଗୋଟିଏ ଡଙ୍ଗା ଖଣ୍ଡିଏ ପାଲ ଟାଣି ଚାଲିଛି ଆଗକୁ—ସତେ ଯେପରି ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁଠି ବୁଡ଼ି ଯାଉଛନ୍ତି ସେଇଠି ମିଶିଯିବ । ସେ ଦିନ ଠିକ୍ ସେହିଁ ସମୟରେ ସେହି ସାଳନ୍ଦୀ କୂଳେ ଗୋକୁଳ, ମଦନ, ଆଉ ସେ ବସି ଗପ ସପ ହେଉ ହେଉ, ପ୍ରଜାପତି ପରି ଘୂରି ବୁଲୁଥିବା ବାରବର୍ଷର ଝିଅ ସ୍ନେହର କାନ ଧରି ଥଟ୍ଟା ଥଟ୍ଟାରେ କହିଥିଲେ—ଗୋକୁଳ, ତୋର ଏଇ ସୁନା ଭଉଣୀଟିକୁ ମୋତେ ବାହାକରି ଦେବୁ ନା ? ସ୍ନେହ ଟାଣି ହୋଇ ହସି ହସି କହିଥିଲା—ଚୁପ୍ । ତମେ ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ ହେଲଣି ।

ତାଙ୍କ କାନ ପାଖରେ ଶୁଭିଯାଏ ସ୍ନେହ ଯେମିତି ଠିକ୍ ସେହିପରି କହି ତାଙ୍କ ଚାରିପାଖରେ ଘୂରି ବୁଲୁଛି । କିନ୍ତୁ ସେ ଦିନର ସ୍ନେହ ଆଜି ଆଉ ନାହିଁ । ସ୍ନେହ ଯୁବତୀ ! ତାର ଆଖିରେ ବିଜୁଳି ଖେଳେ । ହସ ହସ ମୁହଁଟିରୁ ଶାନ୍ତି ସୁଧା ଝରେ । × × ଭୁଲ କରିଛନ୍ତି ! ମସ୍ତ ବଡ଼ ଭୁଲ ! ଘନ ଘନ ଦୀର୍ଘ ପ୍ରଶ୍ୱାସ

ହୁଇସିଲ୍ ବାଜିଲା, ଗାଡ଼ି ଚାଲିଲା ଫଁ ଫଁ ହୋଇ ଆଗକୁ। ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ଶୁଭ କାମନା କରି ହାତ ହଲାଇଲେ । ରେଣୁକା ହସ ହସ ମୁହଁରେ ସିଅଡ଼କୁ ଚାହିଁ ରହିଥାଏ।

ଗାଡ଼ି ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲିଲା ଭୁସ୍ ଭୁସ୍ ହୋଇ । ସୁରେଶ ବାବୁଙ୍କୁ ଲାଗିଲା, ସେ ଯେପରି ରେଣୁକାକୁ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ସେ ଗାଡ଼ି ଛାଡ଼ିବା ଆଗରୁ ରେଣୁକାର ମନରଖା କଥା, ତା ମୁହଁରୁ ବେଶ୍ ଅନୁମାନ କରିଛନ୍ତି, ସେ ପାଟଣା ଆସିବା ଦ୍ୱାରା, ତାର ମନରେ ତିଳେ ମାତ୍ର କଷ୍ଟ ନାହିଁ—ବରଂ ଭିତରେ ଭିତରେ ଆନନ୍ଦ; ତାର କଥା ଭିତରେ କେତେ ଛଳନା ପୂରି ରହିଛି । × × ଗାଡ଼ି ଚାଲିଛି ଆଗକୁ—ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଭାବନାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ— ସୀମା ନାହିଁ । ଗାଡ଼ି ଆଖି ଆଗରୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ—ଚାଲନ୍ତୁ ରେଣୁକା ଦେବୀ ! ରେଣୁକା ଆନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ କରି ଆଗେ ଆଗେ ମଟର ପାଖକୁ ଚାଲିଲା । ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ନିଜ ହାତରେ ମଟର ଦରଜା ଖୋଲି ଦେଲେ । ରେଣୁକା ତା' ଭିତରେ ପଶିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ମଟର ଷ୍ଟାର୍ଟ କରି ଆଗକୁ ଚଲାଇଲେ । ଦୁହିଁଙ୍କ ମନରେ ଉଛୁଳା ଆନନ୍ଦ ।

× × × ×

ପାଞ୍ଚଦିନ ପରେ । ରାତି ସାଢ଼େ ଦଶଟା । ସୁରେଶବାବୁ ଟୋଉରୁ ଫେରିଆଇ, ରାତିଟାରେ ମଟର ପାଇଁ ଫୋନରେ ନ ଡ଼ାକି ଗୋଟାଏ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ଘୋଡ଼ା ଗାଡିରେ ବସାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ପୁଷ୍ପାଙ୍ଗୀ ଚାକର ସେତେବେଳକୁ ଶୋଇ ଯାଇଥିଲେ, କେବଳ ବେହେରା ବାରଣ୍ଡାରେ ଖଣ୍ଡେ ଦଉଡ଼ିଆ ଖଟ ଉପରେ

ଶୋଇ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ହୋଇ ଗୀତ ବୋଲୁଥିଲା । ହଠାତ୍ ଘୋଡ଼ା ଗାଡ଼ି ଅଟକିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାବୁ ଆସିଲେଣି ବୋଲି ବେହେରା ଅଫିସ ଘର ଆଲୁଅଟା ଟିପି ଦେଇ ବାବୁଙ୍କୁ ଆସି ସଲାମ ଦେଲା । ସୁରେଶବାବୁ ଗାଡ଼ି ଉପରୁ ଜିନିସ ପତ୍ର ଆଣିବାକୁ କହି ଅଫିସ ଘରକୁ ପଶିଗଲେ । ତା ପରେ ସିଡ଼ି ଦୁଆର ମୁହଁ ଆଲୁଅ ଟିପି ସିଧା ଗଲେ ଉପରକୁ । ସବୁଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର । ଉପର ଶୋଇବା ଘରେ ହାତ ମାରି ଦେଖିଲେ କବାଟ ଆଉଜା ହୋଇଛି । ଭିତରକୁ ଯାଇ ଆଲୁଅ ଟିପିଲେ—ଘରଟା ଶୂନ୍ୟ । ରେଣୁକା ! ! ରେଣୁକା ଗଲେବ ଏତେ ରାତିରେ କେଉଁଠି ! ବିଦ୍ୟୁତ ବେଗରେ ତାଙ୍କ ଦେହରେ ବିଜୁଳି ଖେଳି ଯାଇ ରୋମ ଗୁଡ଼ା ଟାଙ୍କୁରି ଉଠିଲା । ମୁଣ୍ଡ ତାଙ୍କର ଘରି ଘରି ହୋଇ ଘୂରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାଙ୍କୁ ଦେଖା ଗଲା ସବୁଆଡ଼ ଅନ୍ଧାର । ଛାତି ଉଠୁଛି ପଡୁଛି ଖୁବ ଜୋରରେ ।

ପାଗଳଙ୍କ ପରି ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ଅଫିସ ଘରେ ବସି ଯାଇଁ ବଡ଼ କର୍କଶ ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ—ବେହେରା ?

ବିଚରା ବୁଢ଼ା ବେହେରାଟି ଡରରେ ଥର ଥର ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା—ଆଜ୍ଞା ?

—ମା' କାହାନ୍ତି ?

ଆଜ୍ଞା, କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି ମୁଁ କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଗରୁ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ମଟର ନେଇ ଆସିଥିଲେ, ମାଆ ସେଇ ମଟରରେ ବସି କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି । ଗଲେ ଆଗରୁ କହି ଯାଇଛନ୍ତି ଫେରୁ ଫେରୁ ତାଙ୍କର ଡେରି ହେବ । ମୋର ଅନୁମାନ ଶ୍ରୀକାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ବସି ଗପ ସପ ହେଉଥିବେ, ଯାଉଛି ହଜୁର ଡାକି ଆଣିବି ।

—ଚୁପ । ବାହାରେ ବସି ରହ ।

ବେହେରାଟି ଥର ଥର ହୋଇ ପରଦା ଟେକି ବାରଣ୍ଡାକୁ ଚାଲି ଆସିଲା ।

ରାତି ଏଗାର । ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଦେହ ଗରମ ହୋଇ-ଯାଇଛି; ରକ୍ତରେ ଲାଗିଛି ପ୍ରତିହିଂସାର ନିଆଁ । ରାକ୍ଷସୀ ! ବ୍ୟଭିଚାରୀ ! ଭାବନାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ, ସୀମା ନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ପଡ଼ିଥିବା ଖଣ୍ଡେ ଗୋଲାପୀ ଲଫାପାକୁ ଗୋଟାଏ ଖିଆଲରେ ଖୋଲିପକାଇ ଦେଖିଲେ ବିବାହ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର । ମଦନ ସହିତ ସ୍ନେହର ବିବାହ ! ଗୋକୁଳ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିଛି ଶୁଭ ବିବାହରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ।

ସ୍ନେହର ବିବାହ ! ସେହି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ଖଣ୍ଡିକ ବାରମ୍ବାର ପଢ଼ି ପଢ଼ି ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରଟା କାହିଁକି କେଜାଣି ଛୁଆଙ୍କ ପରି କହିଁ କହିଁ ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ତାଙ୍କ ଭିତରେ କିଏ କେଉଁଠି ବାଡ଼େଇ ପିଟି ହୋଇ ସ୍ନେହ, ସ୍ନେହ ହୋଇ କୁହାଟ ଛାଡ଼ି ଉଠିଲା—ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ଆଖିରେ ଲୁହ । ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ପାଇବାକୁ ଯାଇଁ, ପାଇଛନ୍ତି ନର୍କର ଯନ୍ତ୍ରଣା ।

ବିବାହର ତାରିଖଟାକୁ ଅନାଇଁ ଦେଇ ଗଣିନେଲେ ଆଜି ମଧୁ-ଶଯ୍ୟା ରାତି । ମଦନ ଆଉ ସ୍ନେହର ମଧୁ ମିଳନ । ସେହି ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ଭିତରେ ଝାପସା ହୋଇ ଆସି ଆଗରେ ନାଚି ଉଠିଲା, କେତେ ଦିନର ଅଦେଖା ମଦନ ଆଉ ସ୍ନେହର ଲାଗାଲାଗି ହୋଇ ଦୁଇଟି ସୁନ୍ଦର ମୁହଁ । ମନରେ ଅସୀମ ଆନନ୍ଦ—ମୁହଁରେ ପ୍ରାଣ ଉଚ୍ଛୁଳା ହସ ।

ସୁରେଶବାବୁ ଆଉ ତା’ ଉପରକୁ ଅନାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଅନ୍ତରଟା ହାହାକାର କରି ଉଠିଲା—ସେ ଅନୁଭବ କଲେ ସେ ଯେପରି ଅଧା ପାଗଳ ହୋଇ ଗଲେଣି । ତାଙ୍କ ଚାରିପାଖ କାନ୍ଥ ବାଡ଼ ଘର୍ ଘର୍ ହୋଇ ଘୂରୁଛି—ଉପର କଡ଼ି ଗୁଡ଼ାକ ରଟ୍ ରଟ୍ ହୋଇ ଯେଉଁପରି ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଓଲଟି ହୋଇ ପଡ଼ିବ ।

×   ×   ×   ×

……ଓହୋ ! ବାରଟା ଯେ ବାଜିଲା । ଯାଉଛି ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ, କ୍ଷମା କରିବେ । ମୋର ଏତେ ବେଳ ଯାଏ ବାହାରେ ରହିବା ଉଚିତ ହେଉନି, ଅନ୍ତତଃ ପୂଜାରୀ ଗୁରୁଙ୍କର ଗୁଡ଼ା କ’ଣ ଭାବିବେ ……

ସେ ଗୁଡ଼ା କ’ଣ ଭାବିବେ ! କିନ୍ତୁ ମୋର ମନର ଅବସ୍ଥା ଯଦି ବୁଝନ୍ତ ରେଣୁକା, ତାହାହେଲେ କଦାପି ମୋତେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ଛାଡ଼ି ଯାଇ ପାରନ୍ତ ନାହିଁ । ‥ ରେଣୁକା ମୋ କଥାରେ ଅପତ୍ତି ଉଠାଅ ନାହିଁ । ସୁରେଶ ତୁମର ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ । ତାକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କର । ମୋର ଟଙ୍କାର ଅଭାବ ନାହିଁ । ଆମେ ଚାଲିଯିବା ଅନେକ ଦୂରକୁ, ଯେଉଁଠି କି ଲୋକମାନଙ୍କର ବାଜେ ଅପବାଦ ପହଞ୍ଚି ପାରିବ ନାହିଁ । ସେଠାକୁ ଯିବାକୁ ବି ଲୋକଙ୍କର ଶଙ୍କା ନ ଥିବ …… ରେଣୁକା ଜାଣି ଜାଣି ମୋ ଜୀବନଟାକୁ ପୋଡ଼ିଜାଳି ଦିଅ ନାହିଁ । ମୋର କଥା ରଖ ।

ମୋତେ କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ, ଇମିତ ଆମେ ବେଶ ଅଛୁଁ । ମୁଁ ଜାଣେ ମୋତେ ଖୁବ ଭଲ ପାଅ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ

ଅଉ ଉପାୟ ନାହିଁ । ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଚାଲିଆସିବାର ମୋର ସାହସ ନାହିଁ । ଥରେ କହିଲି ପରା ଆମେ ଇମିତ ଖୁବ୍ ଭଲରେ ଅଛେଁ । ଅଉ କାହିଁକି ... ...

ରେଣୁକା ଉଠି ଠିଆ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ଅଶ୍ରୁସଜଳ ନୟନରେ ରେଣୁକାକୁ ନିଜ ବକ୍ଷର ଭିତରକୁ ଟାଣିନେଇ ରେଣୁକାର ଗୋଲାପୀ ଅଧରରେ ମୁହଁ ଲଗାଇଲେ ।

× × × ×

ଠନ୍ ଠନ୍ ହୋଇ ବାଜିଲା ବା'ର । ......

ସୁରେଶବାବୁ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କାନ୍ଥ ଘଣ୍ଟାକୁ ଅନାଇ ଦେଲେ ମିନିଟ୍ କଣ୍ଟାଟା ଠିକ୍ ଠିକ୍ କରି ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲିଛି । ପାଗଳଙ୍କ ପରି ଆଲମାରିରୁ ଗୋଟାଏ ଛୁରି ଝାଣି ଆଣିଲେ । ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଛୁରି—ତା' ପରଶରେ କାହାରି ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ଛୁରିଟାର ଧାରକୁ ନିଜ ହାତରେ ଥରେ ପରୀକ୍ଷା କରି ନେଲେ । ତାଙ୍କ ଛାତିଟା ଧପ୍ ଧପ୍ ହେଲା ଅତୁଟ ଜୋରରେ ନିଶ୍ୱାସ ଚାଲିବାକୁ ଲାଗିଲା । ଭିତରେ ପ୍ରତିହିଂସାର ରାକ୍ଷସ ତେଜି ଉଠିଛି—ଆଖିରେ ନାଚି ଉଠିଲା—ରକ୍ତ, ଟାଟ୍କା ରକ୍ତ ।

ରେଣୁକା ! ! ରାକ୍ଷସୀ, ପିଶାଚୀ ! ଯେଉଁ ଆଖି ଦି'ଟାର ଚାହାଣୀର ମାୟାଜାଲରେ ଭୁଲି ଆଜି ଯାଏ ସେ ମରୀଚିକା ପଛରେ ଦୌଡ଼ି ଦୌଡ଼ି କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ସେ ଦି'ଟାକୁ ଖୋଳି ଫୋପାଡ଼ି ଦେବେ । ଯେଉଁ ଗଳା ଚାରିପାଖରେ ହାତ ଭିଡ଼ି ସ୍ୱର୍ଗସୁଖ ପାଉଛନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁଭବ କରୁଥିଲେ ସେ'ଟା ଟଣ୍ଡି ସାଙ୍ଗରୁ ଅଲଗା କରିଦେବେ । ଅଉ ଶ୍ରୀକାନ୍ତ ? ତାର ମଧ୍ୟ ରକ୍ଷା ନାହିଁ । ପରଦା ଠେଲି ବାରଣ୍ଡାକୁ ଦ୍ରୁତ ବେଗରେ ଚାଲି

ଆସିଲେ । ବାରଣ୍ଡା ଉପରୁ ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ଜଣାଗଲା କିଏ ଯେପରି ତାଙ୍କୁ ପଛରୁ ଟାଣି ଧରୁଛି । ପଛକୁ ଅନାଇ ଦେଲେ, କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ ଖେୟାଲରେ ପୁଣି ବାରଣ୍ଡାକୁ ଉଠି ଆସିଲେ । ବାରଣ୍ଡାରେ ଏପାଖ ସେପାଖ ବୁଲି ଭାବନାର ଅଦଳ ବଦଳରେ ଭାବି ଚାଲିଲେ—ମରିବେ ! ! ... ... କିନ୍ତୁ ନିଜର ଭବିଷ୍ୟତ ! ଫାଶି ! ଆଖି ଆଗରେ ନାଚି ଉଠିଲା—ଫାଶି ଖୁଣ୍ଟ—କଳା ପରଦା...ଶେଷ । ଅନ୍ତର ଭିତରେ କିଏ କେଉଁଠି ବାରମ୍ବାର ବାଧା ଦେଲା, ନା' ଏଥିରେ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ—ଏଥିରେ କାହାର କିଛି ଉପକାର ହେବାକୁ ନାହିଁ । ସେ ନିଜେ ନିଜର ଜାତୀୟତା ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ପରର ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତାରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇକି ନର୍କର ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଉଛନ୍ତି ସେକଥା ଦୁନିଆକୁ ଆଉ ଦେଖାଇ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଭୁଲ ! ତାଙ୍କ ଭଳି ଭୁଲ, ତାଙ୍କ ଭଳି ନୀଚ କାର୍ଯ୍ୟ କେହି କେବେ କରି ନାହିଁ କି କରିବ ନାହିଁ । ନିଜର ବୃଦ୍ଧ ବାପ ମା'ଙ୍କୁ ସେ କି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଦେଇ ନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ କ'ଣ ମୋଠାରୁ ଏଇଆ ଆଶା କରିଥିଲେ ! ! ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଘୂରିଗଲା-ଛାତିଟା ଫାଟି ଯିବା ଭଳି ଲାଗିଲା—ଆଖି ଆଗରେ ନାଚି ଉଠିଲା ବାପା ମାଆଙ୍କର ଲୋତକପୂର୍ଣ୍ଣ ଶୁଖିଲା ମୁହଁ ଦୁଇଟି । ସେ ଦିନ ନିଜର ବାପା, ତାଙ୍କର ବିବାହ ନେଇ କେତେ ବୁଝାଇ କହିଲେ, "ପିତା ପୁତ୍ରର ଅମଙ୍ଗଳ ଚାହେଁ ନାହିଁ ।" ସେ ତାହା ମାନି ନାହାନ୍ତି । ଏଇକ୍ଷଣି ଉପାୟ । ତାଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ କ୍ଷମା ମାଗିବା ।

ଆଉ ରେଣୁକା । ତାର ଭୁଲ କଣ ? ଏଇ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତା ହିଁ, ତାକୁ ନର୍କର ବାଟ ଦେଖାଇଛି । ତାକୁ ମାରିବେ

ଲବ ! କିଛି ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ଭଲ ଭୁଲ ହୁଏ ତ ସେ କରିଥିବ । ତାକୁ ସେଥିପାଇଁ ଦୁଃଖ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ—ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ ଅତୀତର ଭୁଲକୁ ସଜାଡ଼ି ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ସେ ଦୁନିଆକୁ ଦେଖାଇଦେବେ ମଣିଷ ଭୁଲ ବାଟରେ ଯାଇ କିପରି ନର୍କର ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ କରେ—ସେ ଦୁନିଆକୁ ଦେଖାଇଦେବେ ନିଜର ଜାତୀୟତା କେଡ଼େ ବଡ଼, ନିଜର ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତା, ହିନ୍ଦୁର ଆଚାର ରୀତ ନୀତ କେଡ଼େ ଉଚ୍ଚ !! କି ମହାପ୍ରାଣ ! କି ଗୌରବମୟ ।

ସେ ଭୁଲ ବାଟରେ ଅନେକ ଦୂର ଆଗେଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ଆଉ ଆଗେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, ଫେରି ଆସିବେ । ସେହି ଗୋକୁଳଙ୍କୁ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା ମାଗି ସ୍ୱର୍ଗରପଥ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବେ ।

ଗୋଟାଏ ବାଜିଲା । ତଥାପି ରେଣୁକା ବି ଆସିଲା ନାହିଁ । ସୁରେଶବାବୁ ପୁନର୍ବାର ଅଫିସ ଘରକୁ ପଶିଯାଇ ଚୁରୁଟଟାକୁ ଆଲମାରି ଭିତରେ ରଖିଦେଇ ଚେୟାର ଖଣ୍ଡେ ଟାଣି ବସି-ରହିଲେ । ମିନିଟ କଣ୍ଟାଟା ସେମିତ ଟିକ୍ ଟିକ୍ ହୋଇ ଆଗକୁ ମାଡ଼ି ଚାଲିଛି ।

ମଟର ଘର୍ ଘର୍ ହୋଇ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଅଟକିଗଲା—ରେଣୁକା ଦେବୀ ଅଫିସ ଘର ପରଦା ଟେକି ଭିତରକୁ ପଶିଗଲା-କ୍ଷଣି ଦେଖିଲେ ସୁରେଶବାବୁ ବସିଛନ୍ତି ! ସୁରେଶବାବୁ ନୀରବ ! ରେଣୁକା ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲା କ୍ଷଣି ତାର ଅନ୍ତର ଥରି ଉଠିଲା—ମୁଣ୍ଡ ଘୂରି ଗଲା । ଅବାକାବା ହୋଇ ଦଣ୍ଡେ ନୀରବ ରହି, ଅତି ନରମ ଗଳାରେ କହିଲା—କ୍ଷମା କରିବେ ମୋତେ । ଆପଣ ଆଜି ଫେରିବେ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣି ନାହିଁ । ନାରୀ ମଙ୍ଗଳ ସମିତର କାର୍ଯ୍ୟ-କ୍ରମ ଠିକ କରୁ କରୁ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁଙ୍କ ଘରେ ଡେରି ହୋଇଗଲା ।

ରେଣୁକା ଏତକ କହି ଚୁପ ହୋଇ ବସି ରହିଲେ ।

ସୁରେଶବାବୁ କିଛି ସମୟ ନୀରବ ରହି ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲେ—ବେଶ ଭଲ କଥା, ନାରୀର ମଙ୍ଗଳ ନା ନାରୀର ଅମଙ୍ଗଳର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ । ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ମୁହଁରେ ସରସତା ନାହିଁ—ବିଷାଦର ମଳିନ ଛାୟା ଘୋଟି ଯାଇଛି ।

ରେଣୁକା ଥର ଥର ଗଳାରେ କହିଲେ—ରାଗିଛନ୍ତି ! ମୋତେ ଏଥର କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ । ଏ ଭୁଲ ଆଉ କେବେ ହେବ ନାହିଁ ।

ନା, ଭୁଲଭାଲ କଥା ମୁଁ କିଛି କହୁ ନାହିଁ । ମୋ ଦେହଟା ଆଦୌ ଭଲ ନାହିଁ । ବାହାରେ ଖଣ୍ଡେ ବିଛଣା ପାରି ଦେବା ପାଇଁ କୁହ । ମୋତେ ପୁଣି କାଲି ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାମ ମୋର ଶେଷ ହୋଇ ନାହିଁ । ବାଟରେ କେବଳ କେତେ ଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଛି ।

କିଛି ଖାଇବେ ନାହିଁ—ରେଣୁକା ଅତି ଡ଼ର ଡ଼ର ପଚାରିଲେ । ନା—ଖାଇଛି; ଖାଇବା ଦରକାର ନାହିଁ ।

× × × ×

ରାତି ଗଭୀର, ତଥାପି ରେଣୁକା ଆଖିରେ ନିଦ ନାହିଁ । ତାର ଦୁର୍ବଳ ମନଟା ସନ୍ଦେହରେ ତାକୁ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଡରାଉଛି ଯେମିତି ଆଉ କୌଣସି କଥା ସୁରେଶବାବୁଙ୍କୁ ଅଜଣା ନାହିଁ । ସେ ସବୁ ଦେଖିଛନ୍ତି—ସବୁ ଜାଣିଛନ୍ତି । ଏ କଥା ଭାବିଲାବେଳେ ତା ମୁଣ୍ଡ ଘୂରି ଯାଏ, ଚାରିଆଡ଼ ଦିଶେ ଅନ୍ଧାର, ଛାତିଟା ଦମ୍ ଦମ୍ ପଡ଼େ । ଆଖିରେ ଲୁହ ଢଳେଇ ଆସେ । ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ! କେତେ ତାକୁ ଭଲ ପାଆନ୍ତି । ଦେଖିଲେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ମୁହଁରେ

ହସ ଫୁଟି ଉଠେ । କିନ୍ତୁ··· ···ଆଜି ଏ କ'ଣ ? ପାଞ୍ଚଦିନ ପରେ ହସ ଖୁସି ତ ଦୂରର କଥା, ମୁହଁ ଟେକି ବି ଚାହୁଁ ନାହାନ୍ତି !

× × × ×

ଦୁଇ ଦିନ ପରେ । ସୁରେଶବାବୁ ଘରୁ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ରେଣୁକା ମନରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ବି ସୁଖ ନାହିଁ । ଖାଇବା ପିଇବା ମଧ୍ୟ ସେହି ଭଳି । ଚାରିଟା ବାଜିଲେ ସମୁଦ୍ର କୂଳ ଆଉ ଆଉ ଭୁଲିଯାଏ ନାହିଁ । ବିଛଣାଟିର ପଡ଼ି ରହି ଭାବି ଚାଲିଥାଏ ପଛ ଜୀବନର କଥା । ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ବେଳେ ବେଳେ ଆସିଲେ ରେଣୁକା ଜାଣି ଜାଣି ଆଖି ବୁଜି କରି ଲେଉଟାଇ ଶୁଏ । ଶ୍ରୀକାନ୍ତ-ବାବୁ କେତେ କଣ ପଚାରିଲେ—ପଦେ କଥାରେ ଉତ୍ତର ଦିଏ, ଦେହ ଭଲ ନାହିଁ, ଆପଣ ଯାଆନ୍ତୁ, ମୁଁ ଟିକିଏ ଶୁଏ ।

··· ··· ···

ସେ ଦିନ ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ଦଶଟା । ବେହେରା ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆ ହୋଇ ଡ଼ାକିଲା—ମା' ଚିଠି ନିଅନ୍ତୁ । ରେଣୁକା ତର ତରରେ ହୋଇ ଉଠି ପଡ଼ି ବେହେରା ହାତରୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ନେଇ ଖୋଲି ପକାଇଲା । ସୁରେଶବାବୁ ଦେଇଛନ୍ତି—

ରେଣୁକା,

ଦୁନିଆକୁ ତୁମେ ବୋକା ବନାଇବାକୁ ଖୁବ୍ ଚେଷ୍ଟା କରିଛ, କିନ୍ତୁ ଦୁନିଆ ଏଡ଼େ ବୋକା ନୁହେଁ—ବୋକା ବନାଇ-ବାର ଗୋଟାଏ ସୀମା ଅଛି । ମୁଁ ପ୍ରଥମରୁ ତୁମକୁ କେତେ ଭଲ ପାଇଥିଲି ଆଉ ଏଇକ୍ଷଣି କେତେ ଘୃଣା କରୁଛି, ସେ ଦୁଇକଥାକୁ ମିଶାଇଲେ ଆଖିରେ ମୋର ଲୁହ ଆସେ । ତୁମର ରୂପର

ମୋହରେ, ତୁମ କଥାର ମାୟା ଛାଇରେ ମୁଁ ପୋଡ଼ି ଜଳି ମରଛୁ । କିନ୍ତୁ ସେଥିପାଇଁ ତୁମର ଦୋଷ ମୁଁ ଦେଉ ନାହିଁ । ସେଟା ଏ ଅଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ଦୀକ୍ଷାର ଦୋଷ ।

ଛାଡ଼ ସେ କଥା—ଚାକିରିଟାକୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଛୁ । ମୁଁ ଏଇ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ-ଯାତ୍ରା ପଥରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟିଆ ଷ୍ଟେସନରେ ବସି ଏଇକ୍ଷଣି ତୁମର କଥା ଭାବୁଛୁ । ମୋର ମନର ଅବସ୍ଥା ଏଇକ୍ଷଣି କ'ଣ ସେ କଥା ଭାବୁଛୁ । ମୋର ମନର ଅବସ୍ଥା ଏଇକ୍ଷଣି କ'ଣ ସେ କଥା ତୁମେ କଦାପି ବୁଝିପାରିବ ନାହିଁ । ହେଇ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ମେଲ୍ ଆସିବାର ପ୍ରଥମ ଘଣ୍ଟା ବାଜିଲା । ମନ ହେଉଛୁ ଆଉ କେଇଟା ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପରେ ରେଲ୍ ଚକ ତଳେ ବେକଟାକୁ ଦେଇ ସବୁ ଭାବନା ସବୁ ଦୁଃଖରୁ ମୁକ୍ତି ପାଆନ୍ତି......କିନ୍ତୁ ବିବେକଟା ଚାହିଁକି ସେ କଥାରେ ରାଜି ନୁହେଁ—ହୁଏ ତ ମୁଁ ବଞ୍ଚିରହି ମୋର ଜୀବନଟାକୁ ସୁଧାରିବି—ଏବଂ ମୋର ସେହି ଅତି ପ୍ରିୟ ସାଥୀ ଗୋକୁଳର 'କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର' ଭିତରେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ମୋର ଜୀବନର ଇତିହାସ, ମୋର ପରି ହତଭାଗାଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଗାଇ ବୁଲିବି । ମୋ ଅଡୁ ତୁମ ପ୍ରତି କିଛି ତ୍ରୁଟି ହୋଇନାହିଁ । "

—ସୁରେଶଚନ୍ଦ୍ର—

ରେଣୁକା ଚଉଠି ଖଣ୍ଡିକ ପଢି କହିଁ କହିଁ ହୋଇ ବାନ୍ଧ ଉଠିଲା । ତାକୁ ଜଣା ଗଲା ଘର ଦ୍ୱାର ଯେପରି ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ବୁଲୁଛୁ, ସେ ଅଉ ଠିଆ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଚଉଠି ଖଣ୍ଡିକ ଛାତି ଉପରେ ଚାପି ରଖି, ଖଟ ଉପରେ ନିର୍ବାକ ହୋଇ ପଡ଼ି-ରହିଲା । ତାର ଆଖି ଆଗରେ ଖାଲି ନାଚି ଉଠିଲା ହେଇ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ମେଲ୍ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ଛୁଟିଛୁ । ସୁରେଶବାବୁ ଦେଇଛନ୍ତି ରେଲ୍ ଲାଇନ ଉପରେ ନିଜର ବେକ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ମେଲ୍ ମାଡ଼ି ଆସୁଛୁ...

ଆଉ ପଲକେ ମାତ୍ର ଓଃହୋ···ରେଣୁକା ହାତକୁ ମୁଠା ମୁଠା କରି ଡକଅଠାକୁ ଜାକି ଧରିଲା ।

× × × ×

'କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର' । ସନ୍ଧ୍ୟା । ଜହ୍ନ ସୁନ୍ଦରଆଡେ ବାହାରି ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ମଦନ ପୋଖରୀ ଉପର ବେଞ୍ଚ ଉପରେ ବସି ଅନନ୍ତ ଆକାଶ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଛି । ସ୍ନେହ ପାଖ ରଜନୀଗନ୍ଧା ଗଛରୁ ଦି' ଡଣ୍ଟା ଫୁଲ ଛିଣ୍ଡାଇ, ମଦନ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ଯାଇ ଖୁସି ହୋଇ କହିଲା—ମୋ' ରାଣ ପକାଅ, ଗୋଟିଏ କଥା ପଚାରିବି; କହିବ ?

ମଦନ ସ୍ନେହକୁ ନିଜ କୋଡ଼ ପାଖକୁ ଠିଆ କରାଇ, ତାର ଡାହାଣ ହାତର ପାପୁଲିକୁ ନିଜ ହାତ ମୁଠା ଭିତରେ ରଖି ସାଉଁଳି ସାଉଁଳି ସ୍ନେହର ସୁନ୍ଦର ମୁହଁଟି ଆଡ଼େ ଅନାଇ ମୁରୁକି ହସି କହି—ଇମିତ କି କଥା, କୁହ ? ସ୍ନେହ ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ରହି ରହି କହିଲା—ସତ କହିଲ ସେଦିନ କାହିଁକି ତମ ମୁଣ୍ଡ ବଥାଉ ଥିଲା ? ସେଭଳି ମୁଣ୍ଡ ବଥା ଅଜିକାଲି କାହିଁକି ତ ଦିନେ ହେଲେ ହୁଏ ନାହିଁ ? ମଦନ ହସି ହସି ସ୍ନେହକୁ ନିଜ କୋଡ଼ ଉପରକୁ ଟାଣି କହିଲା—କାହିଁକି ବଥାଉଥିଲା କହିବି ଶୁଣ ?

···ନା, ନା, ତୁମେ କହୁନା ?

···ମୁହେଁ ମୁହେଁ କହିଲେ ତୁମେ ବୁଝି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ମଦନ ସ୍ନେହକୁ ନିଜ କୋଡ଼ ଉପରେ ବସାଇ ତାର ମୁହଁ-ଟିକୁ ହାତରେ ଧରି କହିଲା—କହିବି ପରା, ତମେ ଜହ୍ନ ଆଡ଼କୁ ଅନାଅ । ହଲ ଚଲ ହେବନାହିଁ ।

ସ୍ନେହ ମୁରୁକି ହସି ଜହ୍ନ ଆଡ଼େ ଅନାଇଲା ।

ମଦନ ହଠାତ୍ ସ୍ନେହର ଦୁଇ ଗାଲରେ ଦୁଇଟି ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ କହିଲା—ଆଖି ଖୋଲ—ଶୁଣିଲ ? ବୁଝିଲ ?

ସ୍ନେହ ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ସଳଖି ବସି ମୁରୁକି ହସି କହିଲା—ତମେ ଭାରି ଦୁଷ୍ଟ··· ।

ଫୁଲ ମୁଠାଏ କେଉଁଠୁ ଉପରେ ଓଜାଡ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା, ସ୍ନେହ ଚମକି ପଡ଼ି ମଦନ ପାଖରୁ ଉଠି ଆସି ଚାରିଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଦେଲା, ଆଉ କେହି ନୁହେଁ, କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଭିତରେ କାମ କରୁଥିବା ଏକ ଝିଅ ତାର ସାଥୀ କେମା । ସ୍ନେହ ତା' ପାଖକୁ ଚାଲି ଯାଇ ତାକୁ ହଲାଇ ଦେଇ କହିଲା—ତୁ ବି ଆଜିକାଲି ବଡ଼ ପିଅଣୀ ହୋଇଗଲୁଣି !

କେମା ମୁହଁରେ ହାତ ଦେଇ କହିଲା, ଏଠି ଯମୁନା କୂଳରେ ତ ଲୀଳା ଲଗିଛି । ମୁଁ ସିଆଡ଼େ ଯାଉଛି କେଉଁଠି ! ଗୋକୁଳବାବୁ ଠାକୁରଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ତମକୁ ଆଉ ମଦନବାବୁଙ୍କୁ ତାହିଁକି ଡ଼ାକୁଛନ୍ତି ।

ସ୍ନେହ ମଦନବାବୁଙ୍କୁ ଆସିବାକୁ କହି ନିଜେ କେମା ଆଗେ ଆଗେ ଆସିଲା । ଟିକିଏ ପରେ ମଦନବାବୁ ସେଇଠି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ।

ରାତି ଅଠଟା, କିଛି ସମୟ ଏଣୁତେଣୁ ଗପସପ ପରେ, ଗୋକୁଳବାବୁ, ସ୍ନେହ, ମଦନ ଆଉ ସେଠି ବସିଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ-ମାନଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ କହିଲେ—'ପତିତପାବନ' ଆଜି ଠିକ୍ ହସିଲା ପରି ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ମନରେ ଆଜି ଭାରି ଆନନ୍ଦ ।

ସମସ୍ତେ କହିଲେ—ହଁ, ଠିକ୍ ହସିଲା ପରି ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି ।

ଗୋକୁଳ ସ୍ନେହ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ଡାକିଲେ—ସ୍ନେହ ?

... ...ଅଜ୍ଞା ?

ଠାକୁରଙ୍କ ମନରେ ଆଜ ଆନନ୍ଦ, ମୋ ମନରେ ତା'ଠ
ବେଶି ଆନନ୍ଦ—ମୁଁ ଏବେକ୍ଷଣି ଯାହା କହିବ, ତୁ କିଛି ନ ଭାବ
ଖୁବ ଆନନ୍ଦର ସହିତ ତା ଗ୍ରହଣ କରିବୁ ।

ସ୍ନେହ ମୁଣ୍ଡ ଝୁଙ୍କାଇଲା ।

ଗୋକୁଳବାବୁ ପାଖରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ଷ୍ଟେମ୍ପ କାଗଜ
ବିଡ଼ାଟି ଠାକୁରଙ୍କ ପାଦତଳେ ଛୁଆଇଁ ଆଣି ସ୍ନେହ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ
ଦେଇ କହିଲେ—ସ୍ନେହ, ଏତେ ଦିନଯାଏ ଏ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତିବାଡ଼ି
ମୋର ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତିରୁ ଠାକୁରଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ଏ
ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିବାଡ଼ି ତୋର ଆଉ ମଦନର । ମୁଁ କେବଳ ତୋର
ମୁଖରେ ସାରାଦିନ ଖୁସିର ହସ ଦେଖି ଦିନ କଟାଇବି । ମୁଁ ଏଠି
ସ୍ୱର୍ଗସୁଖର ଏକ ସତ୍ତା ଅନୁଭବ କରି ଏ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଖୋଲିଛି
ମୁଁ ଏଠି ଅଶାନ୍ତିର ବୀଜ ପୋତିଦେବି ନାହିଁ । ମୁଁ ରହିବି ଚିରଦିନ
ଅବିବାହିତ । ତୁମର ଆନନ୍ଦରେ ମୋର ହେବ ଯଥେଷ୍ଟ ଆନନ୍ଦ ।

ସ୍ନେହ ମୁହଁ ପୋତି ତଳକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା । ମଦନ କହିଲା—
ନା ଭାଇ ! ତା ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଗୋକୁଳବାବୁ ମଦନର ହାତଧରି ପକାଇ କହିଲେ,
ମୋର ଆନନ୍ଦରେ, ତୋର ଦୁଃଖ ଦେବା ଆଦୌ ଉଚିତ ନୁହେଁ ।
ମୁଁ ବେଶ ଶାନ୍ତିରେ ଅଛି ।

ମଦନ ଆଉ କିଛି କହିପାରିଲା ନାହିଁ ।

× × × × ×

ତହିଁ ଆର ଦିନ, ଗୋକୁଳ, ମଦନ ଦାଣ୍ଡ ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି

ଟପଟପ ହେଉଛନ୍ତି ଡାକ ପିଅନ ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଗୋକୁଳବାବୁଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ଗୋକୁଳବାବୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଖୋଲି ତଳକୁ ଅନାଇ ଦେଲେ 'ସୁରେଶ' ! ବଡ଼ ଆଗ୍ରହରେ ମଦନଙ୍କୁ ଶୁଣାଇ ପଢ଼ିଲେ ।

ପ୍ରିୟ ଗୋକୁଳ,

ଏ ଚିଠି ଖଣ୍ଡି ପଢ଼ି ଯେତିକି ବିସ୍ମିତ ହେବୁ, ସେତିକି ମଧ୍ୟ ଖୁସି ହେବୁ । କାରଣ ଏ ଖଣ୍ଡ ମୋର ଶିକ୍ଷା, ସଭ୍ୟତା, ଓ ଅଭିମାନର ଶେଷ ପରିଣତିର ଚିଠି । ମୁଁ ସ୍ୱର୍ଗର ପଥ ଭାବି ନର୍କ ପଥରେ ଅଦ୍ଭୁତ ଢନ ଦୌଡ଼ିଥିଲି । ଏବେ ମୁଁ ନିଜର ଭୁଲ, ନିଜେ ବୁଝିଛି । ନିଜର ଧର୍ମ, ଆଚାର; ରୀତିନୀତିକୁ ଘୃଣା କରି, ଏ ନିନ୍ଦ୍ୟ ଜୀବନରେ କି ଦଣ୍ଡ, କି ଅଶାନ୍ତି ପାଇଛି ତାହା ମୋ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ବୁଝି ପାରିବ ନାହିଁ । ମୋ ଜୀବନ ନଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଇସ୍ତଫା ଦେଇଛି—ମୋର ଘର ସଂସାର ପୋଡ଼ି-ଜଳି ଯାଇଛି । ଯେଉଁ ରୂପକୁ ମୁଁ ଶାନ୍ତିସୁଧାର ଆଧାର ବୋଲି ଭାବିଥିଲି, ତାହା ଏ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ଦ୍ୱାରା । ତାହାର ଭିତର ମଧ୍ୟରେ ଏତେ ଯେ ଜଞ୍ଜାଳ ହୋଇଛି—ସେ ଚେତନା ଏବେ ମୋର ଆସିଛି । ତୁ ମୋର ଚିଠିରୁ ବେଶ ସବୁ ବୁଝିପାରିବୁ । ମୁଁ ଘର ଛାଡ଼ି ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠୁ ନିରୁଦ୍ଦେଶ ହୋଇ । ମରିବାକୁ ଭାବିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ମୁଁ ମରିବି ନାହିଁ । ତୋର ଭଲ ମୁଁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗେ ଚାହିଁବି । ମୋତେ କ୍ଷମା କର ଗୋକୁଳ, ମୁଁ ଯେବେ ତୋ ପାଖକୁ କେବେ ଫେରିବି ତାହାହେଲେ ମୋତେ ଟିକିଏ ସେଠି ସ୍ଥାନଦେବୁ । ମୁଁ ସେଠି ମଳମୂତ୍ରିଆଙ୍କ ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରି ମୋ ଜୀବନ ସାର୍ଥକ କରିବି । ବିବାହ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ର ପାଇଛି । ସେହି ଦିନହିଁ ମୋର

ସଂସାର ଛାଡ଼ିଯୋଡ଼ି ଯିବାର ଶେଷ ମୁହୂର୍ତ୍ତ । ମଦନ ଆଉ ସ୍ନେହକୁ ମୋର ଅନ୍ତରର ଆଶୀର୍ବାଦ ଜଣାଇବୁ । ବାପାଙ୍କୁ ଖବର ଦେବୁ, ମୋତେ କ୍ଷମା ଦେବାକୁ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇବୁ ।'

ତୋର
— ସୁରେଶ —

ମଦନ ଗୋକୁଳ ହାତରୁ ସେ ଚିଠି ଖଣ୍ଡ ଟାଣି ନେଇ ପୁନର୍ବାର ପଢ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲା । ସ୍ନେହ ଝରକା ଆରପାଖରେ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ସବୁ ଶୁଣି ସାରିଥିଲା । ଗୋକୁଳ ବଡ଼ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଲା—ଠିକଣା ଜଣା ଥିଲେ, ଏଇକ୍ଷଣି ଯାଇଁ ତାକୁ ନେଇ ଆସନ୍ତି । ମଦନ କହିଲା;-ଗାଡ଼ିରୁ କେବଳ ଏ ଚିଠି ଖଣ୍ଡ ଦେଇଛନ୍ତି, ...ଦୁଇଜଣ କ୍ଷଣକାଳ ନୀରବ । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ସ୍ନେହ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ମଦନ ହାତରୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲା । କେତେବେଳକେ ଗୋକୁଳ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ବାସ ମାରି କହିଲା—ପତିତପାବନ ଇଚ୍ଛା । ସୁରେଶ ନିଶ୍ଚୟ ଠାକୁରଙ୍କ ଦୟାରୁ ଏଠାକୁ ଫେରି ଆସିବ ।

ଚିଠି ପଢ଼ିସାରି ସ୍ନେହ ଗୋକୁଳ ପଛପଟେ ଠିଆ ହୋଇ—ବଡ଼ ମିନତି ହୋଇ କହିଲା—ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଏବକ୍ଷଣି ଅଦୌ ଭଲ ନ ଥିବ; ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଯାଇଁ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ ଏଠାକୁ ନେଇ ଆସିଲେ କିମିତି ହୁଅନ୍ତା ?

ଗୋକୁଳବାବୁ ଟିକିଏ ହସି କହିଲେ—ପାଗଳ ! ସେ ବଡ଼ଲୋକର ଝିଅ, କୌଣସି କଥାର ଅଭାବ ନାହିଁ । ପୁଣି ଅଧୁନିକା,

ତାର ପାଇଁ ସୁରେଶ ଚାଲି ଯାଇଛି । ତୁ ତାକୁ କଣ ବୁଝାଇବୁ, ତାର ନିଜର ଭୁଲ ସୁରେଶ ଭଲ ଯେ ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିଜେ ନ ବୁଝିଛି ।

ସ୍ନେହ ନୀରବ ରହିଲ ।

× × ×

ରେଣୁକା ଅନେକକ୍ଷଣ ବିଛଣା ଉପରେ ନିଃସ୍ତବ୍ଧ ହୋଇ ପଡ଼ିରହି ଯେତେବେଳେ ଆଖି ଖୋଲି ଅନାଇଲା, ସେତେବେଳେ ତାକୁ ଜଣାଗଲେ, ଦୁନିଆଟା ଯେପରି ଭାଙ୍ଗି ଚୁର ଚୁରମାର ହୋଇଯାଇଛି, ଆଜି ସେ ସେହି ଭଙ୍ଗାରୁଜା ସଂସାର ଭିତରେ ପଡ଼ିଛି ଖଣ୍ଡିଆ ଖାବଡା ହୋଇ ମୁମୂର୍ଷୁ ଅବସ୍ଥାରେ, ଏକା । କେହି ସାହା ଭରସା ନାହିଁ ।

ରେଣୁକା ଧରିଥିବା ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକୁ ଅନାଇ ଦେଲା, ସେ ଖଣ୍ଡିକ ତା' ପାଖରେ ନାହିଁ । ଏ ଘରକୁ ତାହାହେଲେ କିଏ ଆସିଥିଲା । ରେଣୁକା ଡ଼ାକିଲା—ଠାକୁରାଣୀ ? ବେହେରା ?

ବୁଢ଼ା ବେହେରାଟି ଅନେକ ବେଳୁ ଏ ସବୁ ଦେଖି ଅବାକାବା ହୋଇ ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି ରହିଥିଲା, ରେଣୁକା ଡ଼ାକରେ ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆ ହୋଇ ଉତ୍ତର ଦେଲା—କଣ ମା' ।

ଏ ଘରକୁ କିଏ ଆସିଥିଲା ?

—ଏଇ ଅଳ୍ପ ସମୟ ହେବ, ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ଆସିଥିଲେ, ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପୁଣି ଫେରିଗଲେ । ରେଣୁକା ଟେବୁଲ ଉପରକୁ ଅନାଇଲା— ଚିଠି ଖଣ୍ଡ ଥୁଆ ହୋଇଛି । ତାହାହେଲେ ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ଏଖଣ୍ଡ ପଢ଼ି, ଏଠି ରଖି ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି । ଯା' ବେହେରା । ଶ୍ରୀକାନ୍ତ ବାବୁଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଡ଼ାକି ଆଣ ?

ରେଣୁକା ନିର୍ବାକ ହୋଇ ଝରକା ବାଟେଦେଇ ଚାହିଁ ରହିଲା ଅନନ୍ତ ସମୁଦ୍ର ଆଡ଼େ ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ବେହେରା ଫେରି ଆସି ଡାକିଲା ମା, ଶ୍ରୀକାନ୍ତବାବୁ ଚିଠି ଦେଇଛନ୍ତି ନିଅନ୍ତୁ ।

—ଆସିଥିଲେ ନାହିଁ !

...ମୁଁ ଡାକିଲି, ସେ କହିଲେ ତୁ ଏ ଚିଠି ନେଇ ଚାଲିଯା ।'

ରେଣୁକା ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଫିଟାଇ ପକାଇଲା ।

ରେଣୁକା,

ତୁମ ଦୁଃଖରେ ମୁଁ ସମବେଦନା ଜଣାଉଛି । କିନ୍ତୁ ଏଇକ୍ଷଣି ମୋର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ମୁଁ ଦୁନିଆକୁ ଭୁଲି ତୁମକୁ ଡାକୁଥିଲି, ସେତେବେଳେ ତୁମେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କଲନାହିଁ, ଏବେ ତୁମ ନାମରେ ତୁମର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରିୟବନ୍ଧୁଙ୍କଠାରୁ ମଧ୍ୟ ଅନେକ କଥା ମୁଁ ଶୁଣି ପାରୁଛି...ମୁଁ ଏ କଥା କହିଲି ବୋଲି ମୋତେ କ୍ଷମା ଦେବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ଯାଇ ସୁରେଶବାବୁ ଫେରି ଆସିବା ପାଇଁ କିଛି ଗୋଟାଏ ଉପାୟ କରିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜମିଦାରୀ ବିଷୟ ନେଇ କେତେକ ଗୋଳମାଳ ଥିବାରୁ ସେଠାରୁ 'ତାର' ପାଇ ବର୍ତ୍ତମାନ ମୋତେ ଯିବାକୁ ହେବ । ମଟର ଠିକ ହେଲାଣି । ମୁଁ କେଇଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଫେରି ଆସିବି । କ୍ଷମା କରିବ ।

—ଶ୍ରୀକାନ୍ତ—

ରେଣୁକା ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚିଠି ଖଣ୍ଡି ଆଉ ପଢ଼ି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତା' ଆଖି ଭିତରୁ ନିଆଁ ବାହାରିବାକୁ ଲାଗିଲା । ତାକୁ ଲାଗିଲା ଦୁନିଆ ଧ୍ୱଂସ ହୋଇ ଆସୁଛି । ସମୁଦ୍ର ଗୁରୁ ଗମ୍ଭୀର ନାଦରେ ଧୁ ଧୁ ହୋଇ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି । ଆଉ ରକ୍ଷା ନାହିଁ— ରକ୍ଷା ନାହିଁ ।

...ଶ୍ରୀକାନ୍ତ ! ବଦମାସ୍ ! ଭଣ୍ଡ ! ତାର ପାଇଁ ନିଜର ସୁନାର ସଂସାର ଆଜି ପୋଡ଼ିଜଳି ଯାଇଛି । ସେ ଦୁନିଆରୁ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଛି । ସେ ପୁଣି ବିପଦ ବେଳେ ଦେଖା ଦେବାକୁ ନାରାଜ ! ରାଗରେ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଚିରି ଚିରି କରି ଚୋଡ଼ରେ ଦଳି ପକାଇଲା । ଉପହାର ଦେଇଥିବା ସୁନାର ହାରଟାକୁ ଚିରି ଚିରି କରି ଛୁଣ୍ଡାଇ ଘରଅଗଣାକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଦେଲା । ଉପହାର ଦେଇଥିବା ଶାଢ଼ୀ ଗୁଡ଼ାକ ହିଁଆସିଲି ଲଗାଇ ପୋଡ଼ି ପାଉଁଶ କରି ଦେଲା । ଯାଉ, ସବୁ ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ ପାପପଦାର୍ଥ ପୋଡ଼ି ଭସ୍ମ ହୋଇ ଯାଉ ! ରେଣୁକା ଆଉ କିଛି ଭାବି ପାରିଲା ନାହିଁ । କାନ୍ଦିବାକୁ ଆଖିକୁ ବି ଲୁହ ଆସିଲା ନାହିଁ । ପଥରପରି ଶୂନ୍ୟ ମନରେ ରହି ରହିଲା ବାହାରକୁ ।

ନାଁ ଠା ବେଳେ ଗାଡ଼ି ! ରେଣୁକା ଅନେକ ସମୟ ଚେତେ କ'ଣ ଆକାଶ ପାତାଳ ଭାବି ଭାବି ଠିକ କଲା—ନା, ସେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବ ନାହିଁ । ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ପରି ଏ ଭଙ୍ଗା ଜୀବନଟିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବ । ନିଜର ଏ ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପ୍ରତାର ବିଷମୟ ପରିଣାମର ଦୁଃଖ କାହାଣୀ ତା'ର ଦେଶର ଭଉଣୀମାନଙ୍କୁ ଶୁଣାଇବ । ସେ ମଧ୍ୟ ଯିବ ସେହି 'କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର' ଭିତରକୁ । ସେଠି ସେଇ ଗୋକୁଳ-ବାବୁଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ପଡ଼ି ଅଶ୍ରୁ ମାଗିବ ଏବଂ ସେଇଠି ସୁରେଶ-ବାବୁଙ୍କ ପାଦ ତଳେ ପଡ଼ି କହିବ-ମସ ବଡ଼ ପାପୀ, ଘୃଣାର ପାତ୍ର । ନିଜ ହାତରେ ହତ୍ୟା କରି, ମନର ରାଗ ଅଭିମାନ ତୁଟାଇ ଦିଅ...... ।

× × × ×

ବୁଢ଼ା ବେହେରାଟି ଅନେକ ସମୟ ରେଣୁକା ପାଖରେ ଠିଆ ହୋଇ ବଡ଼ ନରମ ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲା—ମା' !

ରେଣୁକା ମୁହଁ ବୁଲାଇ, ଛଳ ଛଳ ନେତ୍ରରେ ବେହେରାକୁ ହାତ ଧରି କହିଲା—ତୁମେ ଆଜିଠାରୁ ମୋର ଧର୍ମର ବାପ । ମୋର ଏ ବିପଦ ବେଳେ ଟିକିଏ ଉପକାର କରିବ ?

—କଣ କୁହ ମା ?

ସାମାନ୍ୟ ଜିନିଷ ପତ୍ର ସଜାଡ଼ି, ସବୁ ଘରେ ତାଲା ପକାଅ । ମୋତେ ସେଦିନ ଗୋକୁଳବାବୁ ଯେଉଁ 'କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର' ଭିତରେ ଥିବା ଆଶ୍ରମ କଥା କହୁଥିଲେ ସେଇଠି ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସ ।

ବେହେରା—ଟିକିଏ ଡ଼ରି ଡ଼ରି କହିଲା—କର୍ତ୍ତାଙ୍କ ବାପାଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲନ୍ତୁ । ବାବୁ ସ୍ୱର୍ଗ ଯାଇଛନ୍ତି, ପୁଣି ଫେରି ଆସିବେ ଯେ ।

ରେଣୁକା ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କହିଲା—ନା, ସେ ମୋର ବାପ ନୁହଁନ୍ତି, ଶତ୍ରୁ । ମୋର ଜୀବନକୁ ଇମିତ ଗଢ଼ି ଆଣିଛନ୍ତି, ଯେଉଁଥିରେ କି ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ ପୋଡ଼ିଜଳି ଯାଉଛି ।

ତହିଁଆର ଦିନ ସକାଳୁ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇଲା ବେଳକୁ ସାଢ଼େ ସାତଟା । ବେହେରା ଯାଇ ଗୋଟିଏ ବଳଦଗାଡ଼ି ବାଲାକୁ ପଚାରିଲା,—ଏଠିକୁ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଆଶ୍ରମ କେତେ ବାଟ ? ତମେ ଗାଡ଼ି, ନେଇ ପାରିବ ?

ଗାଡ଼ି ବାଲା କହିଲା, ବେଶି ଦୂର ନୁହେଁ । ଆମେତ ବରାବର ଯିବା ଆସିବା କରୁଛୁ । ବୈତରଣୀ କୂଳେ କୂଳେ ଗଲେ ତିନି କୋଶ ବାଟ ପଡ଼ିବ ।

ରେଣୁକା ଓ ବେହେରା ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲେ । ବଳଦଗାଡ଼ିଟି ମାଟିଗୋଡ଼ି ରାସ୍ତା ଉପରେ ଧକେଇ ଚକେଇ ହୋଇ ଚାଲିଲା ଆଗକୁ । ରେଣୁକା ଦୁଇ ପାଖର ଖୋଲା ଧାନକ୍ଷେତ, ଗଛ ବୃକ୍ଷ, ଦେଖି ଦେଖି ତାକୁ ଲାଗୁଥିଲା, ସେ ଯେପରି ଅଜଣାଏ କେଉଁ ରସାତଳେ ଅମୁହାଁ ହୋଇ ପଡ଼ି ରହି ଛଟପଟ ହେଉଥିଲା; ଆଜି ସେ ସେଇଠୁ ମୁକୁଳୁଛି ...... ଗାଡ଼ି ଚାଲିଛି—ଆଗକୁ ।

... ...

ଦ୍ୱିପ୍ରହର । ଗୋକୁଳବାବୁ ଦାଣ୍ଡ ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି ଖଣ୍ଡେ ଚିଠି ଲେଖୁଛନ୍ତି । ବଳଦ ଗାଡ଼ି ଖଣ୍ଡି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ରହିଲା । ଗୋକୁଳବାବୁ କିଏ କେଉଁଠୁ ଆସିଲା ବୋଲି ଚିଠି ଲେଖା ଛାଡ଼ି ଗାଡ଼ି ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଲେ । ରେଣୁକା ପ୍ରଥମ କରି ଗାଡ଼ି ଭିତରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ି କାଇଁ କାଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦି ଗୋକୁଳବାବୁଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଧରି ପକାଇ କହିଲା—ଚିହ୍ନିପାରିବେ ନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ବନ୍ଧୁ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ରେଣୁକା । ସେ ଦିନ ଦିନଟିଏ ମାତ୍ର ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ମୋର ଚିହ୍ନା । ମୋର ଏ ଶିକ୍ଷା ସଭ୍ୟତା, ଅଭିମାନ ଦର୍ପରେ ମୋର ଭବିଷ୍ୟତ ନଷ୍ଟ ହୋଇଛି । ମୁଁ ଘୃଣାର ପାତ୍ରୀ । ସେ ମୋତେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଛନ୍ତି । ମୋତେ ଏଇଠି ଆଶ୍ରା ଦିଅନ୍ତୁ, ମୁଁ କୁଆଡ଼େ ଆଉ ଯିବି ନାହିଁ ।

ଗୋକୁଳବାବୁ, ସବୁ କଥା ମୁହୂର୍ତ୍ତିକେ ବୁଝି ରେଣୁକାକୁ ଉଠାଇ ପକାଇ ଡ଼ାକ ପକାଇଲେ-ସ୍ନେହ ! ସ୍ନେହ ! ପାଣି ଆଣ, ମଦନକୁ ଡ଼ାକ । ତୁ ଯାହା ଲାଗି ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଥିଲୁ ସେ ଆସିଛନ୍ତି ।

ସ୍ନେହ ମଦନ ସଙ୍ଗରେ ବସି କ'ଣ ଖୁସି ଗପସପ ହେଉଥିଲା ଗୋକୁଳ ଭାଇର ଡ଼ାକରେ ଦୁହେଁଯାକ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ଦାଣ୍ଡକୁ

ଦଉଡ଼ି ଆସିଲେ । ସ୍ନେହ ସବୁ କଥା ଜାଣିପାରି ରେଣୁକା ହାତ ଧରି ଭିତରକୁ ନେଇ ଗଲା ।

× × × ×

ରେଣୁକା ମନରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ଯେପରି କଷ୍ଟ ନ ହେବ, ସେ ଯେପରି କିଛି ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଅନୁଭବ ନ କରି ପାରିବ; ସେଥିପାଇଁ ସ୍ନେହ ସବୁବେଳେ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇଥାଏ । ଗୋକୁଳ, ମଦନ ମଧ୍ୟ ସେଥିପ୍ରତି ସବୁବେଳେ ନଜର ରଖିଥାନ୍ତି ।

ରେଣୁକାର ମଧ୍ୟ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ଭିତରକୁ ଆସିବା ଦିନୁ ତାର ଆଗ ପରି ମନ ନାହିଁ କି, ସେ ଦିନର ବେଶଭୂଷା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ତା' ମନରେ ଆସିଛି ଘୋର ପରିବର୍ତ୍ତନ । ସେ ସାଦା ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧେ—ଦେହ ପ୍ରତି ବଡ଼ ଅନାଦର କରେ । କେତେ-ବେଳେ ପତିତପାବନଙ୍କ ପାଖରେ କେତେବେଳେ ବା ସେ ଏକୁଟିଆ ବସି କେତେ କ'ଣ ଭାବି ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ାଏ । ଏ ସବୁ କିନ୍ତୁ ସ୍ନେହକୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ରେଣୁକାକୁ ଟାଣି ଟାଣି ନେଇ ତାର ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ଦିଏ, ଖୋସାରେ ଫୁଲ ଖୋସିଦିଏ । ଭଲ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇ ଦିଏ । ରେଣୁକା ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ିଲେ ସ୍ନେହ ନିଜ କାନିରେ ଲୁହ ପୋଛି ଦେଇ କହେ—ମୋ ରାଣି, କାନ୍ଦ ନା ଭଉଣୀ ! ସୁରେଶବାବୁ ନିଶ୍ଚୟ ଫେରି ଆସିବେ । ତମର ସୁନାର ସଂସାର ନିଶ୍ଚୟ ମୁଁ ଯୋଡ଼ି ଦେବି । କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ରେଣୁକାର ମୁହଁ ସତେଜ ହୋଇ ଉଠେ !

× × × ×

ପୂନେଇ ଯାଏ...ଅମାବାସ୍ୟା ଯାଏ, ଦିନ ପରେ ଦିନ ଗଡ଼ି ଚାଲେ କିନ୍ତୁ ସୁରେଶବାବୁ ଆଉ ଫେରନ୍ତି ନାହିଁ । ରେଣୁକା

ଦିନସାରା ଆଶ୍ରମ ଭିତରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଗୀତ ନାଚ ଶିଖାଇ, ଠିକ ଠିକ୍ ଛୁଆଗୁଡ଼ିକୁ ଗାଧୋଇ, ବାଢ଼ି ଖୁଆଇ କୌଣସି ମତେ ମନକୁ ବାରେଇ ଦିଏ । କିନ୍ତୁ ଯେତେବେଳେ ରାତି ଆସେ—ସ୍ତୁରଆଡ଼େ ହୁଏ ନିଶ୍ଚଳ, ସେତେବେଳେ ରେଣୁକାର ଭାବନାର ସୀମା ରହେ ନାହିଁ । ତା' ଜୀବନର ଅତୀତ ବିବାହିତ କଥା ଭାବି ଆଖିରୁ ଲୁହ ଆସେ । ମନେ ମନେ କେତେ ପତିତପାବନଙ୍କ ପାଖରେ ଗୁହାରି କରେ ।

× × × ×

ପହିଲି ଆଷାଢ଼, ସ୍ତୁରଅଞ୍ଜ ସବୁଜ ପତ୍ର, ଫୁଲ ଫଳରେ ଭରି ହୋଇ ଯାଇଛି । ସେ ଦିନ ତାହାଙ୍କ ରେଣୁକାର ମନର ଅବସ୍ଥା କହିଲେ ନ ସରେ । ସକାଳୁ ଉଠି, ଝଟରେ, ଛୁଗାଅନାଗଛରୁ ଫୁଲ ତୋଳି ଦି' ପ୍ରହରେ ଅଞ୍ଜଳି ଶେଷ ମିନତି ପତିତପାବନଙ୍କ ପାଖରେ ଜଣାଇବା ପାଇଁ ଏକୁଟିଆ ଗୋଟିଏ ଘରେ ବସି ହାର ଗୁନ୍ଥିବାରେ ଲାଗିଛି ··· ···

ମଦନ ସିଅଡ଼ୁ ହସି ହସି ସ୍ନେହକୁ ଡାକି କହିଲା—ମୋତେ କ'ଣ ଦେବ କୁହ, ମୁଁ ଗୋଟିଏ ତମର ଶୁଭ ସମ୍ବାଦ ଦେବି—ସ୍ନେହ କୁତୁହଳୀ ହୋଇ କହିଲା—ମୋ ରାଣି, କ'ଣ କୁହ । ତମର ସବୁବେଳେ ଖାଲି ଥଟ୍ଟା ତାମସା ।

ମଦନ ଆସ୍ତେ କହିଲା, ସୁଟରଣ ଏଇକ୍ଷଣି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା । ବଗିଚା ଭିତରେ ସେମ୍ପସ୍ତ ଘରେ ଗୋକୁଳ ସଙ୍ଗରେ ବସି କଥା ବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛି । ତାର ମନ, ବେଶଭୂଷା ଏକବାରକେ ବଦଳି ଯାଇଛି । ଆମେ କିନ୍ତୁ ରେଣୁକା......ଏଠିକୁ......ଆସିଛି ବୋଲି କହୁନୁ...... ।

ସ୍ନେହର ଆନନ୍ଦରେ ଆଜ ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ମଦନ ହାତ ଧରି ପକାଇ ଗେଦ୍ଗେଦ୍ ହୋଇ କହିଲା—ତମକୁ ମୋ ରାଣ, କିଛି କହିବ ନାହିଁ । ଉପରବେଳା ପୁଣି ତାଙ୍କର ଭଙ୍ଗା ସଂସାର ମୁଁ ଆଜ ଯୋଡ଼ି ଦେବି । ତମେ ଯାଅ । ମୁଁ ସେଇଠିକୁ ତୁମ ତିନି ଜଣଙ୍କ ପାଇଁ ଖାଇବା ପିଇବା ପଠାଇ ଦେଉଛି । ମଦନ ସ୍ନେହର ଚିବୁକଟିରେ ହାତ ମାରିଦେଇ ହସି ହସି ସେଠୁ ଅନ୍ତର ହୋଇଗଲା ।

... ...

ଘୁଇ ନେଉଥିବା ବେଳ । ସ୍ନେହ ପାନିଆ ତେଲ ଧରି ରେଣୁକା ପାଖରେ ବସି ମୁରୁକି ହସି କହିଲା—ମୁଣ୍ଡଟା ପଅରଦିନ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିଲା, ଆଜ ବାନ୍ଧି ଦେବି ଆସ ? ରେଣୁକା ବାରଣ କରି କହିଲା—ମନଟା ଆଦୌ ଆଜ ଭଲ ଲାଗୁ ନାହିଁ—ଥାଉ । ସ୍ନେହ ବଳେ ବଳେ ତା ମୁଣ୍ଡର ଲୁଗା କାଢି କହିଲା—ନା, ନା, ବାନ୍ଧିଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ ଏତେ ମନ କଷ୍ଟ କାହିଁକି ? ପତିତପାବନ ନିଶ୍ଚୟ ତମ କଥା ଶୁଣିବେ ଯେ ।

ସ୍ନେହ ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ଦେଇ ଗଭାରେ ପତରଲଟା ଫୁଲଟିଏ ଖୋସି ଦେଲା । ଭଲ ନାଲ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିକ ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦେଇ କହିଲା—ମୁଁ ଟିକିଏ କାମ ସାରି ଆସେ । ତମେ ଏଇଠି ବସିଥାଅ । ବଗିଚା ଭିତରକୁ ଆଜ ବୁଲିଯିବା ।

ରେଣୁକା ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରି ଖଟଟି ଉପରେ ମନରେ ଅସୀମ ଭାବନା ଧରି ବସି ରହିଲା ।

ସ୍ନେହ ନିଜ ଶୋଇବା ଘରକୁ ଆସି ତରତର ହୋଇ ମୁଣ୍ଡଟା କୁଣ୍ଡାଇ ପକାଇ, ଲୁଗା ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ପକାଇଲା । ହେମାକୁ ଡାକି କହିଲା—ସୁରେଶବାବୁ ଘରୁ ଆସିଛନ୍ତି, ଆ; ତାଙ୍କ ପାଖକୁ

ଯାଇଁ ରେଣୁକା ପାଖକୁ ତାଙ୍କୁ ନେଇ ଆସିବା । କେମା ଅଖି ତରାଟି ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ହସି ହସି କହିଲା—ସତେ !

ବଗିଚା ଘର ବାହାର ବାରଣ୍ଡାରେ ବସି ତନି ବନ୍ଧୁ ଯାକ ଗପସପ ହେଉଥିଲେ । ସ୍ନେହ ଲାଜ ଲାଜ ହୋଇ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କୁ ନମସ୍କାର କଲା ।

ସୁରେଶବାବୁ ଦୁଇ ହାତରେ ସ୍ନେହର ମୁଣ୍ଡକୁ ଉଠାଇ ଦେଇ କହିଲେ—ଉଠ, ସ୍ନେହ, ଭଗବାନ ତୋର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ । ମୋତେ କ୍ଷମା କର ।

ସ୍ନେହ ଠିଆ ହୋଇ ମୁରୁକି ହସି ହସି କହିଲା—ଆମ ଠାକୁର ପତିତପାବନଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କରିବେ ଆସନ୍ତୁ ।

ସୁରେଶବାବୁ ଉଠି ଠିଆ ହେଲେ, ତା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଦନ, ଗୋକୁଳ ବି ।

...ନବ ନଟବର ପତିତପାବନ । ଗଳାରେ ଟଗର, ତୁଳସୀ, ବଉଳ ଫୁଲର ଗଜରା ହାର, ହାତରେ ସୁନାର ବଇଁଶି । ବାମ ପାଖରେ ଶ୍ରୀରାଧା ।

ସୁରେଶବାବୁ ପତିତପାବନଙ୍କ ଚରଣ ତଳେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ଛଳଛଳ ଆଖିରେ କହିଗଲେ, ହେ ପତିତପାବନ, ମୋତେ ରକ୍ଷା କର । ବହୁତ ପାପ କରିଛି, ଧର୍ମ ମାନିନାହିଁ, ଦେବତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ ମାନି ନାହିଁ—ସେ ସବୁର ମୋର ପରାଜୟ ହୋଇଛି । ସୁରେଶବାବୁ ଉଠି ଅପଲକ ନେତ୍ରରେ ପତିତପାବନଙ୍କ ଆଡେ ଚାହିଁ ରହିଲେ ।

ସ୍ନେହ ପୁଣି ଡାକି କହିଲା—ଗୋକୁଳଭାଇ ଆପଣ ଏଠି ଥାଆନ୍ତୁ, ମୁଁ ସୁରେଶ ଭାଇଙ୍କୁ ଘରଆଡୁ ଟିକିଏ ବୁଲାଇ ଆଣେ ।

ମଦନ, ଗୋକୁଳ ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ—ନେଇ ଯା ।

ସୁରେଶ ସ୍ନେହ ପଛେ ପଛେ ଗ୍ଭଲିବା ଆଗରୁ କହିବାକୁ ଲଗି। ଗୋକୁଳି, ଜେଲ୍ ବାଟରେ ଯାଇଁ ମୁଁ ଅନେକ ଯନ୍ତ୍ରଣା ପାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଆଜ ଏଇ ଖୋଲ୍ଲା ଆକାଶ, ପବନ, ଏଇ ପବିତ୍ର ହିନ୍ଦୁ ମନ୍ଦିରରେ ମୁଁ ଆଜ ଏତେ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରୁଛି, ଯାହା କି ଏତେ ଦିନ ହେଲ୍ଲ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ବି ଅନୁଭବ କରି ନାହିଁ । ମୋତେ କେମିତି ଲଗୁଛି ଜାଣୁ—ସ୍ୱର୍ଗ ସୁଖ କହିଲେ ମନରେ ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ଧାରଣା ହୁଏ ଠିକ…ସେମିତି…କିନ୍ତୁ ବାପା, ମା'ତ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିଲେ ନାହିଁ । ସେମାନେ ଖବର ପାଇଛନ୍ତି ତ ଗୋକୁଳି ?

—ସେଥିପାଇଁ କାହିଁକି ତୋର ଏତେ ଚିନ୍ତା, ସେମାନେ ନିଶ୍ଚୟ ଆଜ ଆସି ପହଞ୍ଚିବେ । ହୋତେ, ରେଣୁକା ଏ ବେଶରେ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କର ଛାତି କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହୋଇଯିବ ।

ସ୍ନେହ ପୁଣି ଡାକିଲ୍ଲ, ସୁରେଶ ଭାଇ, ପଛେ ଟପସପ ହେବେ, ଆସନ୍ତୁ ଆଗେ ଘର ଆଡ଼େ ଟିକିଏ ବୁଲି ଆସିବେ । ସୁରେଶବାବୁ ତା' ପଛେ ପଛେ ଗ୍ଭଲିଲେ । ସ୍ନେହ ଗୋଟିଏ କୋଠରି ଦୁଆର ମୁହଁ ଆଗରେ ଠିଆ ହୋଇ ଯାଇଁ ମୁରୁକି ହସି କହିଲ୍ଲ—ସେ ଘରକୁ ଆଗ ଗ୍ଭଲନ୍ତୁ !

…ରେଣୁକା ! ! ସୁରେଶବାବୁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲେ ।

ରେଣୁକା ଟମକପଡ଼ି ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସି କଇଁ କଇଁ ହୋଇ ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ି ଯାଇଁ କହିଲ୍ଲ—ତମେ ଆସିଛ ! ମୋତେ କ୍ଷମା କର । ଆଖିର ଲୁହରେ ସୁରେଶବାବୁଙ୍କ ପାଦ ତିନ୍ତିଲ୍ଲ ।

ସୁରେଶବାବୁ ନୀରବ……।

ସ୍ନେହ ହସି ହସି ଦୁଆର ମୁହଁରେ ଠିଆ ହୋଇ କହିଲା,—ସୁରେଶ ଭାଇ, ଆପଣଙ୍କର ରେଣୁକା ସେ ନୁହନ୍ତି। ଏ ଆମ ଆଶ୍ରମର ରେଣୁକା ! ତାଙ୍କୁ ପାଖକୁ ନିଅନ୍ତୁ ।

ସୁରେଶବାବୁ ଥର ଥର ହସ୍ତରେ ରେଣୁକାକୁ ଉଠାଇ ଆଣି କହିଲେ—ତୁମର ବା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ରେଣୁକା ! ।···ଉଠ, କ୍ଷମା କର ।

ରେଣୁକା ଆଖିରୁ ଲୁହ ଢାଳି ଢୋକି ଢୋକି କଥା କହିଲା,- ନା', ତମେ ମୋତେ କ୍ଷମା କରନା ।

ସ୍ନେହ ହସି ମୁହଁରେ ଲୁଗା ଦେଇ କହିଲା—ତମେ ଥାଅ, ମୁଁ ଆସୁଛି ।

ସୁରେଶବାବୁ ରେଣୁକାକୁ ତାଙ୍କ ଛାତିଅଡ଼କୁ ଅଉଜେଇ ଆଣି ରେଣୁକାର ଏତେ ଦିନର ତୃଷିତ ଗୋଲାପୀ ଅଧରରେ ଦେଲେ ପ୍ରାଣଭରି ଗୋଟିଏ ଚୁମ୍ବନ । ଏତେ ଦିନରେ ରେଣୁକାର ସୁନ୍ଦର ମୁହଁଟି ସତେଜ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ସମାପ୍ତ

କଟକ ନବଯୁଗ ପ୍ରେସରେ ଅନନ୍ତ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୁଦ୍ରିତ ।